

Tiril Eidem Øyum

"Man vet jo at ungdom bruker pornografi"

En naturfaglærers utvikling innenfor seksualitetsundervisningen på ungdomstrinnet

Masteroppgave i Lektorutdanning i realfag for trinn 8-13

Veileder: Alex Strømme

Medveileder: Bodil Svendsen

Juni 2023

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Tiril Eidem Øyum

"Man vet jo at ungdom bruker pornografi"

En naturfaglærers utvikling innenfor seksualitetsundervisningen på ungdomstrinnet

Masteroppgave i Lektorutdanning i realfag for trinn 8-13
Veileder: Alex Strømme
Medveileder: Bodil Svendsen
Juni 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for lærerutdanning

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Denne studien undersøkte hvordan en lærer kan arbeide med å utvikle sin praksis innenfor seksualitetsundervisning for å møte elevenes behov. Det første forskningsspørsmålet undersøkte bakgrunnen for didaktiske valg læreren tok i planleggingen av en undervisningsøkt om pornografi. Forskningsspørsmål to utforsket hva som kjennetegnet lærerens og elevenes opplevelser knyttet til undervisningsøkten. Det siste forskningsspørsmålet dreide seg om hvilke muligheter læreren oppga at han hadde for å forbedre undervisningen om seksualitet.

Bakgrunnen for studien baserte seg på et økende fokus på undervisning om seksualitet, blant annet ved den nye læreplanens innføring av det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring. Forskning viser at lærere mangler verktøy for å snakke om pornografi i skolen. Hvordan man som lærer kan utvikle sin undervisningspraksis om seksualitet blir besvart i denne casestudien ved hjelp av intervju av en lærer og seks elever. En lærertypologi for undervisning om pornografi (Nordbø, 2019; Frøvik et al., 2022) og Argyris handlingsteori (1976;1997) ble brukt som analytisk rammeverk i deler av oppgaven.

Funnene viser at bakgrunnen for de didaktiske valgene var preget av verdiene åpenhet, trygghet, humor og inkludering, samt lærerens mål om å unngå skam, skape nysgjerrighet, og trekke frem kritiske perspektiver. Medierende artefakter bidro i lærerens opplevelse av å være komfortabel og kompetent i undervisningen om porno. Funnene viser at lærerens handlingsstrategier stort sett hadde ønskede konsekvenser hos elevene. Elevenes opplevelser var kjennetegnet av trygghet og det å være komfortabel med å snakke om porno. Lærerens refleksjon rundt inkludering og differensiering i seksualitetsundervisning viste tegn til dobbelkretslæring. Læreren fremhevet samarbeid med kolleger som en mulighet for å styrke seksualitetsundervisningen på sin skole. Studiens implikasjoner antyder at bruk av medierende artefakter kan fungere som en støtte for lærere som ønsker å undervise om pornografi. Dette kan innebære å oppdatere seg på litteratur og ressurser som publiseres og kan utgjøre de verktøyene som lærere oppgir at de trenger for å kunne snakke med ungdommer om pornografi. Funnene kan ha implikasjoner for seksualitetsundervisningen ved de ulike lærerutdanningene.

Abstract

This study examined how a teacher can work on developing their practice in sexual education to meet students' needs. The first research question investigated the background for the didactic choices the teacher made in planning a lesson on pornography. Research question two explored the characteristics of the teacher's and students' experiences related to the lesson. The final research question focused on the opportunities the teacher identified for improving their sexuality education. The study was motivated by an increasing focus on sexuality education, including the introduction of the interdisciplinary theme of public health and life skills in the new curriculum. Research indicates that teachers lack tools to address pornography in schools. This case study sought to answer how teachers can develop their teaching practices in sexuality education through interviews with one teacher and six students. A teacher typology for teaching about pornography (Nordbø, 2019; Frøvik et al., 2022) and Argyris' action theory (1976; 1997) were used as analytical frameworks in parts of the study.

The findings reveal that the background for the didactic choices was characterized by values of openness, feeling safe, humor, and inclusion, as well as the teacher's goals of avoiding shame, fostering curiosity, and highlighting critical perspectives. Mediating artifacts contributed to the teacher's sense of comfort and competence in teaching about pornography. The findings show that the teacher's action strategies mostly had the desired consequences among the students. The teacher's reflection on inclusion and differentiation in sexuality education showed signs of double-loop learning. Collaboration with colleagues was highlighted by the teacher as an opportunity to strengthen sexuality education in their school. The implications of the study suggest that the use of mediating artifacts can support teachers who want to teach about pornography. This may involve staying updated on literature and resources that are published and can provide the tools that teachers identify as necessary for discussing pornography with young people. The findings may have implications for sexuality education in various teacher education programs.

Forord

Jeg ønsker først å utgi en stor takk til min informant som har bidratt til gode samtaler som har gitt meg interessant og verdifull informasjon som har dannet grunnlaget for denne oppgaven. Det har vært svært lærerikt å få fulgt deg gjennom denne prosessen, og jeg er svært takknemlig for at du ofret verdifull tid i en travel hverdag til å snakke med meg. Jeg vil takke alle forskningsdeltakerne som har åpnet seg og satt av tid til å dele sine erfaringer med meg som jeg vil ta med meg videre i min fremtid som lærer.

Tusen takk til mine veiledere Alex Strømme og Bodil Svendsen for å ha vist så stor interesse og engasjement gjennom hele skriveprosessen, og for mange inspirerende og kloke ord. Takk for at dere har delt deres kunnskaper og innsikter med meg! Det har vært svært lærerikt å samarbeide med dere.

Til slutt vil jeg takke familie, samboer og venner som har støttet meg gjennom hele skriveprosessen. En spesielt stor takk vil jeg rette til mine medstudenter på lesesal som har vært til stor hjelp både med skrivningen, med godt humør og motiverende ord.

Trondheim, juni 2023

Tiril Eidem Øyum

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1 Motivasjon for studien	1
1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål	3
1.3 Informantenes perspektiv på seksualitetsundervisning i lys av tidligere forskning	4
1.4 Tidligere forskning på undervisning om pornografi	6
1.5 Oppgavens oppbygging	7
2. Teori	8
2.1 Helhetlig seksualitetsundervisning	8
2.2 Undervisning om pornografi	11
2.2.1 Lærertypologi i undervisning om porno	12
2.3 Handlingsteori	14
2.5 Sosiokulturell læring	18
3. Metode	20
3.1 Forskningsdesign	20
3.1.1 Undervisningsopplegget «Pornografi – til glede og besvær»	22
3.2 Datamateriale og utvalg	23
3.2.1 Spørreundersøkelse	24
3.2.2 Observasjon av undervisningsøkter	25
3.2.3 Semistrukturert intervju med lærer	26
3.2.4 Semi-strukturert gruppeintervju med elever	28
3.3 Forskningsetiske betraktninger og studiens kvalitet	29
3.3.1 Reliabilitet	30
3.3.2 Validitet	30
4. Analyse	32
4.1 Del 1: Induktiv analyse	32
4.1.1 Analyse av intervju 1	33
4.1.2 Analyse av intervju 2	34
4.1.3 Analyse av gruppeintervjuer	35
4.1.4 Observasjonsdata og spørreundersøkelse	36
4.2 Del 2: Deduktiv analyse	36
5. Resultater	40

5.1 Hovedtemaer fra den induktive analysen av intervjuene	41
5.2 Undervisning om pornografi – bakgrunnen for de didaktiske valgene	43
5.3 Læreren og elevenes uttrykte opplevelser av undervisningsøkten	46
5.3.1 Læreren handlingsteori knyttet til undervisning om pornografi	49
5.4 Utvikling av undervisningspraksis innenfor seksualitetsundervisningen	51
5.4.1 Undervisningsøktens utviklingspotensial	51
5.4.2 Muligheter for forbedring av seksualitetsundervisningen i lærerfellesskapet	52
5.4.3 Læreren uttrykte teori knyttet til utvikling	53
6. Diskusjon	55
6.1 Bakgrunnen for undervisningsstrategiene	55
6.2 Opplevelsen av undervisningsøkten om pornografi	59
6.3 Handlingsteori og didaktiske valg	64
6.4 Muligheter for å styrke seksualitetsundervisningen	65
6.5 Kritikk av studien	69
7. Konklusjon og implikasjoner	72
7.2 Implikasjoner	73
7.3 Videre studier	75
7.4 Egne refleksjoner	75
Litteratur	77
Vedlegg	81
Vedlegg 1: Undervisningsopplegg	81
Vedlegg 2: Refleksjonsoppgaver	83
Vedlegg 3: Spørreundersøkelse	84
Vedlegg 4: Intervjuguide 1 - lærer	86
Vedlegg 5: Intervjuguide 2 - lærer	88
Vedlegg 6: Intervjuguide gruppeintervju – elever	90
Vedlegg 7: Godkjennelse fra NSD	92
Vedlegg 8: Informasjonsskjema til elever	93
Vedlegg 9: Informasjonsskjema lærer	96
Vedlegg 10: Tabell over alle empirinære koder sortert etter mål, verdier og antakelser	99
Vedlegg 11: Resultater fra spørreundersøkelse	103

1. Innledning

Da jeg gikk på ungdomsskolen, var jeg ikke alene om å glede meg til seksualitetsundervisningen. Kanskje skulle vi få svar på noen av spørsmålene vi hadde om sex, onani og kjærlighet. Jeg gikk i niendeklasse og seksualitetsundervisning sto på ukeplanen i naturfag. Læreren fortalte litt om hvorfor jentene fikk mensene, hva som skjedde når kvinner blir gravide og hvorfor guttene får ereksjon. Vi hadde fått muligheten til å stille anonyme spørsmål til læreren, men vi skjønnte fort at læreren unngikk de fleste spørsmålene som ikke «passet seg» eller som hun ikke var komfortabel med å svare på. Som praksisstudent på en ungdomsskole fikk jeg muligheten til å undervise om seksualitet sammen med min praksispartner. Der snakket vi med elevene om blant annet sex, pubertet og pornografi. Vi ble møtt med et stort engasjement, og plutselig var det ingen av elevene som ble distraheret av mobilen eller hadde behov for å gjøre andre ting. Elevene var nysgjerrige og ivrige til å stille og svare på spørsmål. Noen ble litt flau og andre satt helt stille ved pulten og så ned. Dette engasjementet og nysgjerrigheten motiverte meg til å se nærmere på hvordan lærere kan videreutvikle seksualitetsundervisningen, og mer spesifikt en lærers undervisning om pornografi, et sensitivt tema som berører mange unge og voksne.

I innledningen vil jeg først presentere motivasjonen for studien, problemstilling og forskningsspørsmål. Deretter blir tidligere forskning samt informantenes tanker om seksualitetsundervisning og ungdoms forhold til pornografi presentert, etterfulgt av studiens oppbygging.

1.1 Motivasjon for studien

Seksualitetsundervisning i skolen har fått mye oppmerksomhet i mediene de siste årene. Flere kronikker og leserinnlegg publiseres jevnlig der kritikk rettes mot mengden og kvaliteten av seksualitetsundervisningen (Se for eksempel Olsen, 2023; Slinde & Delaker, 2023). Hovedbudskapet i det meste av kritikken er ønsket om mer og bedre undervisning om flere tema. I naturfaget er seksualitetsundervisning etablert som et eget kompetansemål som sier at elevene etter 10. trinn skal kunne «drøfte spørsmål knyttet til seksuell og reprodutiv helse» (Kunnskapsdepartementet, 2019). Kompetansemålet kan oppleves stort og lite konkret, og begrepene seksuell og reprodutiv helse rommer mye. Undervisning om seksualitet er et tema som berører mange av de verdiene og prinsippene for grunnopplæringen i den overordnede delen

av læreplanen, spesielt opplæringens verdigrunnlag som inkluderer menneskeverdet, identitet og kulturelt mangfold, kritisk tenkning og etisk bevissthet. Ikke minst berører seksualitetsundervisningen det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring, som har til hensikt å gi elevene kompetanse som fremmer god psykisk og fysisk helse (Kunnskapsdepartementet, 2017).

Pornografi er et tema som i tilknytning til seksualitetsundervisningen har fått mye oppmerksomhet i nyere tid, og det stilles krav om mer undervisning med fokus på samtykke og grensesetting knyttet til pornobruk (Se for eksempel Hofstad, 2023; Nordby, 2023; Storesund, 2021). Medietilsynet (2020) rapporterer om at over halvparten av ungdommene mellom 13 og 18 år som har sett porno, så det for første gang før tenårene. Pornografi spiller en stor rolle i mange ungdommers hverdagsliv (Frøvik et al., 2022, s. 111). Selv om ikke pornografi står eksplisitt i kompetansemålene for naturfag, vil temaet berøre seksuell og reproduktiv helse og alle de tverrfaglige temaene (B. Svendsen & Strømme, 2023, s. 340). For å kunne tilby helhetlig seksualitetsundervisning bør man ta opp temaer som ikke bare omhandler de fysiologiske og tekniske prosessene, men favne om flere aspekter knyttet til seksualitet, kjønn og kropp som barn og unge trenger å lære for å kunne leve gode, selvstendige liv (Støle-Nilsen, 2022, s. 19). Da er pornografi et tema som egner seg godt, fordi det rommer mange aspekter knyttet til seksualitet.

I overordnet del av læreplanen står det nevnt at elevene skal forholde seg kritisk til, og bruke helserelatert informasjon til å ta gode og ansvarlige valg knyttet til helse i hverdagslivet (Kunnskapsdepartementet, 2017). I rapporten «Et skada bilde av hvordan sex er» skriver Berggrav (2020) at hvis man lar være å snakke om porno med ungdommene, vil dette innebære å overlate seksualitetsundervisningen til den internasjonale pornoindustrien. Den mangelfulle undervisningen om porno i skolen kan derfor medføre at pornoen setter standarden for hva ungdommene tar med seg av kunnskaper og ferdigheter i egne liv. Det kan være utfordrende å snakke om porno med unge, men som lærer har man gode muligheter til å hjelpe dem å håndtere den. Det viser seg at ungdommer ønsker og er i stand til å snakke om pornografi, men at de sjelden opplever at de voksne tar initiativ til slike samtaler.

I løpet av min lærerutdanning har jeg savnet mer undervisning om seksualitet for oss studenter som snart skal begynne i læreryrket. Svendsen og Furunes (2022) har forsket på

seksualitetsundervisning i lærerutdanningene, og de peker på et behov for sterkere forankring av helhetlig seksualitetsundervisning i rammeplanene for lærerutdanningene, et kompetanseløft blant lærerutdannere og utvikling av fagspesifikke dimensjoner av helhetlig seksualitetsundervisning i lærerutdanningsfagene. De peker på at lærerstudentene er positive til seksualitetsundervisning de får i lærerutdanningen, og at studentene engasjerer seg for tematikken og etterlyser enda mer om seksualitet. De presenterer også en fagoversikt som viser fagene der helhetlig seksualitetsundervisning inngår. Undervisning om seksualitet er i stor grad knyttet til biologifaget, og biologifaget har en særstilling i arbeidet med å fremme helhetlig seksualitetsundervisning fordi studenter med biologi i fagkretsen vil med sikkerhet bli involvert i seksualitetsundervisning i skolen. Ofte anses naturfag som det faget seksualitetsundervisningen naturlig ligger til, og i tverrfaglige arbeid får ofte naturfaglærere leder- og koordineringsroller. Denne masteroppgaven vil derfor være til hjelp for meg selv som fremtidig biologilærer, og muligens også andre som jobber med undervisning om seksualitet med ungdommer.

1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

Lærere uttrykker et ønske om å bedre seksualitetsundervisningen, og det er tydelig at lærerne ikke er fornøyde med kunnskapen de har fått om seksualitetsundervisning fra sin utdanning (Sex og samfunn, 2022b). Temaet seksualitet er stadig i utvikling, og faglærerne må selv ta ansvar for å utvikle sin seksualitetsundervisning slik at det er samsvar mellom hva som undervises og hva elevene har behov for. Lærere forteller om at de savner verktøy og ressurser som gjør det lettere for dem å snakke om porno (Stubberud et al., 2017). Denne masteroppgaven belyser hvordan en naturfaglærer utvikler sin kompetanse innenfor seksualitetsundervisning for å møte elevenes behov. For å utforske en slik utvikling hos naturfaglæreren vil studien ta utgangspunkt i problemstillingen:

Hvordan utvikler en naturfaglærer sin undervisningspraksis innenfor seksualitetsundervisning for å møte elevenes behov?

Problemstillingen ble videre delt inn i tre forskningsspørsmål:

1. *Hva er bakgrunnen for de didaktiske valgene som tas i planleggingen av en undervisningsøkt om pornografi?*
2. *Hva kjennetegner lærerens og elevenes opplevelser av undervisningsøkten?*

3. *Hvilke muligheter for utvikling oppgir læreren innenfor seksualitetsundervisningen?*

Forskningsspørsmål 1 retter seg mot lærerens didaktiske valg, altså de læringsmessige eller undervisningsmessige valg som læreren gjør knyttet til formidling av innholdet i undervisningsøkten om pornografi (Sjøberg, 2020). Bakgrunnen for de didaktiske valgene vil her betegne lærerens begrunnelser for hva han gjør, for eksempel tidligere erfaringer og antakelser, verdier og egenskaper hos læreren, og lærerens formål med undervisningen. Pornografi defineres av språkrådet (u.å.) som «litteratur, film eller bilder med seksuelt innhold som har som formål å virke opphissende. Videre i oppgaven vil jeg bruke begrepene «pornografi» og «porno» på lik linje, da det varierer i bruk av begrepene i litteraturen og hos informantene. Forskningsspørsmål 2 tar for seg begrepet «opplevelser», som i denne oppgaven vil brukes for å beskrive innholdet av subjektive erfaringer, ytre sansepåvirkninger, emosjonelle tilstander, tankeprosesser, motivasjon og mer hos læreren og elevene (Kennair, 2020). Ordet opplevelse ble derfor valgt for å inkludere mer enn bare deres erfaringer. Begrepet utvikling er brukt i forskningsspørsmål 3 for å beskrive hva læreren anser som forbedringspotensialer av selve undervisningen om porno, men også generelt hvordan skolen kan styrke og videreutvikle seksualitetsundervisningen som et fellesskap.

For å kunne undersøke hvordan lærere kan utvikle sin seksualitetsundervisning oppsøkte jeg en lærer på en ungdomsskole som ønsket å være med i studien. Datamaterialet i denne studien består av to intervjuer med læreren, og to gruppeintervjuer av til sammen seks elever fra hans klasser. Feltnotater fra observasjoner av undervisningsøkter samt spørreundersøkelse av elever brukes som supplement til intervjudata.

1.3 Informantenes perspektiv på seksualitetsundervisning i lys av tidligere forskning

Før jeg presenterer tidligere forskning på undervisning om pornografi, ønsker jeg å gå inn på hva informantene som deltok i denne studien fortalte om sine erfaringer og oppfatninger av seksualitetsundervisningen generelt og hvordan dette henger sammen med tidligere forskning. Lærerens og elevenes opplevelse av ungdoms forhold til pornografi vil også være relevant for bakgrunnen for funnene i studien, og kan sette konteksten for resten av oppgaven. Forskning viser at lærere som skal undervise om seksualitet mangler kompetanse, og at den kompetansen de har er tilegnet på eget initiativ (Stubberud et al., 2017). Læreren som deltok i denne studien,

fortalte at han opplevde temaet seksualitet som spennende å undervise i. Han beskrev hvordan seksualitet i skolen har endret seg, og at det er viktig som lærer å følge med i tiden. Læreren planla undervisning om pornografi og leste seg opp på relevant litteratur og ressurser, og det at han deltok på studien tyder på at han var interessert i å skaffe kompetanse om flere temaer innenfor seksualitetsundervisningen. Forskning viser at lærere etterlyser muligheter for kompetanseheving på hele eller deler av feltet, noe som henger sammen med seksualitetens tverrfaglige og helhetlige karakter (Stubberud et al., 2017). Læreren trakk frem at den nye læreplanen har bidratt til å skape forandring ved at folkehelse og livsmestring har kommet inn som et tverrfaglig emne, og at det var behov for faglig oppdatering. Det økte fokuset på seksualitet i samfunnet samt elevenes tilgang til internett har ifølge læreren gjort at han så behovet for å holde seg oppdatert og sette seg inn i hva ungdommene ble påvirket av, hva de var opptatte av og hva de interesserte seg for.

Sex og samfunn (2017) rapporterer om at de fleste ungdommer har hatt seksualitetsundervisning i skolen, men at de ønsker mer undervisning om flere tema. Ifølge læreren var dagens seksualitetsundervisning mer preget av følelser, selvbilde og mangfold enn da han tok sin lærerutdanning, da det var større fokus på det anatomiske og tekniske ved seksualitet. Ifølge en nyere rapport fra Sex og samfunn (Sex og samfunn, 2022a), oppga elevene at de hyppigste temaene som ble tatt opp i undervisningen var prevensjon, seksuelt overførbare infeksjoner, sex, kropp og grenser. Elevene jeg snakket med fortalte at de ønsket mer seksualitetsundervisning, og at de tidligere hadde hatt undervisning om temaer som pubertet og anatomi. Læreren uttrykte en opplevelse av at elevene var mer opptatte av seksualitet nå enn tidligere. Samtidig uttrykte han en oppfatning av at elevene var mer mangfoldige og åpne nå enn før, og at dagens ungdom er opptatte av identitet og hvem de er.

Tilbakemeldinger fra elevene jeg snakket med, i tillegg til elever som har deltatt i forskning gjennom Sex og samfunn (2017), viser at seksualitetsundervisningen på skolene bør videreføres og gjerne styrkes. I 2022 publiserte Sex og samfunn en rapport om seksualitetsundervisning i skolen som kartla elevers og læreres erfaringer og ønsker (Sex og samfunn, 2022b). Der kom det frem at både lærere og elever ønsket bedre seksualundervisning, og nesten halvparten av elevene syntes ikke at kvaliteten på seksualitetsundervisningen var god nok. Flere av elevene i denne studien uttrykte den samme opplevelsen med seksualitetsundervisning i skolen. De sier blant

annet at «jeg synes ikke vi har hatt så veldig mye» og «det er jo ikke noe om sex eller andre tema». En slik oppfatning stemmer dessuten godt overens med min egen erfaring fra min skolegang. Medietilsynets (2020) rapport om barn og medier viser at nesten halvparten av 13-18-åringene har sett porno på nett. Forskning viser også at ungdom blir ufrivillig eksponert for porno på nett og at det er enkelt å finne pornografisk innhold med voldelig preg (Berggrav, 2020). Jenter fremhever at trekk fra pornoens voldelige og aggressive karakter dras med inn i ungdommers seksuelle opplevelser. Ungdommer uttrykker bekymring for at pornografi brukes som inspirasjon for å lære om sex. Elevene jeg snakket med oppga at tilgangen på pornografi var svært stor, og at de trodde at mange brukte det. Læreren fremhevet at «man vet jo at ungdommer bruker pornografi», og fremhever pornografi som et viktig tema å ta opp med elevene. Pornobruk kan assosieres med en rekke positive følelser (Berggrav, 2020), noe også elevene trakk frem i gruppeintervjuene.

1.4 Tidligere forskning på undervisning om pornografi

Når det gjelder undervisning om pornografi, finnes det lite forskning gjort på ungdomsskoler i Norge. I evalueringsrapporten «Styrking av seksualitetsundervisning i skolen» (Stubberud et al., 2017) kommer det frem at lærere savner verktøy for å snakke om pornografi i skolen. I 2021 ble boka «Pornopratt» av Frøvik og Torstensen gitt ut, og her beskrives noe forskning om skolen som aktør for å snakke om porno med barn og ungdom. De gjennomførte en spørreundersøkelse med 69 ungdommer, der 8 av disse oppgir at de har hatt litt undervisning om porno i løpet av ungdomsskolen og videregående. Resten hadde ikke hatt noe (Frøvik & Torstensen, 2021, s. 44). Gjennom sin forskning og erfaringer fra å undervise om temaet på ulike skoler i Norge har forfatterne en oppfatning av at temaet berører ungdommenes engasjement og etiske bevissthet. Dette mener de gir et godt utgangspunkt for en fin og åpen pornopratt i klasserommet. De foreslår blant annet en mulig inngang til temaet som de har god erfaring med å bruke. Innledningen kaller de en «ice breaker» som skal senke terskelen for en god samtale, og den innebærer at underviseren avklarer noen forventninger og forsøker å unngå å påføre elevene skam. Her påpekes viktigheten av å reflektere sammen om porno fordi så mange bruker det (Frøvik & Torstensen, 2021, s. 53). De påpeker at temaet bør gripes med varsomhet og sensitivitet på grunn av elevers ulike erfaringer knyttet til tematikken, og at det er helt vesentlig å snakke om elevenes forbrukermakt knyttet til porno (Frøvik & Torstensen, 2021, s. 54–55).

Ungdommer uttrykker at de voksne har et ansvar for å snakke med dem om porno (Berggrav, 2020). I dag vet de fleste ungdommer mer om porno enn det mange foreldre og lærere vet, men det viser seg at de får ingen veiledning i hvordan de skal forholde seg til den. Mange lærere erfarer at porno har vært et tema det har vært krevende å skulle gripe tak i selv, men flere lærere uttrykker likevel at de ønsker å begynne å undervise om porno (Frøvik & Torstensen, 2021, s. 54). I sin masteroppgave om seksualitetsundervisning som et spenningsfelt beskriver Ylva Mortensdatter Nordbø (2019) hvordan seksualitet og pornografi er historisk og kulturelt betinget, og derfor påvirker undervisningen. I undervisning om pornografi møtes seksualitet, kropp, kultur og samfunn. Nordbø presenterer en lærertypologi som hun har utviklet i sitt møte med flere lærere som har i oppgave å undervise om seksualitet. Frøvik og kolleger (2022) har skrevet kapittelet «Pornografi og kritisk tenkning», og de har forsket videre på typologien. Her blir typologien videreført til å kunne brukes som ulike strategier lærere kan ta i bruk når de skal undervise om pornografi, og omfatter de fire strategiene *moralsk*, *relasjonell*, *liberal* og *samfunnskritisk* lærer. Typologien utdypes nærmere i teorikapittelet, og brukes i denne oppgaven som en del av det analytiske rammeverket.

Den tidligere forskningen peker på at lærere trenger kompetanse og verktøy for å snakke om porno, og at elever har et behov for og ønsker at lærere tar opp pornografi i klasserommet. Denne studien kan bidra til å belyse hvordan lærere kan ta i bruk verktøy for å utvikle sin undervisningspraksis i seksualitetsundervisningen, samt hvordan bevissthet over ulike undervisningsstrategier kan bidra til å fange kompleksiteten i temaet pornografi.

1.5 Oppgavens oppbygging

Oppgaven er bygd opp av syv kapitler, og jeg har nå innledet oppgaven ved å beskrive på hvilken måte studien er aktuell, og gitt en beskrivelse av bakgrunnen for studien. Andre kapittel består av en presentasjon av teorien som brukes i analysen av datamaterialet og i diskusjonen. Kapittel tre beskriver studiens forskningsdesign og kvalitative metode, samt studiens kvalitet og etiske betraktninger. Analysen presenteres i kapittel fire, og resultatene beskrives i kapittel fem. Kapittel seks drøfter resultatene opp mot litteratur og tidligere forskning på emnet, i tillegg til kritikk av studien. Avslutningsvis oppsummeres studiens funn og implikasjoner i kapittel syv.

2. Teori

I dette kapittelet presenteres teorien som brukes i analysen av datamaterialet. Først presenteres teori knyttet til helhetlig seksualitetsundervisning, med fire ulike tilnærminger kategorisert etter formålet med undervisningen. For å besvare problemstillingen *Hvordan utvikler en naturfaglærer sin undervisningspraksis innenfor seksualitetsundervisning for å møte elevenes behov*, og de tilhørende forskningsspørsmålene, har jeg valgt et rammeverk som baserer seg på Argyris' handlingsteori, i tillegg til lærertypologien for undervisning om pornografi. Disse brukes i deler av analysen i denne studien. Studien tar i bruk Argyris teori om handlinger for å forstå hva som ligger bak lærerens didaktiske valg og konsekvensene av dem. Typologien beskriver ulike undervisningsstrategier lærere kan ta i bruk knyttet til undervisning om pornografi. Den vil derfor egne seg til å analysere lærerens didaktiske valg og undervisningsstrategier i denne studien. Til slutt vil jeg presentere et sosiokulturelt perspektiv på læring og utvikling (Postholm, 2012; Säljö, 2006; Vygotsky, 1978) for å kunne belyse lærerens uttalelser knyttet til sin utvikling i læreryrket knyttet til seksualitetsundervisningen.

2.1 Helhetlig seksualitetsundervisning

Det er en bred forståelse av begrepet seksuell helse som er noe av det som skal legge grunnlaget for seksualitetsundervisningen. Seksualitetsundervisning er kort sagt «undervisning om seksualitet», men det finnes flere mer beskrivende definisjoner som konkretiserer både begrepet og kompetansemålet for seksualitetsundervisningen i naturfag på ungdomstrinnet (Støle-Nilsen, 2022, s. 17). Seksuell helse defineres av helsedirektoratet (2021) som fysisk, psykisk, emosjonelt og sosialt velvære relatert til seksualitet. Begrepet seksualitet inkluderer blant annet vår kjønnsidentitet, seksuell orientering, erotikk, glede, intimitet og reproduksjon. Verdens helseorganisasjons definisjon presenteres i regjeringens strategi for seksuell helse, og ifølge WHO er seksualitetsundervisning en livslang prosess der elevene skal tilegne seg informasjon og danne egne holdninger og verdier (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017, s. 18). Temaer som seksuell utvikling, relasjoner mellom mennesker, følelser, intimitet, kroppsbilde og kjønnsroller er svært aktuelle. Respekt for menneskerettigheter og mangfold skal vektlegges, og undervisningen skal tilpasses elevenes alder, kunnskapsbehov og kulturbakgrunn. Undervisningen skal oppmuntre til kritisk tenkning og kommunisere en positiv livsløpstilnærming til seksualitet.

UNESCO (2018) definerer helhetlig seksualitetsundervisning som en prosess av undervisning og læring om de kognitive, emosjonelle, fysiske og sosiale aspektene ved seksualitet.

Undervisningen skal bidra til at barn og unge får kunnskaper, ferdigheter, holdninger og verdier som hjelper dem i å realisere sin helse, velvære og verdighet. De skal utvikle respektfulle sosiale og seksuelle relasjoner og vurdere hvordan valgene deres påvirker sin egen og andres velvære.

Videre skal elevene forstå og forsikre beskyttelsen av sine rettigheter gjennom livet. Den helhetlige seksualitetsundervisningen omhandler mer enn undervisning om reproduksjon, risiko og sykdommer (UNESCO, 2018). Støle-Nilsen (2022) har utarbeidet en kategorisering for ulike tilnærminger for en helhetlig seksualitetsundervisning (s. 18–22). Tilnærmingene er kategorisert etter hva som anses som formålet med undervisningen:

- *Helsetilnærmingen* vektlegger seksualitetsundervisning som fremmer god helse, der fokuset ligger på fysiske og biologiske aspekter ved kropp, reproduksjon og sykdommer. Aktuelle temaer er anatomi, kunnskap om graviditet og fødsel, seksuelt overførbare infeksjoner og prevensjon. Tilnærmingen legger vekt på at undervisningen skal påvirke risikofylt atferd knyttet til seksualitet som kan føre til uhelse, og slik undervisning skal bidra til en konkret seksualatferd, for eksempel utsatt seksuell debut.
- *Kriminalitetstilnærmingen* innebærer forebygging og informasjon om ulovlige seksuelle handlinger og krenkelser. Tilnærmingen legger vekt på lover og regler knyttet til seksualitet, samt grensesetting.
- *Kjønn- og mangfoldstilnærmingen* har som formål at alle kjønn skal føle seg likestilt, inkludert og informert om kjønns- og seksualitetsmangfold. Slik undervisning er normkritisk¹ til seksualitet, identitet, kjønn og kultur.
- *Danningstilnærmingen* setter søkelys på at barn og unge skal kunne ta gode valg for seg selv og i møte med andre. Denne tilnærmingen omfatter alt man tenker at barn og unge trenger å vite om seksualitet, kropp og kjønn. Den samsvarer med definisjonene av helhetlig seksualitetsundervisning og ses i sammenheng med skolens samfunnsoppdrag.

¹ Normkritiske perspektiver søker å trene lærere, elever, skoleledere og forskeres blikk til å bli oppmerksom på, og å undersøke, både egne og andres privilegier, knyttet til enten kultur, religion, hudfarge, sosial bakgrunn, kjønn, funksjonalitet eller seksualitet (Røthing, 2016).

Målet er å gi undervisning som setter eleven i stand til å ha et godt og sunt seksualliv og et godt forhold til egen kropp og intimitet.

Disse tilnærmingene beskriver hva som anses som viktig, men de utelukker ikke hverandre. Helsetilnærmingen og kriminalitetstilnærmingen har begge dominert undervisning om seksualitet i norsk skole. Tilnærmingene har ofte hatt en negativ vinkling, der elevene lærer om voksenseksualitet og reproduksjon. Kjønn- og mangfoldstilnærmingen har gradvis fått større plass i skolens læreplaner. På samme måte som de fire strategiene for undervisning om pornografi, er dette tilnærminger som ikke bør stå alene som seksualitetsundervisning. Den siste tilnærmingen inkluderer de tre andre tilnærmingene, og de må undervises i sammenheng slik at det til sammen blir en helhetlig seksualitetsundervisning. Ifølge KUN-rapporten «Styrking av seksualitetsundervisning i skolen» (Stubberud et al., 2017), kom det frem at skolens dannelsesoppdrag i for liten grad ser ut til å prege seksualitetsundervisningen. Videre påpeker de at ingen av lærerne som ble intervjuet opplevde at de var kompetente innenfor alle tilnærmingene.

I overordnet del av læreplanverket (LK20) står det at «Skolen skal utvikle inkluderende fellesskap som fremmer helse, trivsel og læring for alle» (Kunnskapsdepartementet, 2017). I seksualitetsundervisningen skal lærere møte hele mangfoldet av elever på en god måte, og det er viktig å være oppmerksom på å inkludere elever som kan ha ulik(e) kjønn, legning, verdisyn, alder, erfaring og bakgrunn (Støle-Nilsen, 2022, s. 110; Svendsen & Strømme, 2023, s. 333). De ansvarlige for seksualitetsundervisningen sliter med å ta opp kulturelle forskjeller og seksualitet uten å dra frem diskriminerende framstillinger av seksuelle normer og holdninger (Støle-Nilsen, 2022, s. 87). For å inkludere alle, skriver Svendsen og Strømme (2023, s. 333) at det vil være hensiktsmessig å differensiere seksualitetsundervisningen. Differensiering kan gjøres blant annet ved å dele klassen etter kjønn, i grupper, arbeidsoppgaver eller vurdering. Som lærer vil man kunne oppleve at elever har fordommer med seg hjemmefra, og temaer knyttet til kjønn og seksualitet kan også være tabu hjemme (Støle-Nilsen, 2022, s. 85). Dette understreker viktigheten av at skolen tar opp tematikken.

2.2 Undervisning om pornografi

Pornografi er en del av mange elevers hverdagsliv (Frøvik et al., 2022, s. 111), og i Norge i dag har over halvparten av barn hatt sitt første møte med pornografi før tenårene (Medietilsynet, 2020). Barn og unge har lett tilgang til pornografi og seksualisert innhold på nett (Frøvik et al., 2022, s. 111). For elever i skolen kan pornografi oppleves som både emosjonell og sensitivt, fordi elevene kan ha personlig kjennskap til og opplevelser med pornografi. Lærere kan oppleve at de er bevisste på hvordan de fremstår i klasserommet når seksualitet settes på agendaen. Som lærer finnes mange utfordringer ved å undervise om pornografi, og det er en balansekunst å få til diskusjon uten å belegge temaet med skam og samtidig trene elevenes kritiske ferdigheter (Frøvik et al., 2022, s. 112-114). Elever trenger en åpen, ikke-dømmende voksen som snakker med dem om seksualitet og pornografi (Berggrav, 2020). Ifølge Støle-Nilsen skal seksualitetsundervisningen være oppdatert og aktuell, og forholde seg til elevers levde liv, sosiale medier og porno (Støle-Nilsen, 2022, s. 92). Seksualitetsundervisningen bør romme et folkehelseperspektiv som gir unge kunnskap om hvordan porno påvirker barn og unge (Frøvik & Torstensen, 2021, s. 49). Her bør avhengighet, samtykke, seksuelle krenkelsers og usunne kroppsidealer vektlegges.

Ungdommer sier at de ønsker og er i stand til å snakke om porno, men de uttrykker at de sjelden opplever at voksne tar initiativ til samtaler om porno (Berggrav, 2020). Hvis elevene opplever at lærere kommer inn med fordømmelse eller ovenfra-og-ned-holdning, lukkes samtalen og det skapes ikke rom for at nye holdninger vil kunne dannes (Frøvik & Torstensen, 2021, s. 49). Ungdommene lurer ofte på hva man egentlig gjør når man har sex, og søker dermed til pornoen for å få svar på dette. Ved å ta opp porno som tema i undervisningen, kan man komme inn på hva sex er og kan være, i tillegg til hva som oftest er urealistisk med porno (Støle-Nilsen, 2022, s. 108–109). At ungdommer får kunnskap som kan sette dem i stand til å forstå og kritisk reflektere over deres egne liv vil være et steg i riktig retning (Frøvik et al., 2022, s. 128). En ny og bedre seksualitetsundervisning bør ha som hensikt å formidle kunnskap om seksualitet på en annen måte enn hva pornoindustrien kan tilby (Frøvik & Torstensen, 2021, s. 48). Støle-Nilsen (2022, s. 79) påpeker viktigheten av å være en kompetent og trygg lærer, og hvis man skal undervise om porno må man vite noe om det. Dette kan innebære å sette seg inn i statistikk eller lese rapporter om ungdom og porno.

2.2.1 Lærertypologi i undervisning om porno

Som lærer kommer man inn på et spenningsfelt i undervisning om porno, og det kan være en fordel å være bevisst på hvilke undervisningsstrategier som skal tas i bruk (Frøvik et al., 2022, s. 112). Det anbefales å tenke gjennom hva man ønsker å oppnå med undervisningen (Støle-Nilsen, 2022, s. 207). I sin masteroppgave har Nordbø (2019) utviklet en typologi for ulike undervisningsstrategier i undervisning om pornografi. Nordbø skriver at undervisning om seksualitet er personavhengig, og det varierer i hvilken grad lærere er opptatte av visse tema, og i hvilken grad de anser elevene som reflekterte og modne til å snakke om porno. Frøvik og kollegaer (2022) har forsket videre på typologien, og her omtales typologien som ulike undervisningsstrategier som lærere trenger å være bevisste på i undervisning om pornografi. De påpeker at lærere ikke befinner seg statisk i en av lærertypene, men at strategiene kan kombineres (Frøvik et al., 2022, s. 115-116). Nordbø (2019) skiller mellom den *moralske*, *relasjonelle* og *liberale* læreren. Den moralske læreren er opptatt av skillet mellom rett og galt, og peker på umoralske og uetiske dimensjoner ved pornografi. Temaer som tas opp i undervisningen er ofte voldtekt og overgrep, samt hvordan pornografi kan være negativt for individ og parforhold. Pornografi fremstilles som noe umoralsk og farlig, og knyttes ofte til avhengighet. Den moralske læreren kan anerkjenne at temaet kan være vanskelig å snakke om, og er ukomfortabel med å undervise om pornografi. Den moralske læreren kan trekke frem pornografi som truende og skittent, og noe som kan lede til dårlige handlinger.

Den *relasjonelle* læreren er forsiktig og hengiven ovenfor elevene i møte med temaet, og fokuserer på pornografiens påvirkning på relasjoner (Nordbø, 2019). Denne læreren går mer forsiktig frem i undervisning om porno. Samtale og åpenhet er sentralt for den relasjonelle læreren. Læreren er sikker og trygg i undervisning om pornografi, men samtidig åpen om å ikke ha tilstrekkelig kompetanse på alle områder. Denne læreren gjør gjerne research på egen hånd, og synes temaet er viktig. Den relasjonelle læreren kan også ha fokus på voldtekt og overgrep som negative sider ved pornografi. Relasjonen mellom lærer og elev kan også styrkes hvis læreren bruker humor i undervisningen (Støle-Nilsen, 2022, s. 79), noe som kan knyttes til den relasjonelle læreren. En relasjonell strategi kan benyttes i møte med elevene for å skape en trygg og åpen atmosfære for dialog med ungdommene (Frøvik et al., 2022, s. 120).

Den siste lærertypen i Nordbøs (2019) typologi er den *liberale* læreren som har en åpen tilnærming til pornografi i klasserommet. Læreren er oppdatert på ungdomskultur, og skaper rom for dialog og åpner for spørsmål fra elevene. Selv om det kan være utfordrende å snakke om porno, mener den liberale læreren at det er viktig å skape rom for å snakke om det. Den liberale læreren synes det er mindre utfordrende å snakke om porno, og synes ikke temaet utfordrer lærerrollens stand mot det private. Elevene blir sett på som reflekterte individer, og de blir presentert sammenhengene mellom pornobruk og utfoldelse og utforskning av seksualitet. Den liberale læreren kan også belyse kritiske perspektiver, som at pornografi er en urealistisk fremstilling av kropp og sex. Frøvik et al. (2022, s. 127) skriver at det kan være en fordel å koble på den liberale læreren i starten av undervisningen om porno. Å kategorisk avvise porno som negativt kan påføre skam hos elevene og skape en distanse som gjør at de ikke vil snakke med voksne om det de ser og opplever. Unge opplever at voksne ofte snakker om porno på en fordømmende måte som er til hinder for en god samtale (Berggrav, 2020). Støle-Nilsen (2022, s. 206) skriver at selv om det er mye negativt med porno, er det viktig at lærere tar de unge på alvor og ikke påfører skyld og skam. Det går an å snakke om porno på en åpen måte, og sørge for at ungdommen føler seg trygge nok til å komme til læreren for å snakke om det de lurte på.

Frøvik og kollegaer (2022) har forsket videre på undervisning om pornografi, og tilføyer den *samfunnskritiske* læreren som legger til en myndiggjørende komponent til typologien. De anbefaler å koble på den samfunnskritiske læreren når elevene føler seg trygge på å snakke om tematikken. Kritisk tenkning i form av å omsette tanker til handling står i fokus. Målet med strategien er å motivere elevene til å være aktører som kan bidra til positiv forandring i samfunnet. Den samfunnskritiske strategien åpner for undervisning om demokratisk medborgerskap, der elevene utfordres til å opparbeide en kritisk forståelse av pornografi som kan mobiliseres i et samfunnsengasjement. Her blir tema som pornoindustri, menneskehandel, kjønn, likestilling og asymmetriske maktforhold problematisert (Frøvik et al., 2022, s. 120–127). Kritisk tenkning trekkes av Støle-Nilsen (2022, s. 107) frem som viktig i undervisningen om porno, og hun skriver at lærere må vise til gode kilder hvor elevene kan finne kvalitetssikret informasjon. Utenom seksualitetsundervisningen er Internett, venner og pornografi ungdommenes kilder til kunnskap om kropp, kjønn og seksualitet. Om elevene får lite kunnskap om porno i undervisningssammenheng vil de søke til pornoen, og de får desto lavere forutsetninger for å kunne se pornoen med et kritisk blikk (Støle-Nilsen, 2022, s. 106–107).

Lærertypologien anses som nyttig for lærere ved å bli bevisst på de ulike undervisningsstrategiene før man introduserer pornografi som tema i skolen (Frøvik et al., 2022, s. 115). Det er viktig å understreke at for denne studien er ikke hensikten å plassere læreren i en bestemt kategori, men heller å bruke typologien til å si noe om på hvilken måte læreren benytter seg av ulike strategier i sin undervisning. En strategi som innebærer elementer fra flere av typene anbefales for å kunne fange kompleksiteten i tematikken, og en strategi alene vil ikke anses som tilstrekkelig (Frøvik et al., 2022, s. 116). Frøvik et al. (2022, s. 127) skriver videre at det kan lønne seg å starte med en åpen tilnærming, og deretter bevege seg over på det kritiske perspektivet etter hvert.

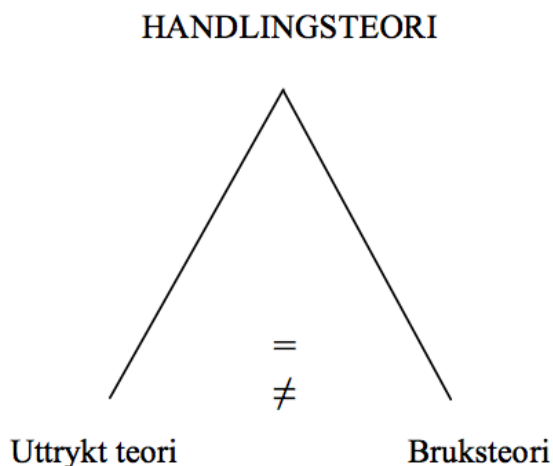
2.3 Handlingsteori

Argyris (1976, 1997) og Schön (1978) argumenterer for at mennesker har «mentale kart» som forteller oss hvordan vi skal handle i bestemte situasjoner. Argyris (1976) kaller disse mentale kartene for våre handlingsteorier som ligger til grunn for all menneskelig handling. I løpet av livet lærer vi hvilke handlinger som fører til hvilke resultater (Irgens, 2021, s. 143). For eksempel hvis du legger hånda på kokeplata, gjør det vondt. På denne måten skaper vi våre handlingsteorier. Handlingsteorier er teorier om og for handling, og alle mennesker har dem (Irgens, 2021, s. 145). De består av styrende variabler, handlingsstrategier og konsekvenser av våre handlinger, og handlingsteori brukes i denne studien for å kunne si noe om lærerens begrunnelser for strategiene han benytter seg av i undervisningen. Våre handlingsteorier hjelper oss å håndtere verden vi lever i (Irgens, 2021, s. 143). Individens handlingsteorier i en organisasjon, for eksempel i en skole, legger grunnlaget for organisasjonens praksis (Argyris & Schön, 1978). For denne studien vil det si at lærerens handlingsteori er en del av skolens praksis.

Argyris (1976) deler inn handlingsteoriene i *uttrykt teori* (theory-in-use) og *bruksteori* (espoused theory), som utgjør de to hoveddesignene innenfor handlingsteori. Når vi blir spurt om hvordan vi oppførte oss i en bestemt situasjon, vil svaret som vanligvis gis representere den uttrykte teorien. Dette er handlingsteorien som vi kommuniserer til andre og som vi bruker for å forklare det vi gjør (Argyris, 1997). For eksempel vil lærerens beskrivelser i denne studien utgjøre hans uttrykte teori. Teorien som faktisk styrer handlingene våre, er bruksteorien – hva vi faktisk gjør. Gjennom observasjon har jeg også fått tilgang til lærerens bruksteori. Handlingsteori bygger på antakelsen om at mennesker har teorier om hva som styrer oss og andre til å handle på bestemte

måter, og vi er opptatte av å forklare handlingene våre ut fra motiver og intensjoner som ligger til grunn (Fischer & Sortland, 2001, s. 50). Ofte benytter vi bruksteoriene uten å være bevisste på at vi gjør det, fordi de er teorier som er svært godt innlærte gjennom oppveksten og de er blitt automatiserte.

Som figur 2.1 viser, kan den uttrykte teorien og bruksteorien enten stemme overens eller ikke (Fischer & Sortland, 2001, s. 51). Et eksempel kan være en lærer som uttrykker at han har en lærerstil med fokus på elevstyrt undervisning og elevaktivitet (uttrykt teori), men som i praksis har en tendens til å overstyre uten å la elevene ta egne valg (bruksteori). De fleste ser ut til å være i stand til å oppdage avvik mellom andres uttrykte teorier og bruksteorier, men de er ikke i stand til å oppdage slike avvik hos seg selv (Argyris, 1997). Dersom det skjer en uoverensstemmelse mellom våre intensjoner og hva vi opplever, oppstår det et behov for å lære gjennom å endre våre handlinger. Det er en «mismatch» mellom hva vi sier at vi gjør, og hva vi egentlig gjør. I slike situasjoner oppstår det muligheter til å reflektere over situasjonen for å finne ut hva vi kan lære (Irgens, 2021, s. 145). De menneskene vi er i interaksjon med vil måtte forholde seg til vår bruksteori, og derfor kan refleksjon over egen yrkesutøvelse og dialog med kollegaer gi bedre innsikt i læreres bruksteorier (Fischer & Sortland, 2001, s. 53).

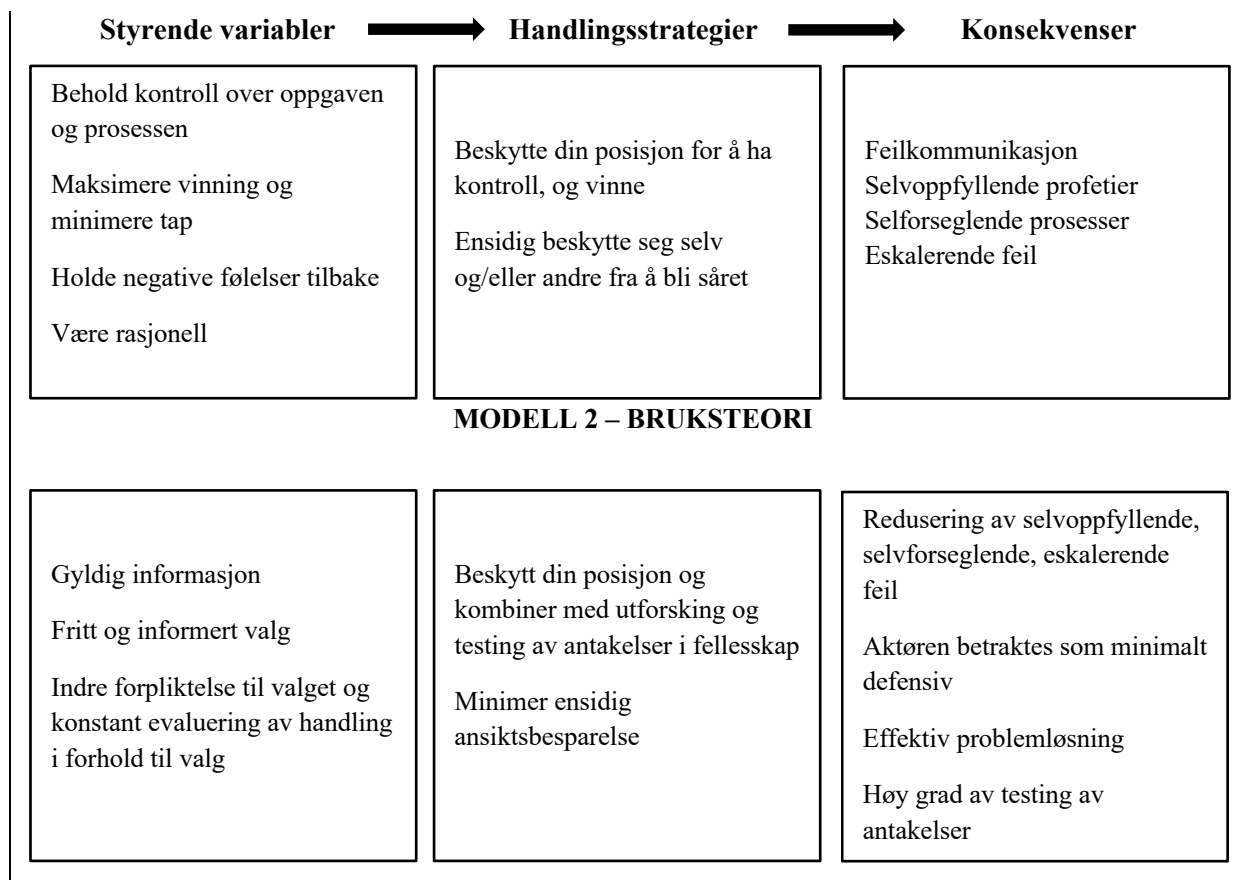
Figur 2.1: Sammenhengen mellom uttrykt teori og bruksteori (Fischer og Sortland, 2001, s. 51)

Handlingsteoriene våre er bygd opp av styrende variabler, handlingsstrategier og konsekvenser av handlinger. De styrende variablene er bestemmende for om vi oppnår det vi ønsker å oppnå (Irgens, 2021, s. 144). De styrende variablene ligger til grunn for atferden vår, og de inkluderer

våre mål, verdier og antakelser. Disse er et resultat fra mange års erfaring og det er sjeldent vi stiller spørsmål ved disse (Argyris, 1997; Fischer & Sortland, 2001; Irgens, 2021). Argyris og Schön (1978) presenterer to modeller som forklarer bruksteorien til individer i en organisasjon. Modell 1 og Modell 2 bruksteori tar utgangspunkt de *styrende variablene* som ligger til grunn for *handlingsstrategiene* som medfører visse *konsekvenser* for miljøet atferden foregår i (Fischer & Sortland, 2001, s. 54). Argyris og Schön har i sin forskning funnet store variasjoner i menneskers uttrykte teorier (Argyris & Schön, 1978). Det viser seg likevel at stort sett alle følger den samme bruksteorien, og ifølge Argyris handler de fleste mennesker i tråd med Modell 1 bruksteori (Figur 2.2).

Ev av de viktigste styrende variablene for Modell 1 bruksteori er ifølge Argyris og Schön (1978) å ha kontroll. Samtidig innebærer de styrende variablene også å være rasjonell, skjule følelser og svakheter, oppnå kontroll over situasjoner og å vinne (Figur 2.2). Modell 2 bruksteori har lik oppbygging som Modell 1, men innholdet er ulikt. Modell 2 representerer en bruksteori som fremmer effektiv læring, og Argyris og Schön hevder at vi er avhengige av å ta utgangspunkt i bruksteoriene til individer for å kunne forbedre organisasjoner. De styrende variablene i Modell 2 bruksteori (Figur 2.2) handler om å skaffe gyldig informasjon, kunne foreta frie og informerte valg, føle indre forpliktelse og evaluere egen handling i samsvar med valgene man har tatt (Fischer & Sortland, 2001, s. 57). Konsekvensene av Modell 2 bruksteori vil være minimal defensivitet i miljøet, i tillegg til at det fører til det Argyris (1976) kaller dobbelkretslæring. Dobbeltkretslæring leder ikke bare til korrigerende av feil, men en endring i de underliggende forholdene som leder til feilene (Fischer & Sortland, 2001, s. 57). Enkel- og dobbelkretslæring henger sammen med bruk av modellene for bruksteori, og beskrives nærmere i kapittel 2.4.

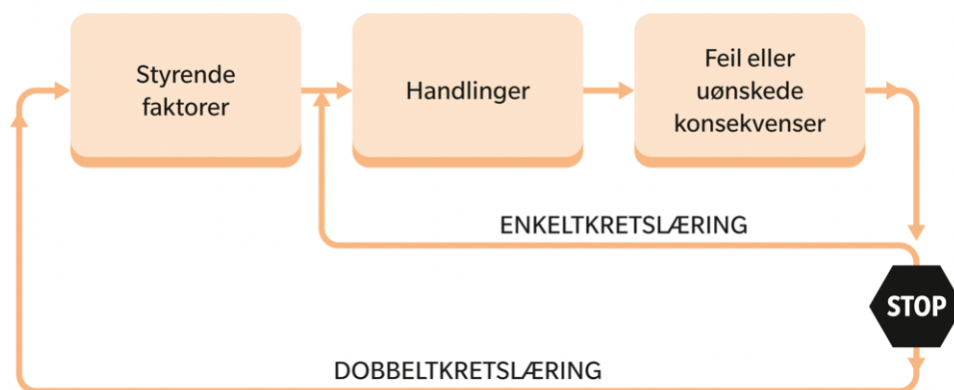
MODELL 1 – BRUKSTEORI

Figur 2.2. Modell 1 og 2 bruksteori, hentet fra Argyris (1997), oversettelse hentet fra Fischer & Sortland (2001).

Læring forstås av Argyris (1976) som konstruksjon, testing og rekonstruksjon av en bestemt type kunnskap. Argyris (1976;1997) peker på to ulike typer læring. Ved enkelkretslæring korrigeres avvik mellom uttrykt teori og bruksteori ved å endre selve handlingen. Alt som behøves, er da en justering av det vi allerede holder på med (Irgens, 2021, s. 147). Enkelkretslæring er ofte tilstrekkelig hvis de grunnleggende forutsetningene holder, og endringene forblir innenfor de eksisterende styrende variablene (Argyris, 1976; Irgens, 2021). I noen tilfeller kan enkelkretslæring bidra til å opprettholde feil, fordi vi risikerer at problemene fortsetter hvis de skyldes forhold som ligger «dypere» (Irgens, 2021, s. 146–147). For å oppnå det Argyris kaller dobbelkretslæring, der vi ønsker å gjøre noe med de grunnleggende problemene og hindre at problemet oppstår på nytt, vil det ikke være tilstrekkelig å endre handlingsstrategi. Figur 2.3 viser forskjellen mellom enkelkrets- og dobbelkretslæring. Modell 2 bruksteori (Figur 2.2) representerer en bruksteori på hvordan man styrker læring, spesielt dobbelkretslæring (Argyris,

1976). Hvis vi oppdager uønskede konsekvenser, må vi stille spørsmål ved de styrende variablene som i utgangspunktet skaper de uønskede situasjonene (Irgens, 2021, s. 148). Det å undersøke sine styrende variabler, krever at man evner å betrakte seg selv og sin læringsprosess fra utsiden. Dette innebærer at man analyserer situasjonen og finner ut hva som kan gjøres med de underliggende forholdene for å oppnå ønsket konsekvens.

Figur 2.3. Modell over enkelkrets- og dobbelkretslæring (Irgens, 2021, s.148).

Ifølge Irgens (2021, s. 145) er ikke læring noe som kun skjer når det vi gjør, ikke fører til det vi hadde forventet. Læring kan også innebære kontinuitet hvis man opplever at det man gjør fungerer. Å holde seg på en god kurs og sørge for at det ikke skjer «brudd» i flyten kan kreve oppmerksomt nærvær, utforskning og klok handling. Det er spesielt viktig å sikre god kontinuitet i en hverdag med mange endringer, noe lærerhverdagen kan være et godt eksempel på.

2.5 Sosiokulturell læring

Postholm og Rokkones (2012, s. 23) skriver at sosiokulturell teori bygger på Vygotskys tanker og ideer, og Vygotsky (1978) mente at læring skjer først i møte med mennesker i handling og deretter som en intern prosess. Vygotsky var den som formulerte grunnlaget for et sosiokulturelt perspektiv på læring og utvikling (Säljö, 2006, s. 24–25). Säljö skriver om hvordan kulturelle redskaper kan være en støtte i læring og utvikling, og beskriver Vygotskys (1978) konsept av *medierende redskaper*. Mennesker benytter slike redskaper i sine handlinger, og gjennom bruk av slike eksterne redskaper omformes hele strukturen i våre psykologiske prosesser (Säljö, 2006, s. 26). En konsekvens av å bruke medierende artefakter er ifølge Säljö (2006, s. 27) at vi ikke opplever verden direkte i egentlig forstand, men at vi forholder oss til verden slik at den blir

mediert for oss gjennom redskapene. Redskapene innebærer at vi tolker omverdenen, og kan ta stilling til den og handle på ulike måter. Med slike ressurser kan vi reflektere rundt det vi gjør, og vi forstår og handler i verden ved hjelp av dem. Medierende redskaper kan være av fysisk eller språklig karakter, og de fysiske redskapene kalles *artefakter*. Medierende artefakter kan være kniver, hus, datamaskiner, bøker og alt annet vi har omkring oss. Spesielt med disse er at de er laget av mennesker som har utformet dem med en bestemt hensikt. *Språklige* (eller *intellektuelle*) redskaper formidler kunnskap, og gjennom dem kan vi også utvikle kunnskap. Redskaper har ofte både fysiske og intellektuelle sider, for eksempel en tekst som både er fysisk, men som også inneholder intellektuell kunnskap (Säljö, 2006, s. 27-31).

Interaksjonen mellom mennesker kan også forstås som en mer grunnleggende mekanisme for mediering, og mennesker er hele tiden medierende ressurser for hverandre når de er i interaksjon (Säljö, 2006, s. 36). Ifølge Vygotsky (1978) kan mennesker med utgangspunkt i forkunnskaper hjelpes i sine nærmeste utviklingssoner av «mer kompetente andre». Lærere kan derfor få hjelp til å utvikle seg gjennom interaksjon med for eksempel kolleger, eksterne lærere eller andre ressurspersoner (Postholm & Rokkones, 2012, s. 23). Refleksjon er en sentral aktivitet i læringsprosesser, og lærere ønsker å samarbeide og reflektere over egen praksis med kolleger for å endre og utvikle undervisning. Lærere opplever dette arbeidet som meningsfylt, og det fungerer godt å observere praksis som utgangspunkt for refleksjon. Slik læring fungerer best når de har muligheten til å diskutere egne erfaringer i en atmosfære som er basert på trygghet, tillit og konstruktivitet. Læreres læring bør skje i nær tilknytning til egen erfaring, og utviklingsarbeid gjennomført i egen undervisning er fruktbart for utvikling (Postholm & Rokkones, 2012, s. 43–44).

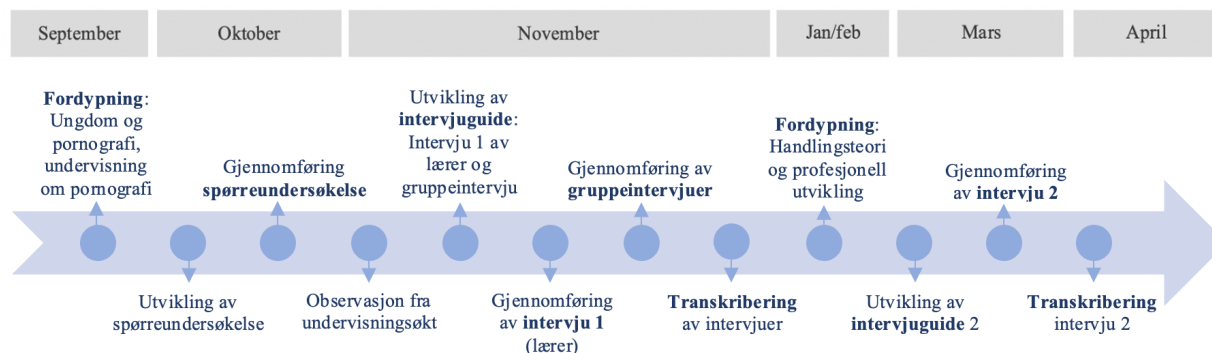
3. Metode

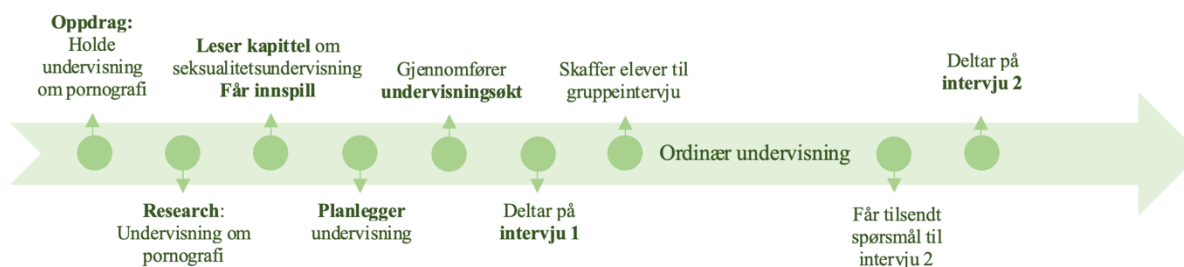
I denne studien undersøkte jeg en naturfaglærers utvikling gjennom en prosess der han fikk i oppdrag å holde en undervisningsøkt om pornografi. Studien strekker seg over flere måneder som inkluderer tiden før og etter undervisningsøkten, med søkelys på lærerens utvikling i løpet av perioden. Innledningsvis i dette kapittelet beskrives studiens forskningsdesign i tillegg til en beskrivelse av undervisningsopplegget. Videre vil de ulike delene av datamaterialet bli presentert. Kapittelet vil til slutt redegjøre for studiens etiske betraktninger og kvalitet.

For å svare på problemstillingen har jeg valgt å utføre en kvalitativ casestudie, fordi slike studier gir forskeren mulighet til å beskrive og forstå menneskers handlinger og meningsskaping i sin naturlige kontekst (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 113). Forskeren kan få dypere innsikt i informantens tanker, meninger og opplevelser, og man får tilgang til informantens unike og utfyllende svar rundt problemstillingen som undersøkes (Robson & McCartan, 2016, s. 18–21). Jeg har valgt et fleksibelt design, som blant annet innebærer at forskningsspørsmålene kan endres underveis, noe som ble nødvendig i dette tilfellet. Studier med fleksible design innebærer ofte kvalitative metoder for datainnsamling (Robson & McCartan, 2016, s. 146–147), og i denne studien ble intervju og gruppeintervju, samt observasjon valgt som kvalitative kilder til datamaterialet.

3.1 Forskningsdesign

Denne studien bestod av flere steg i en prosess som er vist i figur 3.1, der den blå pilen viser en tidslinje over hendelsene som ble gjennomført av meg. Grønn pil viser hendelsene som involverte læreren. Tidslinjen er parallell, slik at stegene fra mitt og lærerens perspektiv samsvarer. Stegene utdypes videre i de neste delkapitlene.

Figur 3.1. Tidslinje over studiet fra forskerens perspektiv (blå) og lærerens perspektiv (grønn).

Det overordnede forskningsdesignet for denne studien er en casestudie, da jeg har undersøkt en individuell gruppe bestående av en faglærer og hans elever (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 63; Robson & McCartan, 2016, s. 150). Studien inneholder også aspekter av intervensjon, fordi jeg som forsker har gått inn for å skape endring (Midgley, 2000, s. 113). I mitt tilfelle innebar dette at læreren fikk medierende artefakter som skulle tas i bruk i hans undervisningsplanlegging (se kapittel 2.4). De medierende artefaktene i denne studien inkluderte et kapittel som skulle leses og brukes i planleggingen av timen (Svendsen & Strømme, 2023), samt tre punkter med innspill fra meg (Tabell 3.1)

Tabell 3.1. Oversikt over de medierende artefaktene som ble gitt til læreren og brukt i planleggingen av undervisningen.

Medierende artefakter			
Kapittel	Introduksjon	Elevaktivitet	Tilnærming
Seksuell og reproduktiv helse	«Ice breaker»	Tenk-par-del	Åpen til kritisk

Det første steget i prosessen, og startpunktet for casestudien, var da jeg tok kontakt med faglæreren i september og avtalte at han skulle holde en undervisningsøkt om pornografi. Jeg gjorde en litteraturstudie på ungdom og pornografi, samt undervisning om pornografi. Deretter utviklet jeg en spørreundersøkelse til elevene som skulle fungere som en kartlegging av elevenes oppfatninger av undervisning om seksualitet og pornografi. I oktober besøkte jeg klassene og delte ut spørreundersøkelsen. Læreren gjorde research på undervisning om pornografi, og planla undervisningsøkten samtidig som jeg ga han de medierende artefaktene (Tabell 3.1).

Undervisningsøkten ble avholdt i november, og jeg tok feltnotater fra undervisningen i to ulike klasser. Deretter utviklet jeg intervjuguide for et semistrukturert intervju av læreren, og intervjuet ble gjennomført noen dager etter undervisningen. Læreren bidro til å skaffe elever som kunne

delta på et gruppeintervju, og det ble gjennomført to gruppeintervjuer med tre elever på hver gruppe. Videre ble intervjuene transkribert, og i januar og februar gjorde jeg en litteraturstudie på handlingsteori og læreres læring. Intervjuguide til det siste intervjuet ble utviklet i mars, og jeg gjennomførte det siste intervjuet med læreren. Jeg tok lydopptak av alle intervjuene.

3.1.1 Undervisningsopplegget «Pornografi – til glede og besvær»

Læreren gjorde research på undervisning om pornografi på egen hånd, og undervisningsopplegget ble utviklet av naturfaglæreren selv (Vedlegg 1). Likevel fikk læreren som nevnt medierende artefakter som skulle brukes i planleggingen. Læreren ble bedt om å starte med en åpen tilnærming, og deretter bevege seg over på det kritiske perspektivet etter hvert. Undervisningen begynte med en introduksjon til temaet, som var ett av innspillene læreren fikk. Introduksjonen skulle fungere som en «ice breaker» til temaet, og ble gjennomført for å forberede elevene på hva de kunne forvente seg, i tillegg til å begrunne hvorfor temaet ble tatt opp i undervisningen. Læreren fikk tilsendt et forslag til en introduksjon som beskrevet i litteraturen (Frøvik et al., 2022, s. 118; Frøvik & Torstensen, 2021, s. 53), og gjorde deretter sine justeringer med tanke på hva han syntes fungerte best for seg selv og sine elever. Resultatet ble slik:

Jeg vil at dere skal vite at ingen her må beskrive hvordan porno ser ut i dag, eller vil bli spurt om egne erfaringer med å se på porno. Dere skal selvsagt heller ikke bli vist porno. Jeg dømmer ingen som ser på porno, og jeg ønsker ikke å shame noen eller påføre skam. Jeg synes dette er et viktig tema siden mange barn og unge i dag har lett tilgang til porno, og ettersom vi vet at barn og unge i Norge bruker porno. Vi kan reflektere sammen om hvordan pornobruk kan påvirke menneskers helse og menneskeverd og grunnleggende rettigheter som vår holdning til oss selv og andre, og komme litt inn på hvordan pornoindustrien ser ut.

Etter introduksjonen gikk læreren gjennom planen for timen. Elevene ble delt inn i grupper på fem, og læreren viste fire videoklipp med tilhørende spørsmål og oppgaver som vist nedenfor i tabell 3.2.

Tabell 3.2. Oversikt over videoer som ble brukt og tilhørende oppgaver/spørsmål.

Video	Tilhørende oppgaver og spørsmål til elever
--------------	---

<p>A - Trekant (NRK): «Hvor sexy er porno?»</p>	<p>Mentimeter med ordsky: Hva er porno? Hvorfor tror dere at 9 av 10 ungdommer i aldersgruppen 12-20 bruker porno?</p> <p>Definisjon: Pornografi = fremstilling i skrift eller bilder som har som formål å virke seksuelt opphissende (Sex og samfunn)</p>
<p>B - Sex og samfunn: «Hva er forskjellen på sex og porno?»</p>	<p>Spørsmål i fellesskap: Hvor lærer man om sex? Hvorfor har man sex?</p> <p>Påstander: Enig eller uenig?</p> <p>Definisjon: Hva kan sex være?</p>
<p>C - Ung.no: «Hva er bra, og hva er dårlig med porno?»</p>	<p>Spørsmål i fellesskap: Hva er bra med porno? Hva er dårlig med porno?</p>
<p>D - Unormal (NRK): «Hvis virkeligheten var som porno»</p>	<p>Spørsmål i fellesskap: Hvilke holdninger eller misvisende informasjon kan porno bidra til? Hva er samtykke og grenser? Hvordan viser vi våre grenser og respekterer andre?</p> <p>Fakta om pornografi (Ung.no)</p>

Videoene og diskusjonsspørsmålene hadde læreren planlagt selv. Innspillet han fikk fra meg knyttet til elevaktivitet var at elevene skulle diskutere spørsmål knyttet til tematikken, gjerne i form av tenk-par-del. Dette ble gjennomført ved at elevene diskuterte spørsmål i sine grupper, og deretter ble spørsmålene tatt videre i en felles klasseromsdiskusjon. Videre fikk elevene et ark med spørsmål delt inn i kategorier med ulike farger, der elevene skulle diskutere spørsmålene som tilhørte gruppens farge (Vedlegg 2). De ulike kategoriene inneholdt spørsmål knyttet til pornografis påvirkning, pornoindustrien, å snakke om pornografi, samt internett og sosiale medier. Til slutt oppsummerte læreren timen med en samtale om hva elevene hadde lært, hvordan det har vært å snakke om pornografi og hva de eventuelt ønsket å lære mer om.

3.2 Datamateriale og utvalg

Naturfaglæreren ble kontaktet ved hjelp av informasjon fra min veileder, og han deltok på til sammen to intervjuer. Jeg har valgt å kalle læreren for Frank, som er et tilfeldig og fiktivt navn. Utvalget av læreren er et bekvemmelighetsutvalg, fordi jeg har plukket ut informanten som var lettest tilgjengelig (Robson & McCartan, 2016, s. 280–281). Frank har jobbet som lærer i nesten 25 år og har fireårig allmennlærerutdanning med vekt på realfag, i tillegg til noen fag fra

universitetet. Han underviser i naturfag, matematikk, kroppsøving og valgfag (som regel fysisk aktivitet og helse). Frank har oftest undervist om seksualitet knyttet til naturfaget og i forbindelse med kapitler i læreboka som berører temaet seksualitet. Han har også undervist om temaet i forbindelse med prosjektarbeid knyttet til det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring, og i disse tilfellene har de brukt undervisningsopplegg fra «Uke 6» (undervisningsmaterieell av Sex og politikk) to av årene. Videre beskriver Frank at gjennom sin rolle som kontaktlærer har han hatt mulighet til å vise filmer som berører tematikken, og på denne måten snakket mer med elevene om seksualitet utenom prosjektukene og naturfaget. Generelt uttrykker han at han synes seksualitet er et viktig tema å ta opp i skolen.

Elevene i naturfagklassene hans deltok også i studien. Det var til sammen 52 elever på 10. trinn fordelt på tre klasser som deltok på spørreundersøkelsen, og to av klassene ble observert i en undervisningsøkt. Seks elever ble valgt ut for å delta på gruppeintervju. Jeg ønsket at gruppene skulle bestå av flere kjønn, og at elevene måtte ha lyst til å delta selv. Læreren foreslo noen elever som kunne være komfortable med å snakke om tematikken eller som tidligere hadde uttrykt at de ønsket å delta, og noen av disse elevene ble spurt. Utvalget av elever har noen aspekter av strategisk utvalg, med tanke på at elevene er valgt ut med kriteriet at elevene er komfortable med å snakke om tematikken, i tillegg til at det ble bestemt at gruppene måtte bestå av flere enn ett kjønn (Robson & McCartan, 2016, s. 280–281). Dette ønsket jeg fordi elevene skulle reflektere rundt et tema der ulike kjønn kanskje har ulike erfaringer og synspunkter. Denne studien undersøker menneskers tanker og meninger rundt et sensitivt tema, og det ble derfor viktig å unngå å velge ungdommer som kunne ha opplevd intervjusituasjonen som ubehagelig. Fordelen med dette kan være at deltakernes bidrag til å besvare forskningsspørsmålene ble optimalisert, fordi disse elevene vil i større grad svare på spørsmål med ærlige og relevante svar. Ulempen kan være at utvalget ikke representerer hele klassen eller ungdom generelt. Samtidig ble elevene valgt ut fra en gruppe som allerede var lett tilgjengelige, og har derfor også aspekter av et bekvemmelighetsutvalg (Robson & McCartan, 2016, s. 280–281).

3.2.1 Spørreundersøkelse

Den første innsamlingen av datamateriale til studien ble gjennomført i oktober, der jeg valgte å gjennomføre en spørreundersøkelse som ble delt ut til elevene i de tre naturfagklassene. Fordelen

med spørreundersøkelser er at forskeren enkelt kan samle data fra og om mennesker, og skaffe informasjon om respondentenes holdninger, verdier og meninger (Robson & McCartan, 2016, s. 243–248). Hensikten med spørreundersøkelsen var å kartlegge elevenes erfaringer av og meninger om undervisning om seksualitet og pornografi, og deres holdninger til pornografi. Oppbyggingen av spørreundersøkelsen var todelt, hvor første del bestod av 18 avkryssningsspørsmål hvor elevene skulle krysse av på en Likert-skala om hvor enige de var i påstandene (Vedlegg 3). Andre del bestod av fire åpne spørsmål hvor elevene skulle skrive ned svar. En utfordring med spørreundersøkelser kan være at respondentene ikke svarer det de faktisk mener (Robson & McCartan, 2016, s. 248). Det ble understreket at elevene skulle svare ærlig og individuelt, men elevene var plassert i grupper som kan ha ført til at de så på hverandres svar. Dette kan ha påvirket svarene, men jeg fikk mulighet til å sammenlikne responsene fra spørreundersøkelsen opp mot observasjonen og gruppeintervjuene. Spørreundersøkelsen fungerte i denne studien som en støtte til observasjonen og gruppeintervjuene, noe som styrker validiteten i funnene og gir et mer komplett og omfattende bilde av temaet i forskningen (Robson & McCartan, 2016, s. 179).

3.2.2 Observasjon av undervisningsøkter

Observasjon kan brukes i de tilfeller man ønsker informasjon og tilgang til situasjoner som menneskene som er involvert ikke selv har tolket først, og forskeren får muligheten til å komme tett på de menneskene og situasjonene som studeres (Tjora, 2021, s. 62). Forskeren studerer det folk gjør i den settingen de er en del av, i motsetning til intervjuer der man undersøker hva informantene sier. I denne studien undersøkte jeg blant annet lærerens handlingsteorier, og da vil det være svært relevant å få tilgang til både det informanten gjorde (bruksteori) i tillegg til det han fortalte (uttrykt teori). Observasjon kan med fordel brukes sammen med intervju, slik at de utfyller hverandre som datainnsamlingsmetoder i den kvalitative forskningen (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 114–115).

Undervisningsopplegget varte i 60 minutter og ble gjennomført i tre naturfagklasser. Jeg observerte to av dem. Min rolle var deltakende observatør med en passiv rolle, det vil si at jeg var til stede i klasserommet uten å delta i aktivitetene (Tjora, 2021, s. 68). Målet med observasjonen var å få et inntrykk av hvordan undervisningsopplegget ble gjennomført av læreren, og hvilke valg han gjorde underveis. I tillegg ønsket jeg å undersøke hvordan

undervisningsopplegget ble tatt imot av elevene, og hva de bidro med i klasseromsdiskusjonene. Det ble gjort feltnotater fra observasjonen, der jeg noterte tidspunkter og hva som ble gjort og sagt av læreren og elevene underveis i hele økta (figur 3.2). På denne måten kunne observasjonen fungere som et nyttig supplement for intervjuene som skulle gjennomføres etter undervisningen (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 128). Feltnotatene fra observasjonen var nyttig da jeg skulle forberede intervjuene, samtidig som at feltnotatene kunne brukes som en del av datamateriale i studien.

08:45	Elevene får beskjed om å ta frem chromebook og logge seg på Menti. L presenterer oppgaven, E skal skrive 5 ord: "Hva er porno?".
	L: "Skriv individuelt, dere kan skrive 5 ord, men det er ok med færre. Dere får 3 min på å skrive inn."
	E er stille. Noe hvisking. Noen diskuterer hva de skal skrive.
	L viser ordsky.
	Ord: "Urealistisk", "Skuespill", "erotisk", "sex", "fake", "Falskt", "Kontroversielt", "Kommersielt"
	L: "Hva legger dere i ordet skuespill?"
	E: "Vet ikke"
	E: "Det er scripta"

Figur 3.2. Eksempel fra feltnotater som ble gjort underveis i observasjonen. L henviser til lærer, E henviser til elever.

3.2.3 Semistrukturert intervju med lærer

Intervju er en hensiktsmessig metode for å studere individers personlige erfaringer og oppfatninger, og det semi-strukturerte intervjuet har som mål å forstå informantens perspektiv (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 121; Robson & McCartan, 2016, s. 285–286). Det ble gjennomført to semi-strukturerte intervjuer med Frank (Vedlegg 4 og 5), og begge intervjuene ble gjennomført på informantens arbeidsplass. Det første intervjuet ble gjennomført noen dager etter undervisningsopplegget ble holdt. Noen spørsmål og tema ble bestemt på forhånd, men med muligheten til å gjøre modifikasjoner ut fra hva respondenten svarte, og stille oppfølgingsspørsmål som ikke var planlagte. Dette gjorde at flere nyanser fra lærerens opplevelser og erfaringer kom frem, og i tillegg ble det rom for digresjoner og temaer som jeg ikke hadde tenkt ut på forhånd, noe som er sentralt for det semistrukturerte intervjuet (Tjora, 2021, s. 127–128).

Intervju 1 startet med å informere om intervjuets formål og innhold, i tillegg til informasjon og gjennomgang av informasjonsskriv. Intervjuet fortsatte med noen innledende spørsmål om lærerens utdanning og yrkeserfaring. Hoveddelen av intervjuet bestod av tre hovedtemaer: undervisning om seksualitet, undervisning om pornografi og didaktiske valg knyttet til undervisningsopplegget. Intervjuet ble avsluttet med at læreren ble bedt om å trekke ut de tre viktigste punktene vi snakket om, og han fikk til slutt muligheten til å legge til eller ta bort noe fra sine svar. Tabell 3.3 viser fokusområdene for begge intervjuene og eksempler på spørsmål som ble stilt.

Tabell 3.3. Oversikt over fokusområder og eksempler på spørsmål som ble stilt i de to intervjuene av lærer.

	Fokusområder	Eksempler på spørsmål
Intervju 1 (November)	Bakgrunn Undervisning om seksualitet Undervisning om pornografi Didaktiske valg	Hvor lenge har du arbeidet som lærer? Hvilke erfaringer har du med undervisning om seksualitet fra tidligere? Hva tenker du er viktig at elevene sitter igjen med etter undervisningen om pornografi? Hvilke didaktiske valg har du tatt underveis i planleggingen av timen?
Intervju 2 (Mars)	Lærerens læring Refleksjon over prosessen Veien videre	Hvordan arbeider du konkret med å utvikle din undervisningspraksis i naturfaget? Har det vært nyttig for deg å arbeide med å utvikle undervisning om pornografi for første gang? Hvorfor/hvorfor ikke? Hva tenker du rundt muligheter for inkludering og differensiering i seksualitetsundervisningen?

Intervju 2 ble gjennomført omtrent fire måneder etter første intervju, der søkelyset ble rettet mot lærerens læring, refleksjon over prosessen og veien videre. Målet med dette intervjuet var å skaffe informasjon om lærerens oppfatning av sin egen utvikling, og spesielt for å la læreren reflektere rundt undervisning om seksualitet. Det ble stilt spørsmål som hadde til hensikt at læreren skulle reflektere over egen praksis og sette ord på hva han tok med seg videre fra sine erfaringer med prosjektet. Også her fikk informantene mulighet til å legge til eller ta bort informasjon om det var ønskelig. Det første intervjuet ble gjennomført uten at læreren fikk

tilsendt spørsmålene på forhånd, og det resulterte i at jeg fikk lærerens umiddelbare responser på spørsmålene. Da jeg skulle gjennomføre andre intervju, ønsket jeg at informanten skulle få muligheten til å gjøre seg opp noen tanker, og han fikk tilsendt en liste med spørsmål fra intervjuguiden.

3.2.4 Semi-strukturert gruppeintervju med elever

Gruppeintervjuet ble gjennomført i to runder med tre elever på hver gruppe (Tabell 3.4). Elevene har fått tilfeldige og fiktive navn. Intervjuene ble gjennomført en uke etter undervisningsøkten. Formålet med gruppeintervjuene var å få tak i elevenes opplevelser og erfaringer med undervisningsopplegget og deres oppfatninger av ungdoms holdninger til pornografi. Et gruppeintervju er en utspørring av flere individer som kan benyttes for å hjelpe respondentene til å komme på ulike hendelser eller til å utdype beskrivelser av erfaringer som elevene i gruppen deler (Postholm, 2010, s. 72–73). Ved å bruke gruppeintervju kan elevene utdype hverandres svar og stimuleres av de andres tanker og kommentarer. Gruppeintervju fungerer dessuten godt til studier som undersøker tema som kan oppfattes som tabu, ved at mindre «sjenerte» respondenter kan bryte isen eller legge til rette for gjensidig støtte i diskusjonen (Robson & McCartan, 2016, s. 299). Pornografi oppleves for mange som et sensitivt og emosjonelt tema, og hos ungdommer kan det tenkes at diskusjonen opplevdes mer komfortabelt sammen med medelever de kjente.

Tabell 3.4. Oversikt over elevene som deltok i de to gruppeintervjuene. Elevene er anonymiserte og har fått fiktive navn. Gruppene bestod av to gutter og en jente.

Gruppe 1 – Første gruppeintervju	Gruppe 2 – Andre gruppeintervju
Fredrik	Pia
Stian	Oskar
Ingrid	Sondre

Elevene ble informert om intervjuets formål og innhold, og informasjonsskrivet ble grundig gjennomgått for å sørge for at prinsippene for informert samtykke ble overholdt. Intervjuguiden (Vedlegg 6) var delt i to, der første del bestod av noen innledende spørsmål som hadde til hensikt å få innblikk i elevenes erfaringer fra undervisningsopplegget om pornografi. Videre ble elevene presentert flere lapper med påstander knyttet til undervisning om pornografi og ungdoms forhold

til pornografi, som utgjorde andre del av intervjuet. Elevene vekslet mellom å trekke lapper og lese opp påstander, og påstandene ble diskutert mellom elevene. Jeg stilte oppfølgingsspørsmål og forsøkte å sørge for at alle elevene i gruppa fikk muligheten til å uttrykke sine meninger. Eksempler på spørsmål og påstander fra intervjuene er presentert i tabell 3.5. De to gruppene fikk de samme spørsmålene og påstandene, men diskusjonene tok ulike retninger ut fra hva elevene valgte å snakke om. Til slutt fikk elevene mulighet til å legge til eller ta bort opplysninger, og ble igjen informert om muligheten til å trekke seg fra studien eller trekke tilbake informasjon uten videre konsekvenser.

Tabell 3.5. Eksempler på spørsmål og påstander fra gruppeintervju med elever.

Del av intervju	Eksempler på spørsmål og påstander
Innledende spørsmål	Hvordan synes dere videoene fungerte til å diskutere? Hva synes dere om innledningen til læreren? Hadde det vært en annerledes opplevelse for dere hvis det ikke ble gjort?
Påstander	Seksualundervisningen vi har hatt tidligere har vært bra. Ungdommer snakker om pornografi med hverandre. Mange unge bruker porno for å lære om sex Pornografi trenger ikke nødvendigvis være negativt.

3.3 Forskningsetiske betraktninger og studiens kvalitet

Som forsker er det viktig å følge etiske retningslinjer gjennom hele studiens forløp (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 246). Studien ble godkjent av Norsk Senter for Forskningsdata (NSD) 17. oktober 2022 (Vedlegg 7). Samtidig som jeg delte ut den anonyme spørreundersøkelsen til de tre naturfagklassene, informerte jeg om prosjektet. Elevene ble også informert om at det var frivillig å delta på spørreundersøkelsen og gruppeintervju. Læreren og elevene som deltok på intervju fikk tildelt et informasjonsskriv om studien og hva den innebar, og de skrev under og ga dermed sitt samtykke til å delta på intervju (Vedlegg 8 og 9). Jeg gikk gjennom informasjonsskrivet grundig, og understrekte flere ganger at det var mulig å trekke samtykket når som helst. Elevene var over 15 år og kunne derfor skrive under selv. Anonymitet ble ivaretatt ved at informantene fikk anonymiserte navn og dialekt ble oversatt til bokmål. Spørreundersøkelsen og observasjonen ble gjennomført anonymt, og her ble ingen data med tilhørende personopplysninger registrert eller oppbevart i etterkant. Datamaterialet fra intervjuer ble oppbevart kryptert i et eget digitalt

lagringsområde hos NTNU, der kun jeg hadde tilgang til materialet. For å ta vare på læreren som informant, gjennomførte jeg «member checking» en uke før oppgaven ble levert (Robson & McCartan, 2016, s. 172). Jeg sendte oppgaven til informanten, slik at han fikk muligheten til å lese over og godkjenne sine egne uttalelser og mine tolkninger. Han godkjente resultatene og var fornøyd med hvordan han ble fremstilt.

3.3.1 Reliabilitet

Studiens reliabilitet handler om påliteligheten til datamaterialet, og om forskeren fremstår som troverdig. I kvalitativ forskning knyttes reliabilitet til refleksjon over hvordan undersøkelsen og forskeren kan ha påvirket resultatet (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 222). For å styrke påliteligheten, har jeg forsøkt å være transparent og gi leseren en åpen og detaljert beskrivelse av studiens forløp og fremgangsmåte. Forskerens erfaringer og kunnskap kan påvirke påliteligheten i en undersøkelse (Tjora, 2021, s. 263). Mitt teoretiske grunnlag kan ha påvirket resultatene i studien, ved at jeg på forhånd og underveis leste meg opp på litteratur og tidligere forskning på undervisning om seksualitet og pornografi. Jeg har også dannet mine egne meninger om temaet, som kan ha påvirket måten jeg stilte spørsmål på eller fremsto for informantene, samt hva jeg la vekt på under analysen av datamaterialet. Derfor har jeg forsøkt å gi rike beskrivelser av analysemetoden. I observasjonen kan jeg ha påvirket resultatene ved at jeg var til stede i klasserommet. Ofte kan de man observerer handle annerledes enn de vanligvis gjør når de blir observert (Tjora, 2021, s. 83–85). Jeg valgte derfor å introdusere meg selv og prosjektet samtidig som jeg var i klasserommet og gjennomførte spørreundersøkelsen, slik at elevene kanskje ble mer fortrolig med min tilstedeværelse. Jeg forsøkte å involvere meg med læreren over tid for å styrke tilliten mellom meg som forsker og læreren som informant. Dette er særlig viktig der man gjør forskning på sensitive tema (Tjora, 2021, s. 130). Jeg stilte ingen spørsmål som angikk lærerens personlige opplevelser med seksualitet og pornografi, men likevel inneholder temaene momenter som kan oppleves personlige å reflektere rundt.

3.3.2 Validitet

Validitet i en studie handler om man faktisk måler det man mener å måle, altså om kildene til datamaterialet besvarer forskningsspørsmålene på en hensiktsmessig måte (Robson & McCartan, 2016, s. 269; Tjora, 2021, s. 260). Forskeren må reflektere over hvilke begrensninger som er knyttet til egen forskning (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 222). Det er tatt høyde for ulike trusler

mot validiteten i denne studien, blant annet med tanke på at jeg har brukt flere metoder for datainnsamling. Slik triangulering fungerer som en strategi for å etablere troverdighet i undersøkelsen, ved at jeg har samlet inn data gjennom intervju og observasjon. Ved å gjennomføre observasjoner har jeg fått et inntrykk av hvordan undervisningen fungerte, og ved å intervju læreren og elevene kunne jeg bruke observasjonen til å få dypere innsikt i deres tanker og meninger. På denne måten fikk jeg utviklet en mer helhetlig forståelse av lærerens og elevenes opplevelse. Videre har jeg brukt både lærer og elever som kilde til datamateriale, som også bidrar til å øke validiteten ved å kunne beskrive situasjonen fra flere synspunkter (Robson & McCartan, 2016, s. 269; Tjora, 2021, s. 260).

En annen trussel mot validiteten i fleksible design er ufullstendige data, eller «description» (Robson & McCartan, 2016, s. 170), som i denne studien ble forhindre ved hjelp av lydopptak. Alle intervjuer ble tatt opp med lydopptak og transkribert før de ble analysert. Observasjonen foregikk uten lydopptak, og derfor ble kvaliteten på feltnotatene viktige. Som vist i tidslinjen presentert tidligere i kapittelet (Figur 4.1), har jeg forsøkt å involvere meg hos læreren over tid. Slik kan forskeren skape et tillitsforhold med informanten, og sannsynligheten øker for at informanten gir riktig informasjon (Robson & McCartan, 2016, s. 171). Den ytre validiteten til en studie, eller overførbarheten, handler om i hvilken grad funnene kan overføres til andre kontekster som ikke er studert (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 238). I denne casestudien, der jeg har forsøkt å undersøke hva som foregår innenfor en unik kontekst, vil det være mest relevant for leseren å selv avgjøre om beskrivelsene er gjenkjennbare, også kalt studiens naturalistiske generalisering. Igjen vil betydningen av mine beskrivelser av grunnlaget for analysene og tolkningene være viktig for studiens kvalitet. Gjennom detaljerte og rike beskrivelser vil leseren få mulighet til å få et innblikk i forskningsprosessen, som kan fremme studiens overførbarhet til andre liknende settinger og situasjoner (Postholm & Jacobsen, 2018, s. 238).

4. Analyse

Analysen i denne masteroppgaven består i hovedsak av en tematisering av empirien, der tre transkriberte intervjuer ble analysert. Deler av stegvis deduktiv-induktiv analysemetode (SDI) ble tatt i bruk ved at jeg gjorde en induktiv analyse av datamaterialet i første omgang, og deretter sjekket empirien fra det teoretiske ved hjelp av deduksjon (Tjora, 2021, s. 20). Ved å kode rådata med empirinære koder fikk jeg med detaljene, men også helheten i datamaterialet. Disse kodene ble systematisert og gruppert i kodegrupper og tema, også kalt en tematisk analyse (Braun & Clarke, 2022). I etterkant av den induktive analysen gjorde jeg en deduktiv analyse ved hjelp av Argyris handlingsteori (Argyris, 1976, 1997) og lærertypologien (Frøvik et al., 2022; Nordbø, 2019), og på denne måten ble mine hovedtemaer med tilhørende kodegrupper sett i sammenheng med teori (Tjora, 2021, s. 20). Den deduktive analyseprosessen innebærer at forskeren studerer datamaterialet med bestemte temaer, ideer eller forestillinger, og er bundet til et teoretisk rammeverk (Braun & Clarke, 2022, s. 10). En slik analysemetode ligger tett opp til en abduktiv strategi, som starter fra empirien, men hvor teorier og perspektiver spiller inn i forkant eller i løpet av forskningsprosessen (Tjora, 2021, s. 40). I denne studien vil den teoretiske formingen av analysen bli tydeligere mot slutten av analysearbeidet. Analysekapittelet er derfor delt i to deler, der den første delen beskriver den induktive analyseprosessen og del 2 beskriver deduktiv analyse.

4.1 Del 1: Induktiv analyse

Som første steg i analyseprosessen leste jeg gjennom transkripsjonene av intervjuene flere ganger, slik at jeg ble godt kjent med datamaterialet. Etter hvert som jeg leste gjennom transkripsjonene, noterte jeg stikkord underveis og markerte ulike uttalelser som ble gjentatt. Jeg markerte også enkelte uttalelser som var spesielt relevante for forskningsspørsmålene. På denne måten fikk jeg etter hvert en oversikt over hva datamaterialet inneholdt, og dermed kunne jeg starte å se etter mønster og kode transkripsjonene til empirinære koder. Kodingsfasen i SDI innebærer at forskeren henter ut essensen i datamaterialet for å redusere mengden av datamateriale, noe som legger til rette for å utvikle ideer for videre analyse (Tjora, 2021, s. 218). Underveis i kodingen av lydopptakene vektla jeg å lage empirinære koder som stort sett var stikkord eller hele utsagn av det læreren og elevene sa. Disse kodene ga meg mulighet til å ivareta koblingen mellom datamaterialet og kodene, samtidig som det kunne redusere

påvirkningen av forventninger og teorier som jeg trekker med meg inn i analysen. Ved å lage slike empirinære koder ville jeg risikere å ende opp med svært mange koder, nettopp fordi kodene kun er utviklet fra data, og ikke fra teori (Tjora, 2021, s. 218–219). Disse kunne være vanskelig å holde styr på, og det anbefales å bruke et dataprogram til å ta vare på koder og koblinger, og jeg brukte derfor NVivo i min analyse. Til slutt satt jeg igjen med 397 koder.

Etter å ha kodet i empirinære koder, arbeidet jeg videre med neste steg i SDI som handler om å gruppere kodene. Grupperingen gjorde jeg også induktivt, og består av å samle koder som har en sammenheng i grupper, samt å skille ut koder som anses som irrelevante (Tjora, 2021, s. 229–230). Kodegruppene vil danne et utgangspunkt for hva som senere utvikles til temaer i analysen, og jeg startet med å sortere kodene i større bolker ut fra hva kodene inneholdt, som for eksempel «faglig oppdatering» og «kollegaer». Deretter kunne jeg gruppere kodene innenfor hver bolke. Etter flere omganger med gruppering endte jeg med flere kodegrupper for hvert av intervjuene som igjen kunne sorteres i tema. I dette delkapittelet presenteres analyse av de to intervjuene av læreren, samt gruppeintervjuene av de 6 elevene.

4.1.1 Analyse av intervju 1

Tabell 4.1 viser noen eksempler på hvordan uttalelsene fra det første intervjuet med læreren ble kodet til empirinære koder og til slutt tema. Jeg endte opp med fire hovedtemaer fra dette intervjuet: *Undervisningsstrategier i undervisning om pornografi, generell didaktikk, organisasjon og ledelse, og ungdom og pornografi*. Disse er altså utarbeidet fra den empirinære kodingen og representerer hovedtrekkene i hva læreren snakket om i intervjuet. Tabellen viser eksempler på uttalelser og koding av disse fra hvert av temaene.

Tabell 4.1. Eksempler på induktiv analyse med empirinære koder, kodegrupper og tema fra første intervju med lærer.

Transkripsjon	Empirinær kode	Kodegruppe	Kodegruppe	Tema
«Jeg tror den fungerte veldig bra, blant annet at den gjorde kanskje at elevene ble mindre usikre på hva er det egentlig han [Frank] finner på å gjøre i denne timen.»	Introduksjonen fungerte, elevene mindre usikre	Mindre usikkerhet	Trygget	Undervisningsstrategier i undervisning om pornografi
«Andre didaktiske valg var jo dette med at jeg ville ikke at det	Ville ha en blanding av	Få frem flere perspektiver	Elevaktivitet	Generell didaktikk

skulle være jeg som snakket hele timen, men det skulle være en blanding av at elevene skulle få si sin stemme og sin mening.»	læreren og elevenes meninger			
«For det er litt av utfordringen i skolen, dette med at det er mye bra folk som er involvert, men det er liten tid til dette samarbeidet. Så man sitter litt på sin egen tue, også holder man på med det.»	Liten tid til samarbeid og holder på med sitt		Ledelse og kolleger	Organisasjon og ledelse
«Elevene synes det er spennende, og de lurer på mye i forhold til det.»	Elevene synes porno er spennende. Elevene lurer på mye om porno.		Ungdoms forhold til pornografi	Ungdom og pornografi

4.1.2 Analyse av intervju 2

Analysen av det andre intervjuet av læreren ble gjennomført på samme måte som det første, der jeg gjorde en empirinær koding og deretter kategoriserte disse i kodegrupper og til slutt hovedtemaer. Temaene fra analysen av dette intervjuet var følgende: *profesjonsutvikling og samarbeid, erfaringer fra undervisning om seksualitet, utviklingspotensialet til undervisningsøkten* og til slutt *kompetanseutvikling og faglig oppdatering*. Tabell 4.2 viser en oversikt over eksempler på koding fra intervju 2.

Tabell 4.2. Eksempler på induktiv analyse av intervju 2, med utdrag fra transkripsjon, empirinære koder, kodegrupper og tema.

Transkripsjon	Empirinær kode	Kodegruppe	Kodegruppe	Tema
«Også kunne vi også hatt sånn kollegaveiledning, da. At vi inviterer andre lærere inn i klasserommet som kan være med å være på en måte det øyet som du har vært nå til meg. Men at vi kan drive med det på skolen.»	Kunne drevet med kollegaveiledning på skolen	Kollega-veiledning	Faglig fellesskap	Profesjonsutvikling og samarbeid
«Også i dette temaet, så er det på en måte andre elever som får blomstret litt. De bidrar kanskje mer aktivt i undervisningen, da tenker jeg jo også på muntlig aktivitet, enn i andre timer. Så det er jo bra.»	Andre elever blomstret litt og ble mer aktive	Elevenes opplevelse av undervisningen	Lærers og elevers opplevelser	Erfaringer fra undervisning om seksualitet

«Også syns jeg kanskje at en slik inndeling kan være valgfri, da. At man i en klasse legger opp til ulike oppgaver også kan man velge seg oppgaver [...]. Så trenger ikke alle elevene å være innom alle stasjonene, men de kan velge seg litt selv.»	Mulighet for valgfri inndeling i oppgaver	Inkludering	Muligheter for inkludering og differensiering	Utviklingspotensialet til undervisningsøkten
«Også kan man jo sjekke om det har kommet noe nytt på emnet, det kommer jo nye ting hele tiden.»	Kommer nye ting på emnet hele tiden	Faglig oppdatering på egen hånd	Faglig oppdatering	Kompetanseutvikling og faglig oppdatering

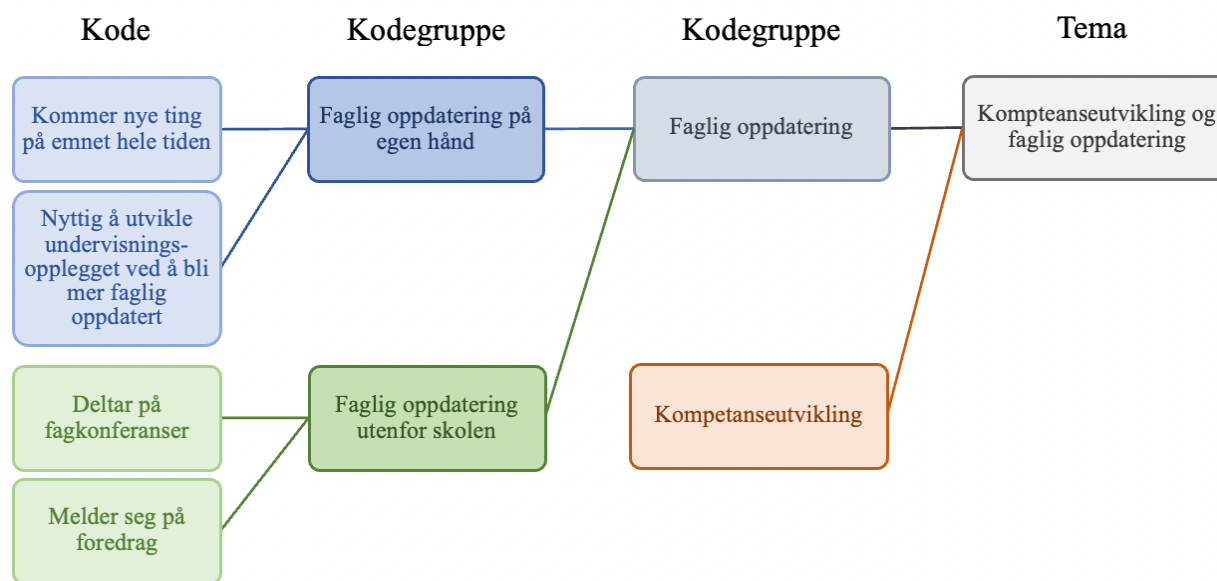
4.1.3 Analyse av gruppeintervjuer

Gruppeintervjuene ble først analysert hver for seg ved at jeg lagde empirinære koder til hvert av intervjuene. Siden gruppeintervjuene hadde tilnærmet lik struktur av intervjuguide med mange av de samme temaene og spørsmålene, valgte jeg å slå sammen den videre analysen av intervjuene. Dette resulterte i en tematisering med temaer som representerer begge gruppene av elever. Empirien fra gruppeintervjuene ble til tre temaer: *seksualitetsundervisning*, *ungdom og pornografi*, og *undervisning om pornografi*. Tabell 4.3 viser eksempler på hvordan jeg har kodet uttalelsene fra elevene.

Tabell 4.3. Eksempler på induktiv analyse med empirinær koding av elevenes uttalelser, kodegrupper og tema.

Transkripsjon	Empirinær kode	Kodegruppe	Kodegruppe	Tema
«Ja, eller det høres ut som det er mange som bruker det for mye, da. Så det kan være lurt å lære om hvor ille det er å bruke det for mye.»	Høres ut som det er mange som bruker det for mye	Mange unge bruker porno	Ungdoms bruk av pornografi	Ungdom og pornografi
«Nei, jeg synes jo det er greit at vi får vite det. Ikke at jeg bryr meg så alt for mye, men det er jo fortsatt [...], man føler seg jo litt mer trygg da, når man ikke skal bli spurt om det personlige i livet sitt.»	Man føler seg trygg når man ikke skal bli spurt om det personlige i livet sitt.	Føle seg trygg	Trygghet	Undervisning om pornografi
«Det er jo ikke noe om sex eller andre tema, da»	Ikke noe om sex eller andre tema	Ønsker flere tema	Ønske om bedre undervisning om flere tema	Seksualitetsundervisning

Del 1 av analysen resulterte altså i tre hovedkategorier med kodet empiri, der hver av disse inneholder 3-4 tema som oppsummerer hva informantene snakket om. Figur 4.1 viser et eksempel på hvordan koder ble til kodegrupper som til slutt ble til et tema. Oversikt over alle tema med tilhørende kodegrupper presenteres i sin helhet i resultatene.

Figur 4.1. Eksempel på hvordan koder ble til kodegrupper som til slutt ble til tema.

4.1.4 Observasjonsdata og spørreundersøkelse

Som beskrevet i metoden har jeg i tillegg samlet data fra observasjon og en spørreundersøkelse. Disse vil ikke analyseres på linje med intervjudata, men brukes i denne oppgaven som sekundærdata som kan si noe mer om resultatene fra intervjuene. Når jeg henviser til empiri fra feltnotater og spørreskjema i resultatene, har jeg plukket ut det som er relevant for temaet som presenteres.

4.2 Del 2: Deduktiv analyse

I dette delkapitlet har jeg valgt å benytte meg av Argyris' (1997) modell for handlingsteori, samt typologien i undervisning om pornografi (Frøvik et al., 2022; Nordbø, 2019). Her knyttes den induktive, tematiske analysen til det teoretiske rammeverket ved at kodegruppene fra analysen i del 1 kodes som mål, verdier og antakelser. Ifølge Irgens (2021) har vi alle våre handlingsteorier som preger det vi gjør. En handlingsteorimodell (Figur 4.1) vil derfor egne seg

til å analysere hva som ligger til grunn for lærerens didaktiske valg i seksualitetsundervisningen ved at jeg identifiserer de styrende variablene (mål, verdier og antakelser). Videre brukes observasjonsdata til å si noe om lærerens handlingsstrategi og konsekvensene av handlingen der det er relevant. Studien kartlegger i tillegg konsekvensene av handlingsstrategiene hos læreren, da jeg har tilgang til elevenes uttalelser. Der det er relevant vil elevenes uttalelser representere konsekvensen av lærerens handlingsstrategi. Enkelte uttalelser fra elevene ble analysert som konsekvenser, og det tas forbehold om at noen av konsekvensene kan være resultater av flere ting enn lærerens handlingsstrategier. Noen handlingsstrategier har jeg ikke belegg for å si noe om konsekvensene av, da det enten ikke er nevnt eller at uttalelsene ikke holder for å bestemme hva som faktisk ble konsekvensen. Målene, verdiene og antakelsene tolkes også i lys av lærertypologien der det er relevant.

For å tolke uttalelsene i lys av mål, verdier og antakelser lette jeg etter uttalelser fra informanten som beskriver hans styrende variabler. Det læreren uttrykte representerer hans uttrykte teori (Figur 2.2). Dette innebærer at jeg i analysen prøver å se etter bakgrunnen for lærerens konkrete handlinger i undervisningen om pornografi. Hva han faktisk gjør finner jeg ved hjelp av feltnotatene (Figur 3.2). Figur 4.1 viser en modell til Argyris (1997) som jeg har laget for å illustrere analysen som ble gjort i del 2.

Figur 4.1. Egen forenkling av Argyris modell for handlingsteori (1997). Analysearbeidet i del 2 løfter frem de styrende variablene (mål, verdier og antakelser) hos informanten.

Med bakgrunn i den tematiske analysen av begge intervjuene, kan jeg bruke de empirinære kodene til å finne hva som ligger til grunn for lærerens seksualitetsundervisning. Alle de empirinære kodene ble i første omgang plassert i en tabell over mål, verdier og antakelser som vist i Figur 4.2 (Vedlegg 10). Noen av kodene var utfordrende å sette i en av kategoriene, med tanke på at de for eksempel kan tolkes både som et mål og en verdi. Derfor har jeg samarbeidet med en medstudent som også bruker Argyris handlingsteori som rammeverk i sin

masteroppgave. Hun har sett gjennom mine tolkninger av empirien i lys av mål, verdier og antakelser og gitt tilbakemeldinger.

I denne delen av analysen har jeg altså brukt kodene fra de ulike hovedtemaene og plassert de innenfor mål, verdi eller antakelse og tolkes som en styrende variabel i henhold til Argyris handlingsteori (Tabell 4.4). Handlungsstrategiene er hentet fra feltnotatene og undervisningsopplegget (Vedlegg 1). For eksempel har jeg valgt å tolke lærerens uttalelse om å unngå at elevene føler skam som et mål da han introduserte timen med en «ice breaker»:

Jeg tror den [introduksjonen] egentlig fungerte veldig bra, den gjorde kanskje at elevene ble mindre usikre på hva det egentlig er han «Frank» finner på å gjøre i den timen her. Sånn at de ikke ble redd for at de skulle på en måte presses til noe, eller at de måtte si noe som de ikke ville eller som de ikke var forberedt på. Jeg synes det er viktig dette med skam, at de ikke skal føle noe skam.

Denne uttalelsen ble i del 1 kodet til *å unngå at elevene føler skam*, som igjen tilhører temaet *undervisningsstrategier i undervisning om pornografi*. Dette har jeg tolket som at læreren har et mål om at elevene ikke skal føle skam, i tillegg til at det ligger en antakelse i uttalelsen om at han tenker at introduksjonen gjorde elevene mindre usikre og at de ikke følte seg presset til noe de ikke selv ville. Dette tilhører kodegruppen *trygghet*. Læreren introduserer timen med å si at han ikke ønsker å påføre noen skam, og han snakker om hvordan pornografi er vanlig og ikke trenger å være negativt. Dette er Handlungsstrategien til læreren for å forsøke å oppnå målet. Elevene sier i sine intervju at det kan gjøre at noen elever blir tryggere, noe som jeg har tolket som konsekvenser av Franks handlinger:

Stian: Nei, jeg synes jo det er greit at vi får vite det. [...] Man føler seg jo litt mer trygg da, når man ikke skal bli spurt om det personlige i livet sitt. Det er litt greiere å lære da.

Even: For meg hadde det vært litt det samme. Men jeg tror at for andre så hjelper det mye, å liksom få vite at det vi snakker om [...], det kommer ikke til å bli brukt mot deg.

Oskar: Jeg tror det hjelper med at folk føler seg tryggere og er mer villige til å snakke om det og sånn.

Dette knytter jeg videre til den relasjonelle strategien i typologien, fordi læreren tar hensyn til elevene og ønsker at de skal føle seg trygge ved å bringe temaet på banen med en viss varsomhet (Frøvik et al., 2022; Nordbø, 2019). Eksempler på deduktiv analyse vises i tabell 4.4. Alle relevante mål, verdier, antakelser, handlingsstrategier og konsekvenser ble tolket slik som beskrevet ovenfor, og presenteres som tabeller i resultatene (Tabell 5.5 og 5.6).

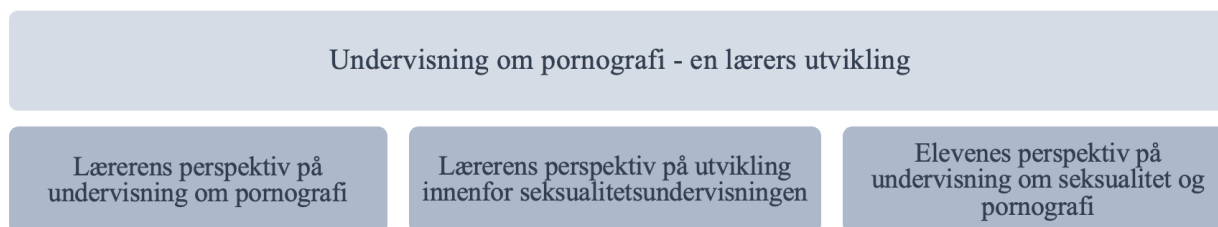
Tabell 4.4: Eksempler fra deduktiv analyse der jeg sjekket empirien fra teori.

Styrende variabler	Handlingsstrategi	Konsekvenser	Typologi
<p>Mål (Undervisningsstrategier i undervisning om pornografi):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Unngå at elevene føler skam <p>Antakelse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Introduksjonen gjør elevene mindre usikre og mindre presset 	<p>Introduserer timen med å si at han ikke ønsker å påføre noen skam.</p> <p>Snakker om hvordan pornografi er vanlig og ikke trenger å være negativt.</p>	<p>Elevne sier det kan gjøre noen elever tryggere, som gjør at det er lettere å snakke og lære om temaet.</p>	<p>Relasjonell strategi</p>
<p>Verdi (Undervisningsstrategier i undervisning om pornografi):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Åpenhet er viktig 	<p>Går inn med en åpen tilnærming</p>	<p>Ingen observerbar konsekvens</p>	<p>Liberal strategi</p>

5. Resultater

Så langt har studien redegjort for teori (typologi og handlingsteori), forskningsdesign og de ulike formene for metoder for datainnsamling. Analysen av det innsamlede datamaterialet er blitt presentert, og i dette delkapittelet vil jeg presentere resultater fra analysen. Målet med denne studien er å belyse hvordan en lærer kan utvikle seg og løfte sin kompetanse i undervisning om seksualitet. Samtidig utforsker studien 1) Hva som ligger bak lærerens didaktiske valg, 2) Hva som kjennetegner lærerens og elevenes opplevelse med undervisningsøkten og 3) Hvilke muligheter læreren oppgir at han har for utvikling innenfor seksualitetsundervisningen. Den overordnede oversikten over hovedkategorier, hovedtema og kjernekategori presenteres i Figur 5.1.

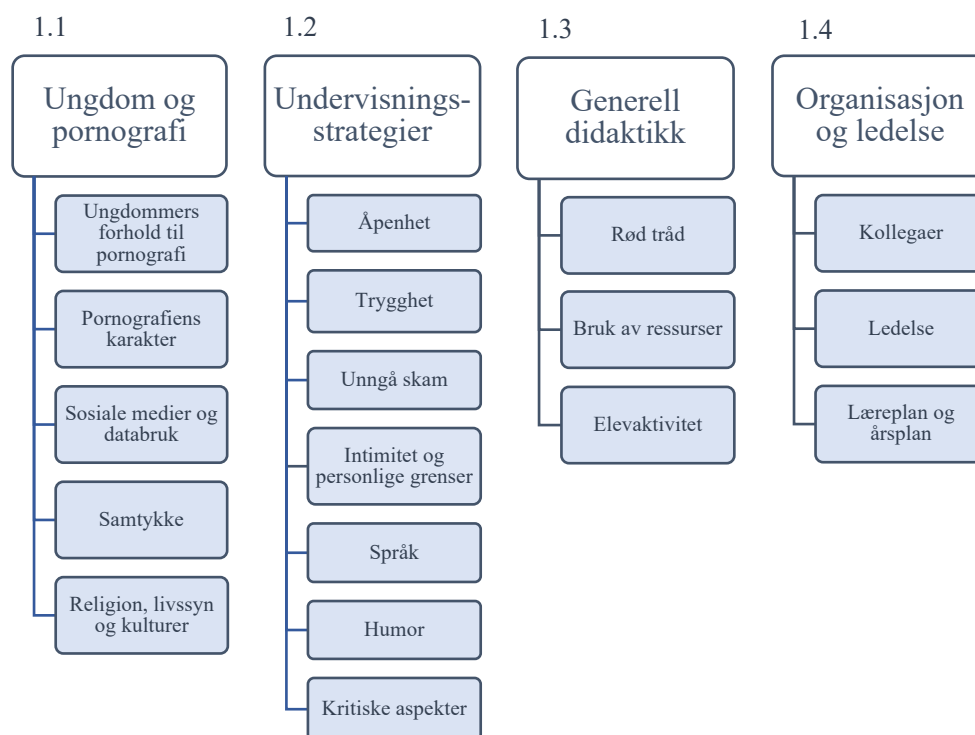
I etterkant av analysen har utsagnene til informantene dannet grunnlaget for å svare på studiens problemstilling. Det teoretiske rammeverket for deler av studien består av Argyris' beskrivelse av handlingsteori (1997) og lærertypologien med ulike undervisningsstrategier i undervisning om pornografi (Frøvik et al., 2022; Nordbø, 2019). I dette kapittelet vil jeg presentere resultatene fra intervjuene av læreren og elevene som ble tolket som vist i analysen, samt noen resultater fra sekundærdata. Først presenterer jeg de tre oversiktene over hovedtemaer fra intervjuene i kapittel 5.1. Hva som ligger bak de didaktiske valgene i undervisning om pornografi presenteres i delkapittel 5.2. Videre vil jeg presentere hva som kjennetegner læreren og elevenes opplevelse med undervisningsøkten i kapittel 5.3. Deretter vil jeg presentere resultatene fra kapittel 5.2 og 5.3 i lys av handlingsteori og typologi (Tabell 5.5). Videre i kapittelet belyser jeg lærerens utvikling knyttet til undervisningsøkten om pornografi, og hva læreren tenker om muligheter for utvikling i lærerfellesskapet i delkapittel 5.4. Tabell 5.6 viser uttalelsene i lys av handlingsteori.

Figur 5.1: Oversikt over hovedkategorier, hovedtema og kjernekategori.

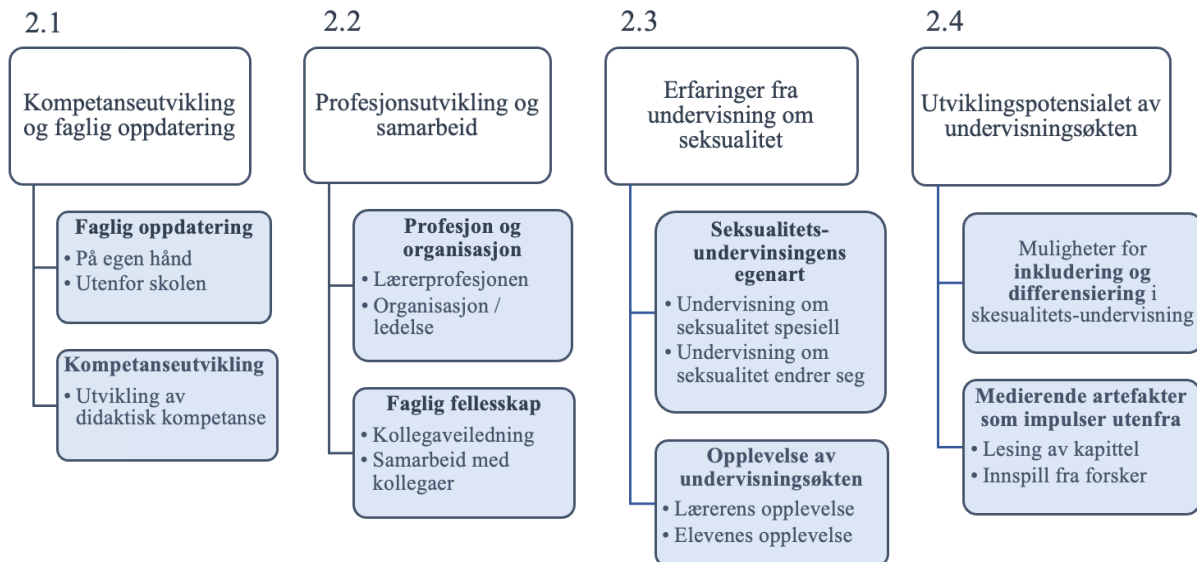
5.1 Hovedtemaer fra den induktive analysen av intervjuene

Før jeg går inn på de ulike funnene i studien, vil jeg først presentere oversiktene over tema og kodegrupper for alle intervjuene. Siden jeg videre i kapittelet ønsker å trekke ut ulike deler fra flere intervju, vil dette delkapittelet trekke frem de helhetlige oversiktene som jeg senere refererer til. Ikke alle kodegruppene har fått plass til å utdypes i denne oppgaven, men oversiktene presenteres likevel for å gi en helhetlig forståelse av prosjektet. Temaene fra det første intervjuet med Frank bestod av til sammen nitten kodegrupper, og oversikt over temaer og tilhørende kodegrupper er gitt i figur 5.2. Temaene er nummerert slik at de lettere kan finnes tilbake til når jeg refererer til dem senere i kapittelet. I neste delkapittel vil jeg for eksempel referere til tema 1.2 om *Undervisningsstrategier*, fordi det tilhører intervju 1 og er tema nummer 2.

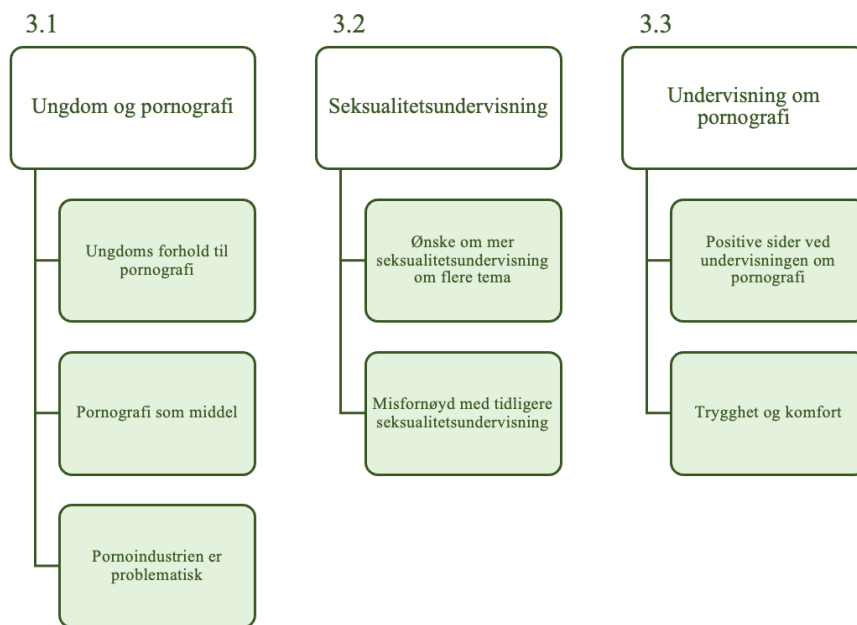
Figur 5.2: Oversikt over de fire temaene og tilhørende kodegrupper fra intervju 1 med Frank.

Det andre intervjuet av Frank ble gjort flere måneder senere, og handlet om hans utvikling som lærer generelt og spesifikt rettet mot undervisning om seksualitet og pornografi. Figur 5.3 viser oversikten over tema og de åtte kodegruppene for dette intervjuet. Her har jeg inkludert underkodegrupper under kodegruppene som punkter for å vise mer i detalj hva de ulike kodegruppene handler om.

Figur 5.3: Oversikt over de fire hovedtemaene og tilhørende kodegrupper fra intervju 2 med Frank.

Til slutt vil jeg presentere en oversikt over resultatene fra gruppeintervjuene med elever, som inkluderer tre tema med tilhørende kodegrupper (Figur 5.4). Temaene består av til sammen ni kodegrupper.

Figur 5.4. Oversikt over de fire hovedtemaene og tilhørende kodegrupper fra gruppeintervju med elever.

I kapittel 5.2, 5.3 og 5.4 beskriver jeg Franks uttalelser i preteritum, fordi det er tanker og refleksjoner han hadde da jeg intervjuet han i forbindelse med studien. I noen tilfeller beskriver

han generelle situasjoner som fortsatt gjelder i dagens samfunn og skolesystem, og disse vil også omtales i preteritum selv om det kan være poenger Frank trekker frem som fremdeles er aktuelle.

5.2 Undervisning om pornografi – bakgrunnen for de didaktiske valgene

Åpenhet var et mål og en verdi som læreren trakk frem, og elevene skulle ifølge Frank få snakke om det de hadde på hjertet (Tema 1.2: *Undervisningsstrategier*). De skulle kunne snakke om ting man også syntes var litt flaut. Han ville ta opp positive sider ved pornografi, og at det skulle være et visst rom til å ta tak i ting som dukket opp der og da. Handlingsstrategien for å oppnå målet om åpenhet og å ta opp positive sider ved porno var blant annet at Frank snakket om hvordan porno var vanlig å bruke, og ikke nødvendigvis trengte å være negativt. Videre beskrev han hvorfor han valgte å starte med en video der personene i videoen snakket åpent om pornografi som en annen handlingsstrategi for å oppnå målet om åpenhet:

S1: Det var jo den eldste på en måte filmsnutten jeg hadde, men jeg valgte å ta den først for å sette litt sånn stemningen i forhold til at her skal det være en time der vi kan være litt åpne, og vi er litt nysgjerrige og ja, spente.

Frank syntes det var viktig at elevene ikke skulle føle noe skam når pornografi ble tatt opp i klasserommet: «*Porno har på en måte kommet for å bli, og at man på en måte ikke skal føle skam selv om man ser på porno, det synes jeg kanskje er ett av de viktigste tingene*» (S2). Det å *unngå skam* var et mål Frank trakk frem blant annet da han fortalte om valg av videoer, og at det var positivt å vise elevene at andre folk også kunne bli litt flau av å snakke om porno:

S3: Også liker jeg at noen av filmene kom med litt påstander underveis, og det var jo folk, og festivalfolk som uttalte seg. Også så man jo at noen av de som ble intervjuet på gata ble litt flau, og «åh, mamma ser», eller liksom at man måtte gjemme seg litt unna, det synes jeg også var litt greit.

Videoen Frank snakket om her var en av handlingsstrategiene som tilfredstilte hans verdi om at det var viktig at elevene ikke skulle føle på skam (Figur 5.5). En annen handlingsstrategi var at Frank formidlet statistikk på ungdoms bruk av pornografi, og han uttrykte at dette kunne få elever til å føle seg mer normale. Han sa også at skam var viktig med tanke på andre kulturer og ulike syn på porno i andre deler av verden. Frank trakk frem flere kjennetegn ved bruk av *språk*,

og han fortalte at han brukte mest mulig hverdagsspråk, og minst mulig «fremmedord». Frank sa at han følte han kunne si alle ord, noe som var en uttrykt verdi hos Frank. Han fortalte for eksempel at han ofte la til flere ord da han snakket med elevene: «*Hvis jeg sier et ord, så hadde jeg nok slengt på ett eller to-tre ord i tillegg, så jeg hadde sagt «kuk eller penis eller pikk»»*» (S4). Han trakk frem et eksempel fra undervisningsøkten som illustrerte hvordan han forholdte seg til elevenes bruk av ord i undervisningen:

S5: Ja, det var jo litt artig at det var ei jente som .. Sa hun «pikk» eller? Ja, og det var litt uvandt å høre at ungdommen sier det, og rettet hun seg selv opp etterpå, men da sa jeg jo at «det er jo et helt fint ord å bruke!».

Frank fortalte at de hadde elever som ikke definerte seg som et bestemt kjønn, og at han prøvde å tilpasse språket på en inkluderende måte. Han fortalte at han «*prøver å ikke si «jentene» og «guttene», men bruker andre ord som «de», «folk» eller «mennesker»»*» (S6). En slik språkbruk var en handlingsstrategi for å oppnå et mål om et inkluderende språk, og Frank fortalte at han gjorde det for å inkludere elever som ikke definerte seg som et bestemt kjønn. Humor var en egenskap hos læreren som kom frem gjennom intervjuet, og Frank fortalte at ved å ha en god relasjon til elevene kunne det være god stemning og litt latter i timen, selv om det var seriøsitet i det hele:

S7: Elevene var egentlig veldig flinke til å komme med innspill og de var reflekterte, og det var veldig lite tull, da. Det var seriøsitet i alt, egentlig. Samtidig som vi kunne ha litt god stemning, altså at de kunne være litt latter og [...]. Når man stiller spørsmål, så tilpasser man de litt, og av og til er det artig å sette elevene litt ut på en måte, med å være litt vel direkte. Men da må man kjenne elevene godt.

Frank hadde en antakelse om at gode relasjoner med elevene gjorde at han kunne bruke humor som et virkemiddel, og han fortalte at dette krevde at man kjente elevene godt, fordi det ikke var alle elevene man kunne tulle med. Gjennom observasjonene fikk jeg et generelt inntrykk av at Frank var godt likt av elevene, og at han hadde gode relasjoner med dem. Han snakket videre om viktigheten av at elevene var trygge når man underviste om pornografi i skolen, og pekte på forskjellen mellom å hente inn eksperter og å undervise om temaet selv. Han beskrev hvordan eksperter ikke kjente elevene, men var flinke på temaet. Dette kunne være bra noen ganger, men

i introduksjonen av et slikt tema fortalte Frank at det var greit at det var noen elevene var forholdsvis trygge på. *Trygghet* var en verdi som Frank trakk frem som lå til grunn for blant annet introduksjonen til timen. Introduksjonen gikk ut på at læreren fortalte litt om hva elevene kunne forvente, blant annet at de ikke skulle vises porno eller fortelle om egne erfaringer med det. Frank fortalte at målet var å gjøre elevene mindre usikre og redde for å måtte bidra med ting de ikke var forberedt på, og bruk av introduksjonen var en handlingsstrategi for å oppnå trygghet. Et annet grep som læreren gjorde i planleggingen av timen, var at elevene skulle diskutere i grupper og deretter snakke på vegne av gruppen da spørsmålene ble tatt opp i plenum. Dette var en handlingsstrategi han utførte for at elevene skulle bli trygge til å bidra muntlig i timen, siden de ikke trengte å si sin personlige mening knyttet til porno:

S8: Det var noe jeg tenkte på i forhold til planleggingen, at når de svarer så trenger ikke svarene å være deres personlige mening. Nå var de jo i grupper, så da var det jo på en måte mer gruppemeningen da, som man ville ha frem.

Dette kan videre knyttes til kodegruppen *Intimitet og personlige grenser*, der Frank forklarte hvordan innledningen gjorde at han måtte tenke mer gjennom hvordan han skulle ta hensyn til sine egne og elevenes personlige grenser. Han forklarte hvordan innledningen gjorde at han måtte «passe på» dette med intimitet, hva som var personlig og hva som var hans interesser og elevenes interesser og erfaringer. Hvor personlig man var skulle ikke kunne brukes imot noen. Franks uttalelser om å ta vare på elevenes personlige grenser og personlige interesser var et mål, og handlingsstrategien var å legge opp til spørsmål som kunne besvares på et generelt grunnlag eller med videoene som bakgrunn. Valg av videoer var noe Frank fortalte at han brukte mye tid på under planleggingen av undervisningsøkten. Han fortalte at fagstoffet ble mer tilgjengelig for elevene, og det var ikke bare lærerens stemme som ble hørt. Frank beskrev videre en annen fordel med å bruke videoer i undervisningen:

S9: Når det ikke er jeg som sier det, så kommer jeg jo unna litt lettere i forhold til dette som jeg snakket om i starten, dette med at man ikke trækker over grenser, eller at det blir sånn «herregud læreren sa det» liksom. Da blir det ikke jeg som blir en diskusjon rundt middagsbordet, men det blir videoen.

Frank hadde som mål å starte undervisningsøkten med å snakke om hva som kunne være bra med pornografi, og deretter bevege seg mer inn på det kritiske perspektivet etter hvert. Han trakk frem for eksempel pornoindustrien som et *kritisk aspekt*, og sa at han prøvde å balansere slik at det ikke ble for positivt: «*Jeg ville bygge det opp til å skjønne litt hva som er bra med pornografi først, også heller komme inn på det mer kritiske etter hvert, og da er jo blant annet pornoindustrien der*» (S10). En handlingsstrategi var at elevene skulle diskutere spørsmål om de negative sidene ved porno.

For å oppsummere, oppga læreren en rekke styrende variabler (mål, verdier og antakelser) i sine uttalelser som lå til grunn for handlingsstrategiene knyttet til de didaktiske valgene han tok (Tabell 5.5). Konsekvensene av handlingsstrategiene vil komme tydeligere frem i neste delkapittel, som redegjør for hvordan læreren og elevene fortalte at de opplevde undervisningsøkten om pornografi.

5.3 Læreren og elevenes uttrykte opplevelser av undervisningsøkten

Ifølge Frank la pornografi som tema i klasserommet opp til at flere elever, også de «faglig svakere» elevene, bidro mer aktivt i undervisningen og «blomstret mer» (Tema 2.3: *Opplevelse av undervisningsøkten*). Frank beskrev at noen elever generelt brukte mye tid på sosiale medier og mobil, som gjorde at de stilte sterkere ved at de var mer oppdaterte på temaet enn andre: «*Så det kommer jo noe godt ut av å være digital også, og å være på sosiale medier*» (S11). Frank sa at han opplevde store forskjeller på hvor muntlig aktiv en elev var og hvor trygge de var i undervisningen. Likevel påpekte han at elevene var engasjerte og at de var aktive deltakere i timen:

S12: Men der og da, så opplevde jeg jo at elevene var engasjerte og aktivt med, og det var få som holdte på med andre ting. Det var god arbeidsro og de gjorde på en måte det jeg sa, og fulgte med på film og sånne ting. Og det er jo på en måte en god tilbakemelding for meg, at her treffer man noe.

Frank fortalte at han syntes elevene var åpne med han i undervisningen, men han fortalte også at han opplevde at enkelte elever ble litt for personlige. Frank uttrykte også at han opplevde at alle elevene kom til ordet da de diskuterte de ulike påstandene. Å føle seg komfortabel med å undervise om pornografi påpekte Frank som viktig for hva elevene fikk ut av undervisningen, og

han oppga at «en lærer som underviser om dette og som egentlig kvier seg litt eller som kanskje blir litt sjenert av det er kanskje ikke den beste læreren i emnet» (S13). Frank sa at det handlet om hvordan man var som lærer og hvilken personlighet man hadde. Han uttrykte at han opplevde det som nyttig å bruke introduksjonen han fikk tilsendt under planleggingen av undervisningsøkten, med tanke på at han ble mer bevisst på hvilke videoer og spørsmål han skulle velge ut.

Hva elevene fikk ut av introduksjonen var noe Frank beskrev at varierte mellom de ulike elevtypene og hva de hadde behov for. Frank argumenterte for at «mer sjenerte elever kunne slappe litt mer av», men at «det er mange åpne elever som ikke gjør seg noe av at man sier eller viser enkelte ting» (S14). Frank fortalte at han opplevde at introduksjonen kanskje gjorde at elevene ikke ble redd for at de skulle presses til noe, eller at de måtte si noe som de ikke ville eller som de ikke var forberedt på. Frank nevnte flere ganger at han opplevde at timen gikk litt fort, og da elevene sa noe høyt i klasserommet, fortalte Frank at han svarte med «ja, det var bra» eller «det var fornuftig». Ifølge Frank ble det for travelt til å stille elevene nok oppfølgingsspørsmål, og utfordringene med porno fikk ikke nok plass. Han uttrykte et ønske om å få tid til å reflektere i større grad enn det som ble gjort i denne timen.

Flere av elevene fortalte at de likte undervisningen om pornografi, og at det var en informativ time der de lærte nye ting (Tema 3.3: *Undervisning om pornografi*). Stian sa at det var bra at temaet ble tatt opp, fordi det var ikke noe som de hadde jobbet mye med tidligere. Elevene uttrykte at de fikk gått gjennom det grunnleggende om pornografi. Oskar fortalte videre:

S15: Den var ganske bra. Det var sånn, vi lærte noe om det, folk snakket og de syntes ikke det var kleint eller noe.

Resultatene fra spørreundersøkelsen (Vedlegg 11) som ble gjennomført før undervisningsøkten viser at noen elever syntes det var kleint (17 av 52), samtidig som at mange likevel syntes det gikk greit (29 av 52) å snakke om pornografi i klasserommet. Elevene oppga ulike opplevelser med det å snakke om pornografi i klasserommet på gruppeintervjuene. Ingrid fortalte at det ikke var «det mest komfortable temaet å snakke om» i undervisningssammenheng, men at hun var muntlig aktiv fordi hun var opptatt av å få god karakter i naturfag. Likevel fortalte hun at det ble mindre ukomfortabelt å snakke om det når hun satt med venninnene sine. Even uttrykte at han

skjønte hvorfor folk kunne bli litt flau, fordi man ikke snakket om porno så ofte. Flere av elevene trakk frem hvordan gruppesammensetningen spilte en rolle for hvordan de opplevde å snakke om porno:

S16: Stian: *Det var to som skulle slå seg sammen på resten av gruppa vår da. De var ikke så veldig mye med og snakket med resten av gruppa. Så det var litt dårlig samspill der, men vi fikk fortsatt svart på spørsmål, da.*

Even: *Ja, som sagt så hadde jo jeg litt sjenerte folk i gruppa mi, så da var det en da, som jeg har kjent en stund, så vi fikk jo diskutert litt.*

Elevene sa at de syntes videoene fungerte fint som et grunnlag til å diskutere, selv om noen fortalte at de ikke husket så mye av innholdet i dem og at diskusjonene ble preget av at man gjentok det de sa. Oskar fortalte at «*de diskuterte det litt i filmen, så det var ikke så mye annet å si enn at «det er sant, enig med det»»* (S17). Ingrid forklarte at det var godt å høre på noen andre som snakket på videoene, og at det gjorde det lettere å følge med. Hun fortalte at det var kjekt å diskutere med bakgrunn i videoene, fordi da kunne hun «ikke bare høre det også glemme det etterpå». Stian uttrykte at han likte videoene godt, og trakk frem videoen der folk ble intervjuet på gata. Even påpekte at man også kunne unngå klein stemning ved å bruke videoer i undervisning om seksualitet:

S18: Even: *Det er bedre når vi har slike timer, at man ikke prøver å pakke det inn, pakke inn ordene. Det er bedre å bare si ordene rett ut, fordi det blir mye flauere hvis læreren viser at han også er flau. Så på videoer er det bra, fordi da trenger ikke læreren å si noe. Da blir det ikke klein stemning.*

Trygghet var også et stikkord som dukket opp i elevenes uttalelser, spesielt knyttet til introduksjonen av timen. Flere av elevene fortalte at ved å få informasjon om hva som ble forventet (og ikke), følte de seg tryggere. Stian trakk frem at man kunne føle seg tryggere ved at de visste at de ikke skulle bli spurt om «det personlige i livet sitt». Da ville man ifølge Oskar bli mer villige til å snakke om det. Pia fortalte videre:

S19: *Og de setter ingen forventninger til at du liksom skal kunne noe, fortelle noe, eller, ja du trenger ikke å delta hvis ikke du vil. Og det gjør det jo litt sånn, det gjør kanskje at flere vil delta også. For det er ingen krav.*

I forbindelse med introduksjonen uttrykte elevene at den gjorde at kravene og terskelen ble lavere for å kunne bidra i samtalen. Sondre sa seg enig i dette, og uttrykte at han syntes at introduksjonen «ufarliggjorde det veldig». Læreren og elevenes opplevelser med undervisningsstrategiene ble i analysen tolket som konsekvenser av de didaktiske valgene (Figur 5.5).

5.3.1 Læreren handlingssteori knyttet til undervisning om pornografi

Jeg har samlet resultater fra kapittel 5.2 og 5.3 i figur 5.5, som viser lærerens styrende variabler, handlingsstrategier og konsekvensene av disse. Ved å peke på lærerens mål, verdier og antakelser fikk jeg oversikt over de ulike begrunnelsene for hvorfor Frank valgte å ta opp pornografi som tema i forbindelse med seksualitetsundervisningen, i tillegg til bakgrunnen for de didaktiske valgene (uttrykt teori). Ved å undersøke hans bruksteorier gjennom observasjonsdata fikk jeg et innblikk i hvordan de styrende variablene kom til uttrykk i klasserommet, som i tabellen presenteres som handlingsstrategier. I denne studien handlet konsekvensene både om handlingenes konsekvenser for læreren og for elevene (uttrykte teorier).

Tabell 5.5: *Handlingsteorien til Frank knyttet til didaktiske valg, oppsummering av kapittel 5.2 og 5.3. O=observasjon, L=lærer, E=elever.*

Styrende variabler	Handlingsstrategi	Konsekvens	Typologi
Verdi: Pornografi er et viktig tema i skolen Antakelse: Sosiale medier, kroppspress, psykisk helse og samtykke er viktige årsaker til å snakke om porno Antakelse: Ungdom bruker porno Antakelse: Elevene mangler arena for å snakke om porno	Deltok på studien og planla en undervisningsøkt om pornografi med et positivt, men kritisk blikk. Tok opp spørsmål knyttet til pornografiens påvirkning på mennesker, kropp og sexliv.	O: Elevene fikk informasjon om pornografi og de fikk mulighet til å reflektere over pornografiens påvirkning. L: <i>Svakere elever «blomstret».</i> E: Timen var bra og informativ. E: Bra temaet ble tatt opp, da pornografi er tilgjengelig og mange bruker det.	—

2	<p>Verdi: Åpenhet.</p> <p>Mål: Elevene kunne være litt åpne og nysgjerrige.</p> <p>Mål: Unngå skam.</p>	<p>Snakket om hvordan pornografi er vanlig og ikke trenger å være negativt.</p> <p>Viste en video der personene snakker åpent om porno.</p> <p>Viste frem video som viste at andre folk ble flau.</p>	<p><i>L: Satt stemningen for en åpen dialog. Elevene fulgte med og var åpne.</i></p> <p>E: Timen var ikke «klein», det gikk «smooth».</p> <p>E: Ukomfortabelt, men greit når de satt med noen de kjente.</p>	<p>Relasjonell strategi</p> <p>Liberal strategi</p>
3	<p>Verdi: Kunne si alle ord.</p> <p>Mål: Inkluderende språk.</p>	<p>Brukte flere ord og mest mulig hverdagspråk.</p> <p>Sa til elevene at de kan bruke ordene de ønsker.</p> <p>Brukte andre ord enn «jentene» og «guttene».</p>	<p><i>L: Elever som ikke definerer seg som et bestemt kjønn blir inkludert.</i></p>	<p>Liberal strategi</p> <p>Relasjonell strategi</p>
4	<p>Verdi: Relasjoner.</p> <p>Verdi: God stemning og latter.</p>	<p>Brukte humor i møte med elevene, kunne tulle og «sette dem ut» litt</p>	<p>—</p>	<p>Relasjonell strategi</p>
5	<p>Verdi: Trygghet.</p> <p>Mål: Elevene skulle bli mindre usikre.</p> <p>Mål: Ta vare på intimitet og personlige grenser.</p> <p>Verdi: Kjenne elevene og deres grenser.</p> <p>Mål: Elevenes personlige interesser og erfaringer ikke skal brukes mot dem.</p>	<p>Betragget elevene med at de ikke skulle vises porno eller fortelle om personlige erfaringer.</p> <p>Diskusjoner i grupper der gruppens mening skulle deles.</p> <p>La opp til spørsmål som kunne besvares på et generelt grunnlag eller med videoene som bakgrunn.</p> <p>Viste videoer i stedet for å stå og snakke selv.</p>	<p><i>L: Trengte ikke prate om egne meninger.</i></p> <p><i>L: Ble mer bevisst på hva som skulle med og ikke.</i></p> <p><i>L: Sjenerte elever kunne slappe mer av.</i></p> <p>E: Kunne føles tryggere for noen.</p> <p>E: Videoer gjorde det mindre kleint.</p> <p>E: Lettere å snakke når man ikke skulle bli spurt om personlige ting.</p> <p>E: Mindre snakk med «sjenerte elever» på gruppa.</p>	<p>Relasjonell strategi</p> <p>Moralsk strategi</p> <p>Relasjonell strategi</p>
6	<p>Mål: Trekke frem kritiske perspektiver.</p> <p>Mål: Balansere slik at det ikke ble for positivt</p>	<p>Stilte spørsmål knyttet til de negative sidene med pornografi.</p>	<p>—</p>	<p>Samfunns-kritisk strategi</p>

5.4 Utvikling av undervisningspraksis innenfor seksualitetsundervisningen

Frank fortalte at man som lærer aldri ble ferdig utdannet, og at den nye læreplanen krevde at man oppdaterte seg på nye emner og undervisningsmetoder. Han fortalte at for å få nye ideer og bli mer faglig oppdatert, veiledet han praksisstudenter og hjelper masterstudenter. Videre beskrev Frank at planlegging av undervisning førte til at han utviklet sin kompetanse, og trakk frem at grundig planlegging av undervisningsøkten om pornografi gjorde at han tok noen valg som medførte at undervisningen ble mer interessant og lærerik. Han trakk frem at han fikk oppdatering på nye tanker og teori om pornografi ved hjelp av innspillene han fikk, og ved å lese seg opp ble han mer faglig oppdatert på emnet. Dette tyder på at Frank ønsket å utvikle sin undervisningspraksis og derfor deltok på studien. I dette delkapittelet vil jeg presentere hva Frank uttrykte var utviklingspotensialet av undervisningsøkten, i tillegg til hvilke muligheter han oppga for å forbedre seksualitetsundervisningen.

5.4.1 Undervisningsøktens utviklingspotensial

Frank pekte på flere aspekter ved undervisningsøkten som han kunne gjort forbedringer ved til neste gang (Tema 2.4: *Utviklingspotensialet av undervisningsøkten*), knyttet til blant annet elevaktivitet:

S20: Jeg ville nok ha prøvd å legge opp til at det er elevene selv om får si sine meninger, og at jeg på en måte ikke legger ordene opp til dem. Jeg kunne ha laget litt refleksjonsspørsmål og ha litt mer gruppeoppgaver. Kanskje de kunne hatt en kort fremføring eller noe sånt.

Videre sa han at han ønsket å bruke mer tid på temaet pornografi, og foreslo å bruke to uker på dette neste gang. Frank fortalte at da kunne han kanskje hatt første økt ganske likt som nå, og deretter hatt en oppfølgingstime med mer fokus på utfordringene med pornoindustrien. Da kunne de sett nærmere på hva som skjer bak kulissene og hva pornografi kan gjøre med folk.

Inkludering og differensiering var et tema som ble tatt opp i forbindelse med Franks utvikling og eventuelle forbedringspotensialer til neste gang. Frank trakk frem kjønn som et punkt under inkludering og differensiering. Han poengterte at man som lærer måtte huske at det begynte å bli flere elever som ikke definerte seg som noen bestemt kjønn, og derfor sa han at han ikke delte elevene inn i kjønn lengre. Han beskrev at han tidligere hadde fått negative tilbakemeldinger på å ha delt inn elever etter kjønn i andre timer og fag, og påpekte at det var viktig å lytte til elevenes

stemme. Videre fortalte Frank om hvordan man kunne differensiere undervisningen med tanke på elevenes verdisyn. Igjen kom Frank inn på dette med elever som har forlatt klasserommet eller ikke møtt opp når de skulle snakke om seksualitet. Frank fortalte at han tenkte at dette var utfordrende, og noe som de burde ha jobbet med på skolen, fordi det var viktig å høre stemmene til elever som syntes tematikken var vanskelig å forholde seg til. Videre poengterte Frank at han mente det hadde vært rart å velge hva en elev skulle lære på bakgrunn av religion. Han kom likevel med et forslag når det gjaldt å differensiere undervisningen ved å dele inn i arbeidsoppgaver:

S21: Jeg synes kanskje at en slik tilnærming kan være valgfri, da. At man i en klasse legger opp til ulike oppgaver, også kan man velge seg oppgaver. Vi har en del timer der vi har tredeling, så da trenger ikke elevene være innom alle stasjonene, men de kan velge seg litt selv. Det kan jo være lurt.

Frank hevdet at læreplanen gjaldt for alle elevene i norsk skole. Han sa at man ofte gjorde tilpasninger i andre fag, og foreslo at man kunne prøve å differensiere undervisningen for å få elevene litt mer trygge. Han foreslo også å legge opp til gruppediskusjoner mellom elevene som ikke nødvendigvis trengte å komme ut i plenum, og på denne måten dele inn klassen i grupper med ulike arbeidsoppgaver. Likevel poengterte han at det var litt både og, fordi han tenkte at det kunne hende at noen elever gikk glipp av noe ved en slik inndeling. I tillegg uttrykte han at han kanskje ikke kunne nok om andres sitt syn på pornografi som emne til å dele inn i ulike arbeidsoppgaver.

5.4.2 Muligheter for forbedring av seksualitetsundervisningen i lærerfellesskapet

Samarbeid med kollegaer og kollegaveiledning var noe Frank trakk frem som viktige for sin utvikling, og han så noen forbedringsområder når det gjaldt å utvikle både undervisningsopplegget og seksualitetsundervisningen generelt på sin skole (Tema 2.2: *Profesjonsutvikling og samarbeid*). Frank beskrev at de planla prosjektuker i fellesskap, og i forbindelse med sin undervisningsøkt om pornografi som skulle være en innledning til prosjektuke i folkehelse og livsmestring, hadde Frank delt sin presentasjon med tilhørende videoer og oppgaver til de andre lærerne. Han foreslo at lærerne også burde fått muligheten til å bruke noen minutter i fellestiden til å presentere hva man hadde gjort. Frank trakk frem at det å

lytte til innspill fra andre lærere var viktig for sin utvikling som lærer. Frank fortalte også om muligheten til å bruke kollegaveiledning som et utviklingsområde for skolen:

S22: Også kunne vi også hatt sånn kollegaveiledning, da. At vi inviterer andre lærere inn i klasserommet som kan være med, og være på en måte det øyet som du har vært nå til meg [...]. For mange har jo vært lærer i mange år og ikke fått så mye innspill på sin egen undervisning, at man på en måte har vært herre i sitt eget klasserom.

Frank fortalte at det var viktig å «ikke tenke at man er det beste i alt», og pekte på hvordan de kunne blitt flinkere på å bruke kolleger som ressurs. Frank pekte også på muligheter for å samarbeide med skolehelsetjenesten og organisasjoner utenfor skoleverket. Han fortalte at skolen hadde et helseteam som var involvert i seksualitetsundervisningen, men at de hadde et eget opplegg (MEST). Han foreslo derfor at de kunne invitert folk utenfor skolen, for eksempel ulike ungdomsorganisasjoner og ungdomsbystyret, som kunne fortalt om seksualitet til elevene.

5.4.3 Lærers uttrykte teori knyttet til utvikling

Tabell 5.6 oppsummerer handlingsteorien til Frank knyttet til hvilke mål, verdier og antakelser som utgjorde grunnlaget for hvordan han uttrykte at han videre kunne arbeide med å utvikle sin seksualitetsundervisning. Tabellen representerer Franks *uttrykte* teori.

Tabell 5.6: Handlingsteorien til Frank knyttet til utvikling. Kursiv skrift henviser til observert handlingsstrategi.

	Styrende variabler →	Handlingsstrategi →	Uttrykt konsekvens
1	Antakelse: Blir aldri ferdig utdannet i læreryrket. Antakelse: Ny læreplan krever faglig oppdatering.	Veileder studenter og hjelper masterstudenter. Oppdaterer seg på nytt fagstoff og undervisningsmetoder.	Blir faglig oppdatert og får nye ideer.
2	Antakelse: Planlegging av undervisning fører til utvikling. Antakelse: Delta på forskning fører til utvikling.	<i>Deltok på studien og tok i bruk medierende artefakter.</i> <i>Planla undervisning om pornografi.</i>	Utvikle sin undervisningspraksis
3	Mål: Bruke mer tid på pornografi neste år.	Utvide undervisningsøkten til to timer. Refleksjonsspørsmål og mer gruppeoppgaver.	Elevene får si sine egne meninger i større grad.

	Mål: Elevaktivitet	Kunne hatt en kort fremføring.	
4	<p>Verdi: Viktig å høre elevene sin stemme.</p> <p>Antakelse: Kan ikke nok om andre kulturer.</p> <p>Antakelse: Læreplanen gjelder for alle elever.</p> <p>Antakelse: Noen elever kan gå glipp av noe ved å deles inn.</p>	Differensierer ikke undervisningen med bakgrunn i kjønn eller livssyn.	Unngår negative tilbakemeldinger fra elever på å dele inn i kjønn.
5	<p>Antakelse: Differensiering kan gjøre elevene mer trygge.</p> <p>Antakelse: Utfordring at elever ikke møter i undervisning på grunn av verdisyn.</p> <p>Verdi: Viktig å høre stemmene til de som synes tematikken er vanskelig å forholde seg til.</p>	<p>Differensiere ved å dele inn i valgfrie arbeidsoppgaver.</p> <p>Diskusjonsoppgaver som ikke deles i plenum.</p>	Elevene blir tryggere.
6	<p>Antakelse: Samarbeid i team viktig del av utvikling.</p> <p>Antakelse: Kollegaveiledning fører til utvikling</p> <p>Verdi: Ikke tenke at man er den beste i alt</p>	<p>Presentere opplegg for andre lærere.</p> <p>Bruker kolleger som ressurs.</p> <p>Planlegger prosjekter i fellesskap.</p> <p>Lytter til innspill fra andre lærere.</p> <p>Invitere eksterne aktører.</p>	Forbedre seksualitetsundervisningen på skolen.

6. Diskusjon

I diskusjonen drøftes funnene fra kapittel 5 i lys av teorien presentert i kapittel 2, i tillegg til noe tidligere forskning presentert i kapittel 1. Gjennom drøftingen vil jeg besvare studiens tre forskningsspørsmål:

1. *Hva er bakgrunnen for de didaktiske valgene som tas i planleggingen av en undervisningsøkt om pornografi?*
2. *Hva kjennetegner lærerens og elevenes opplevelser av undervisningsøkten?*
3. *Hvilke muligheter for utvikling oppgir læreren innenfor seksualitetsundervisningen?*

For å besvare forskningsspørsmål 1 vil jeg benytte funnene fra delkapittel 5.2, som drøftes i kapittel 6.1. Drøftingen av forskningsspørsmål 2 besvares ved hjelp av funnene fra delkapittel 5.3 og drøftes i kapittel 6.2. Delkapittel 6.3 drøfter Franks handlingsteori knyttet til de didaktiske valgene og konsekvensene av dem, og vil bidra til å besvare forskningsspørsmål 1 og 2. Videre vil funnene fra delkapittel 5.4 bidra til å svare på det siste forskningsspørsmålet, drøftet i kapittel 6.4. Hvert delkapittel vil avsluttes med en oppsummering av drøftingen. Til slutt vil jeg se nærmere på styrker og svakheter ved studien i delkapittel 6.5. Sitater (S) fra resultatene gjengis ved nummerering slik som i resultatkapittelet. Resultater fra tabellene over handlingsteori (5.5 og 5.6) refereres til ved hjelp av nummerering av radene som vist i tabellene, for eksempel 5.5:1 som viser til tabell 5.5, rad 1.

6.1 Bakgrunnen for undervisningsstrategiene

For å besvare det første forskningsspørsmålet, kommer jeg i dette delkapittelet til å drøfte bakgrunnen for de didaktiske valgene Frank gjorde i planleggingen av undervisningsøkten. Alle mål, verdier og antakelser i Tabell 5.5 representerer ulike begrunnelser for de didaktiske valgene. Som beskrevet i tabellen (5.5:1), syntes Frank at porno var et viktig tema å ta opp i skolen på grunn av blant annet sosiale medier og kroppspress. Ifølge Støle-Nilsen (2022, s. 92) skal seksualitetsundervisningen være oppdatert og aktuell, og lærere må forholde seg til porno. Etersom Frank valgte å delta i studien og planla undervisning om pornografi tyder det på at han ønsket å oppdatere seg på hva ungdommer har å forholde seg til i dagens samfunn. Den økte oppmerksomheten i media kan ha gjort at Frank syntes temaet burde fått større plass i undervisningen enn hva det har fått tidligere. Frank trakk frem sosiale medier, kroppspress,

psykisk helse og samtykke som viktige årsaker til å snakke med elevene om porno, noe som kan knyttes til store deler av hva en helhetlig seksualitetsundervisning skal inneholde.

Seksualitetsundervisningen skal bidra til at ungdommer får kunnskaper, ferdigheter og holdninger som hjelper dem i å realisere sin helse, velvære og verdighet (UNESCO, 2018).

Franks begrunnelser for undervisningen er derfor i tråd med hensikten med seksualitetsundervisningen, fordi det Frank trakk frem som årsaker inngår i elevenes helse, velvære og verdighet. Porno er en del av mange unges liv (Berggrav, 2020; Frøvik et al., 2022; Medietilsynet, 2020), og mangelfull undervisning om porno og sex kan gjøre at elever søker til pornoen for å få svar på det de lurer på (Berggrav, 2020; Støle-Nilsen, 2022). Frank fortalte at elevene manglet arena for å snakke om pornografi. Ved å planlegge en undervisningsøkt som åpnet for samtale med elevene, kan Frank derfor ha bidratt til at sine elever i større grad har fått verktøy som kan hjelpe dem i å håndtere den store tilgangen og forholde seg kritisk til pornoen.

Resultatene viser at åpenhet var en verdi som Frank trakk frem, og han hadde et mål om å oppnå åpenhet i undervisningsøkten om pornografi (Tabell 5.5:2). Frank fortalte at han ønsket at det skulle være en time der de kunne være litt åpne og nysgjerrige. Ungdom trenger en åpen og ikke-dømmende voksen som snakker med dem om seksualitet, samtykke og grenser (Berggrav, 2020). Samtale og åpenhet er noe som kan kjennetegne den relasjonelle læreren. Den liberale læreren, som har en åpen tilnærming til pornografi i klasserommet, kan også ses i sammenheng med Franks verdi og mål om åpenhet (Frøvik et al., 2022; Nordby, 2023). Den liberale læreren kan knytte pornografi til utfoldelse og utforskning av seksualitet, og Frank fortalte at han ønsket å ta opp positive sider ved pornografi (S10). Støle-Nilsen (2022, s. 206) skriver at selv om det er mye negativt med porno, blant annet temaer som pornoindustri, menneskehandel og asymmetriske maktforhold som beskrevet i forbindelse med den samfunnskritiske strategien, er det mulig å snakke med ungdommene om porno på en åpen og ikke dømmende måte. Frank viste først en video som viste unge personer som snakket åpent om pornografi (S1), og elevene diskuterte deretter spørsmål knyttet til pornografi og sex. Dette tyder på at Frank var opptatt av ungdomskultur og åpnet opp for dialog med elevene (Frøvik et al., 2022; Nordbø, 2019). Her benyttet Frank den liberale strategien som en inngang til temaet, noe Frøvik og kolleger anbefaler for å skape en trygg atmosfære før man kobler på den samfunnskritiske læreren (Frøvik et al., 2022, s. 127).

Franks mål for den åpne tilnærmingen i starten for å unngå skam kan også knyttes til den liberale strategien (Tabell 5.5:2). Som lærer er det en balansekunst å få til diskusjon om pornografi i klasserommet uten å belegge temaet med skam (Frøvik et al., 2022, s. 111–112). Frank fortalte at det var viktig for han at elevene ikke skulle føle skam selv om man brukte porno, noe han trakk frem som ett av de viktigste målene med undervisningen (S2). Han valgte blant annet en video som viste personer som ble intervjuet på gata der noen ble flau av å snakke om porno (S3). Frank beskrev at det var naturlig å starte timen med en åpen tilnærming for ikke å være fordømmende overfor elevene. Ifølge Støle-Nilsen (2022, s. 206) er det viktig at lærere tar de unge på alvor og ikke påfører skyld og skam. Forskning viser at hvis lærere kategorisk avviser porno som negativt, kan dette skape en distanse som gjør at elevene ikke vil snakke om det de ser og opplever gjennom pornoen (Berggrav, 2020). Det kan tenkes at Franks åpne tilnærming til temaet i starten av undervisningsøkten kan ha gjort elevene mer åpne for å snakke om sine erfaringer og tanker om porno. Tilnærmingen kan derfor ha gjort det enklere for elevene å diskutere spørsmål knyttet til pornoens påvirkning.

Resultatene viser at Frank trakk frem flere kjennetegn ved språk og bruk av humor som kan knyttes til den *liberale* og den *relasjonelle* strategien (S4-S7). Han viste til at han brukte mest mulig hverdagspråk, og at han følte han kunne bruke «alle ord» (Tabell 5.5:3). For eksempel trakk han frem bruk av begreper knyttet til det mannlige kjønnsorganet, der han fortalte at han kunne «slenge på» flere ord som «kuk, penis eller pikk». Han beskrev at han forholdte seg åpent til elevenes språkbruk, og at de fikk bruke de ordene de ville. Språkbruket er i tråd med den liberale læreren som anser elevene som reflekterte individer og som skaper rom for dialog med ungdommene (Frøvik et al., 2022, s. 116; Nordbø, 2019). Han fortalte videre at han prøvde bruke et inkluderende språk ved at han for eksempel ikke brukte ordene «jentene» og «guttene», men andre ord som «folk» eller «mennesker». Dette kan knyttes til kjønn- og mangfoldstilnærmingen, som har som mål at alle kjønn skal føle seg likestilt, inkludert og informert (Støle-Nilsen, 2022, s. 20). Dessuten påpekes viktigheten av respekt for mangfoldet i regjeringens strategi for seksuell helse (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017). Videre viser resultatene (Tabell 5.5:4) at Frank brukte humor med elevene. Han fortalte at det kunne være litt latter og god stemning selv om undervisningen var preget av seriøsitet. Franks normkritiske språk sammen med bruk av humor samsvarer med den relasjonelle læreren som er opptatt av relasjonen med elevene i undervisning om pornografi. Franks bruk av humor kan ha styrket relasjonen med elevene (Støle-Nilsen, 2022,

s. 79), og det å være normkritisk kan ha bidratt til å styrke relasjonen med alle elevene uavhengig av kjønn og seksualitet.

Trygghet var en verdi og et mål for undervisningen til Frank, og han fortalte at det var viktig for han at elevene var trygge når han skulle undervise om porno (Tabell 5.5:5). Dette knytter Frank til introduksjonen, der elevene fikk vite at de ikke skulle bli vist porno eller fortelle om egne erfaringer med å ha sett porno. Trygghet samsvarer med den relasjonelle strategien, som fokuserer på å ta hensyn til elevene og være forsiktig overfor elevene i møte med porno i undervisningen (Frøvik et al., 2022, s. 116; Nordbø, 2019). Frank pekte på at introduksjonen kunne gjøre elevene mindre usikre og redde for å måtte fortelle om ting de ikke var forberedte på. Frank knyttet introduksjonen videre til intimitet og personlige grenser, og resultatene viser at han var opptatt av å ta hensyn til egne og elevenes personlige grenser. Et annet didaktisk valg var at elevene skulle diskutere i grupper og deretter dele «gruppemeningen» med resten av klassen (S8). Dette mente Frank at kunne føre til at elevene ble tryggere fordi de ikke trengte å si sine personlige meninger. Ifølge Medietilsynet (2020) har nesten halvparten av 13-18-åringer sett porno på nett, og forskning viser også at ungdom kan ha opplevelser med ufrivillig eksponering for porno (Berggrav, 2020). Ungdommer trekker også frem hvordan seksuelle opplevelser påvirkes av pornobruk ved bruk av vold og aggressiv atferd. Denne tidligere forskningen peker på hvordan elever kan ha ulike negative erfaringer med pornografi. Ved å være tydelig på skillet mellom undervisning og elevenes personlige erfaringer vil Frank trolig ha unngått at elever med negative erfaringer og opplevelser ikke ønsket å delta eller følte på skam.

Seksualitetsundervisningen skal oppmuntre til kritisk tenkning (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017, s. 18). Undervisning om pornografi bør innebære å trene elevenes kritiske ferdigheter, og den samfunnskritiske strategien åpner for undervisning der elevene utfordres til å opparbeide en kritisk forståelse av pornografi som kan mobiliseres i et samfunnsengasjement (Frøvik et al., 2022, s. 121). Frank forsøkte å komme inn på kritiske sider ved pornografi i løpet av undervisningsøkten, fordi han ønsket å balansere det slik at det ikke ble «for positivt» etter den åpne innledningen (Tabell 5.5:6). Han trakk frem pornoindustrien som et eksempel på et kritisk aspekt (S10), og elevene diskuterte spørsmål knyttet til pornoindustriens karakter og påvirkningskraft. Ved å benytte en liberal og relasjonell strategi, og samtidig kombinere disse med en samfunnskritisk strategi vil elevene i større grad motiveres til å være

aktører som kan bidra til positiv forandring i samfunnet (Frøvik et al., 2022). Ungdommers kilder til kunnskap om kropp, kjønn og seksualitet er internett, venner og pornografi (Støle-Nilsen, 2022, s. 106). Ved at Frank koblet på den samfunnskritiske læreren etter å ha åpnet opp for dialog ved bruk av en relasjonell og liberal strategi, fikk elevene kunnskaper om porno som kan ha gitt dem bedre forutsetninger for å se pornoen med et kritisk blikk (Støle-Nilsen, 2022, s. 106-107).

For å oppsummere drøftingen av det første forskningsspørsmålet, var bakgrunnen for Franks didaktiske valg i planleggingen av undervisningsøkten preget av hans mål, verdier og antakelser. Verdien av og målet om åpenhet ble tilfredsstilt ved at Frank benyttet den liberale strategien i starten av undervisningsøkten for å åpne for dialog med elevene. Den åpne tilnærmingen ble også gjennomført på bakgrunn av målet om å unngå å påføre elevene skam. Frank hadde en antakelse om at en åpen tilnærming kan ha bidratt til å unngå å fordømme elevene, noe som kan ha ført til at elevene ble mer åpne for å reflektere spørsmål knyttet til pornografi. Franks bakgrunn for bruk av språk og humor henger sammen med den liberale og den relasjonelle strategien, fordi Frank hadde som mål å bruke et fritt og inkluderende språk som kan tenkes å ha bidratt til å styrke relasjonen mellom Frank og elevene i seksualitetsundervisningen. En annen bakgrunn for de didaktiske valgene var at Frank hadde en verdi og et mål om trygghet, noe som ble sett i lys av den relasjonelle strategien. Den samfunnskritiske strategien ble i noen grad tatt i bruk på bakgrunn av at Frank ønsket at elevene skulle reflektere rundt utfordringene med porno. Disse styrende variablene var noe av det som lå til grunn for handlingsstrategiene, som jeg i neste delkapittel vil drøfte konsekvensene av.

6.2 Opplevelsen av undervisningsøkten om pornografi

Forskningsspørsmål 2 dreier seg om kjennetegn på læreren og elevenes opplevelser med undervisningsøkten om pornografi, og resultatene fra kapittel 5.3 vil drøftes i dette delkapittelet. Frank fortalte at han opplevde at de faglig svakere elevene «blomstret» mer, og han sa at porno var et tema som gjorde at disse elevene bidro aktivt i undervisningen (Tabell 5.5:1). Videre beskrev han at elever som var opptatte av sosiale medier og brukte mye tid på mobil var mer oppdaterte og kunne stille sterkere enn i andre tema i naturfag (S11). I tillegg til at pornografi som tema i skolen berører elevenes engasjement og etiske bevissthet (Frøvik & Torstensen, 2021, s. 49), kan resultatene tyde på at pornografi var et tema som engasjerte de elevene som

ikke opplevde like mye mestring i naturfag. Pornografi som tema i skolen kan derfor se ut til å bidra med å øke elevenes engasjement for naturfaget. Pornografi er ifølge Frøvik og kolleger (2022, s. 111) en del av mange unges hverdagsliv, og elevene jeg snakket med fortalte at de trodde at mange ungdommer brukte det (se kapittel 1.3). Ungdommer ønsker at voksne tar initiativ til å snakke om porno (Berggrav, 2020), og Franks opplevelse av engasjement og aktiv deltakelse kan henge sammen med at mange av ungdommene på 10. trinn har oppfatninger av og erfaringer med pornografi som de ønsker å reflektere rundt.

Frank fortalte at han opplevde store forskjeller på hvor aktive og trygge elevene var i undervisningen, men han hevdet likevel at elevene generelt var engasjerte og aktivt med (S12). Dette stemmer overens med hva Frøvik og Torstensen (2021) beskriver om sine opplevelser med at temaet berører ungdommens engasjement og etiske bevissthet. Frank beskrev erfaringen av at elevene åpnet seg til han i undervisningen, og elevene uttalte at de opplevde at folk turte å snakke og ikke syntes det var pinlig (S15). Andre elever fortalte at de ikke var like komfortable med å snakke om porno, men at opplevelsen ble bedre av at de snakket med medelever de kjente godt (S16). Temaet kan oppleves emosjonelt og sensitivt for elever med tanke på at de kan ha personlig kjennskap og erfaringer med porno (Frøvik et al., 2022). Det kan tenkes at elevene syntes opplevelsen var tryggere ved å sitte med medelever de kjente godt, fordi det kan være utfordrende å snakke om personlige og sensitive emner med mennesker man ikke kjenner (Tabell 5.5:2). Ifølge Frøvik og Torstensen (2021, s. 49) bør seksualitetsundervisningen romme et folkehelseperspektiv som gir elevene kunnskaper om hvordan porno påvirker barn og unge. Opplevelsen av trygghet kan ha lagt til rette for dialog som har gitt elevene kunnskap og holdninger i tråd med seksualitetsundervisningens folkehelseperspektiv.

Forskning viser at hvis elever opplever at lærere kommer inn med fordømmelse eller ovenfra-og-ned-holdning, lukkes samtalen og det vil ikke skapes rom for at nye holdninger dannes (Frøvik & Torstensen, 2021, s. 49). Franks beskrivelser av elevenes engasjement og aktive deltakelse kan derfor henge sammen med hans åpne og ikke-dømmende tilnærming til temaet. Frøvik og Torstensen (2021) påpeker at pornografi bør gripes med varsomhet og sensitivitet på grunn av elevers ulike erfaringer knyttet til tematikken (Frøvik & Torstensen, 2021, s. 54–55). Frank beskrev hvordan sjenerte elever kunne bli mer avslappet etter introduksjonen, og at elevene ble tryggere på hva som ble forventet av dem (S14). Elevene beskrev hvordan en «ice breaker»

gjennom introduksjonen gjorde det lettere å delta i diskusjonene, fordi de ikke skulle bli spurt om personlige erfaringer og at det ikke var noen krav for å delta (S19). Elevenes opplevelser av å snakke om pornografi viser at Franks handlingsstrategi resulterte at elevene opplevde undervisningen tryggere (Tabell 5.5:5). Beskrivelsene er i tråd med teori om hvordan temaet bør innledes, og hvordan det kan skape rom for en åpen dialog uten å påføre skam (Frøvik et al., 2022; Frøvik & Torstensen, 2021).

Frank uttrykte at videoene fungerte bra som grunnlag for diskusjonsspørsmålene, men noen elever påpekte at de ikke husket så mye av videoene. En elev fortalte at diskusjonsoppgavene ble preget av det personene sa i videoene, og at de bare gjentok det de sa i videoen (S17). En elev trakk frem at bruk av videoer fungerte fint ved at læreren ikke trengte å si så mye, og på denne måten unngikk «klein» stemning (S18). Ifølge Frøvik et al. (2022, s. 114) er lærere bevisste på hvordan de fremstår i klasserommet når seksualitet settes på agendaen, og bruk av videoer kan ifølge resultatene se ut til å fungere for å unngå dette. Videoene kan ha fungert fint for informasjonsformidling og å unngå pinlighet, men kan ha begrenset i hvor stor grad elevene ble utfordret til å opparbeide en selvstendig, kritisk forståelse av pornografi som kan myndiggjøre elevene (Frøvik et al., 2022). Elevene kan derfor ha fått noe kunnskap som kan sette dem i stand til å forstå og kritisk reflektere over sine egne liv, som er et steg i riktig retning.

Frank hadde som mål å trekke frem kritiske perspektiver, og balansere undervisningen slik at det ikke ble for positivt (S10). Den samfunnskritiske strategien handler om å myndiggjøre elevene til å bidra til positiv forandring i samfunnet. Tema som pornoindustri, men også menneskehandel, kjønn, likestilling, utnyttelse, maktmisbruk og asymmetriske maktforhold er relevant for å oppnå dette (Frøvik et al., 2022, s. 121–122). Resultatene viser at Frank uttrykte at utfordringene med porno ikke fikk nok plass i undervisningsøkten på grunn av mangel på tid, og at dette er et forbedringspotensial til neste gang. En kan anta at han er et skritt nærmere å oppnå å gi elevene seksualitetsundervisning som rommer et folkehelseperspektiv som gir elevene kunnskap om hvordan porno påvirker dem ved å endre handlingsstrategi (Frøvik & Torstensen, 2021, s. 92). Den samfunnskritiske strategien, som kan ses i sammenheng med danningstilnærmingen til seksualitetsundervisning, vil være viktig for å gi elevene kunnskaper og ferdigheter som kan resultere i gode handlinger og valg (Støle-Nilsen, 2022; Frøvik et al., 2022). Den moralske strategien preget undervisningsøkten i liten grad, men Frank påpekte at han hadde planlagt for

det uten at han fikk tid til å gå i dybden på lover og regler. Opplevelsen av å ikke ha tid til å fange kompleksiteten i tematikken kan være noe Frank tok med seg videre til neste gang han skal introdusere pornografi i naturfag.

Frank beskrev opplevelsen av å føle seg komfortabel som lærer i dette temaet som viktig for hva elevene fikk ut av undervisningen. Franks uttalelser viste at han var komfortabel med å gripe tak i temaet i klasserommet (S13). Dette tyder på at Frank syntes det gikk greit å undervise om porno, og at han var trygg og sikker i seg selv. Det å være komfortabel i undervisningen om pornografi kan knyttes til den liberale læreren, som ifølge Nordbø (2019) anser temaet som mindre utfordrende, vanskelig eller flaut å undervise om. Den relasjonelle læreren kjennetegnes ved å være trygg og sikker i undervisningen om porno, som også henger sammen med Franks opplevelse av å være komfortabel. Mange lærere opplever at porno har vært et tema som det har vært utfordrende å gripe tak i selv (Frøvik & Torstensen, 2021, s. 54). Lærere sier også at de mangler verktøy for å ta pornopraten med elevene (Stubberud et al., 2017). Frank fikk medierende artefakter i forbindelse med denne studien, og de skulle fungere som støtte i planleggingen av hans første undervisningsøkt om porno. De medierende artefaktene kan ha fungert som et verktøy som gjorde det enklere for han å ta pornopraten med elevene (Säljö, 2006; Vygotsky, 1978).

Ifølge Støle-Nilsen (2022, s. 79) er det viktig at lærere er kompetente i sin undervisning om porno. Det å være kompetent kan for eksempel handle om å oppdatere seg på statistikk eller lese rapporter om ungdom og porno. Dersom man skal undervise om porno, bør man vite noe om porno. Skal elevene ha tillit til læreren, må læreren ha kunnskap. Frank gjorde mye research på forhånd og fikk tilsendt medierende artefakter som blant annet innebar oppdatert faglitteratur på området. Dette kan ha vært bidragsgivende for opplevelsen av å ha tilstrekkelig kompetanse til å snakke med ungdommene om porno. Blant annet viste han statistikk til elevene som viste hvor stor andel av barn og unge som har sett porno (Vedlegg 1). Dette var et didaktisk valg han gjorde for at elevene skulle føle seg mer normale hvis de hadde brukt porno, siden statistikken viser at mange barn og unge har sett porno før de kommer i tenårene (Medietilsynet, 2020). Frank har tilegnet seg kunnskaper som både kan sies å ha gjort han mer kompetent og trygg i undervisningen om pornografi, samtidig som det kunne brukes som en del av undervisningsopplegget. Gjennom observasjonene fikk jeg et inntrykk av at Frank hadde gode

relasjoner til elevene og at han var godt likt, og resultatene viser at han brukte humor i undervisningen (S7). Den gode relasjonen Frank så ut til å ha med elevene kan tenkes å ha vært et godt utgangspunkt for en god samtale om pornografi. Ifølge Støle-Nilsen (2022, s. 79) gjør en kompetent og trygg lærer seksualitetsundervisningen bedre. Frank fortalte at de medierende artefaktene fungerte som støtte i sin egen research, og gjorde at han ble mer bevisst på ulike elementer han valgte ut i planleggingen, noe som kan knyttes til hans trygghet i undervisningen om porno.

Noen elever fortalte at de ikke hadde hatt så mye om porno tidligere, og at det var positivt at temaet ble tatt opp i undervisningen (S15). Dette kan tyde på at elevene hadde et behov for å snakke om det de ser og opplever gjennom internett og pornografi. Forskning viser at porno er lett tilgjengelig for barn og unge, og at porno er en stor del av mange unges hverdagsliv (Frøvik et al., 2022, s. 111; Medietilsynet, 2020). Ungdommer uttrykker at flere bruker pornografi som inspirasjon for å lære om sex, noe de mener bidrar til skuffende og dårlig sex (Berggrav, 2020). Forskning viser dessuten at få elever har fått undervisning om porno, og at de ønsker at voksne tar initiativ til samtaler om porno (Frøvik & Torstensen, 2021, s. 44; Berggrav, 2020). Dette stemmer overens med det jeg fant da jeg snakket med elevene. De uttrykte et behov for at temaet ble tatt opp på grunn av den store tilgjengeligheten (se kapittel 1.3). Dessuten har helsetilnærmingen og kriminalitetstilnærmingen dominert i norsk skoles seksualitetsundervisning (Støle-Nilsen, 2022, s. 20), noe som ser ut til å stemme godt overens med hvordan seksualitetsundervisningen har foregått på denne skolen og hva elevene fortalte om erfaringer med tidligere seksualitetsundervisning. En danningstilnærming til seksualitet setter søkelys på at ungdommene skal kunne ta gode valg for seg selv og i møte med andre, og målet er at elevene settes i stand til å ha et godt og sunt seksualliv og et godt forhold til egen kropp og intimitet (Støle-Nilsen, 2022, s. 20–22). Franks undervisningsøkt om porno kan i lys av danningstilnærmingen ha egnet seg til å reflektere over pornoens påvirkning på sex, samtykke, kropp og intimitet med elevene, og kan ha bidratt i å gjøre elevene i stand til å ta gode valg i sine egne seksualliv og bidratt til skolens samfunnsoppdrag om danning (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017; Helsedirektoratet, 2021; UNESCO, 2018).

I dette delkapittelet har jeg drøftet flere kjennetegn på lærerens og elevenes opplevelser knyttet til undervisningsøkten. Et kjennetegn på lærerens erfaringer fra undervisningsøkten var

opplevelsen av å være komfortabel i undervisning om porno, noe som kan ha blitt støttet ved at de medierende artefaktene bidro til kompetanse og trygghet hos Frank. Opplevelsen av gode relasjoner med elevene var et godt utgangspunkt for pornopraten. Elevene opplevde det som positivt at pornografi ble tatt opp som tema, og resultatene viser at undervisningsøkten egnet seg til å reflektere over pornoens påvirkning. Frank erfarte at bruk av introduksjonen («ice-breaker»), videoer og elevaktivitet fungerte for blant annet å gjøre elevene mindre usikre og stoffet ble mer tilgjengelig. Elevene opplevde at introduksjonen kunne gjøre dem tryggere, og Franks mål om en åpen inngang til emnet kan derfor sies å ha fått ønskede konsekvenser hos elevene. Videoene kan ha fungert som informasjonsformidling i den grad at elevene fikk kunnskaper som kan bidra til at de kan ta gode valg i sine egne liv, som er et steg i riktig retning. Frank opplevde at elevene engasjerte seg og åpnet seg for han, og elevene pekte på at det ikke opplevdes som pinlig eller ubehagelig å snakke om porno. Frank opplevde at timen gikk fort, noe som fikk noen følger for opplevelsen av innholdet i timen. Norsk lovverk og utfordringene med porno fikk ifølge Frank for liten plass, noe som gjorde at kompleksiteten i tematikken ikke ble fanget opp i like stor grad som Frank ønsket. For å gi elevene kunnskaper og ferdigheter som kan resultere i gode handlinger og valg, viser det seg å være en fordel å bruke lengre tid på undervisning om porno.

6.3 Handlingsteori og didaktiske valg

Franks handlingsteori knyttet til de didaktiske valgene og konsekvensene av dem vil bidra til å besvare forskningsspørsmål 1 og 2. Argyris (1976) peker på at den uttrykte teorien kan stemme overens med bruksteorien, eller det kan være et misforhold mellom dem. Hvis Franks uttrykte teori og bruksteori stemte overens, vil det si at det han opplevde, stemte overens med hans intensjoner. Resultatene viser at Frank ønsket å legge vekt på åpenhet (Tabell 5:5:2).

Handlingsstrategien for å oppnå dette var blant annet at han viste en video der unge personer snakket åpent om porno, og han snakket med elevene om at pornobruk blant ungdom er vanlig. Frank fortalte at han gjorde dette for å legge til rette for at elevene kunne være litt åpne. Den faktiske konsekvensen kan i dette tilfellet være at elevene ikke syntes at det var pinlig, og at det gikk fint å snakke om porno, noe elevene uttrykte i gruppeintervju. Dette kan være et eksempel på at Franks intensjoner stemte overens med den faktiske konsekvensen. Ifølge Irgens (2021, s. 145) er det ikke slik at læring kun skjer ved å rette opp i misforhold mellom uttrykt teori og bruksteori, men å sørge for kontinuitet i det som faktisk fungerer. Resultatene viser at de fleste

handlingsstrategiene og bakgrunnen for dem fikk ønskede konsekvenser, som vist i tabell 5.5. Ifølge Argyris (1976) skjer dobbelkretslæring når vi gjør endringer i våre styrende variabler og oppnår ønsket konsekvens. Når det gjelder Franks handlingsteori knyttet til de didaktiske valgene i undervisningsøkten om pornografi, vil det ikke nødvendigvis være relevant å undersøke de styrende variablene for å gjøre endringer. Det ser ikke ut til å være noe «galt» med de styrende variablene til Frank, men de vil muligens ikke gjelde i like stor grad for en annen elevgruppe der forutsetningene er annerledes. Han vil kanskje møte en elevgruppe med et større mangfold av kjønn, bakgrunn og religion. Da vil det bli relevant å teste de styrende variablene, og være bevisst på dem i møte med mangfoldet. I neste delkapittel drøftes Franks uttalelser om hvordan han kan arbeide med å utvikle sin undervisningspraksis, blant annet med tanke på hvordan man skal møte mangfoldet av elever i undervisning om pornografi.

6.4 Muligheter for å styrke seksualitetsundervisningen

Dette delkapittelet vil belyse det siste forskningsspørsmålet, som handler om hvilke muligheter Frank så for utvikling av seksualitetsundervisningen. Her vil både videreutviklingen av undervisningsopplegget og muligheter for samarbeid i kollegiet være relevant. Frank uttalte at han opplevde det som nyttig å ta i bruk de medierende artefaktene for sin utvikling. Han fortalte at erfaringen med å delta på forskningsprosjektet og bruk av de medierende artefaktene kunne bidra til at han utviklet sin undervisningspraksis (Tabell 5.6:2). Ved bruk av medierende redskaper kan Frank oppleve omgivelsene med andre perspektiver, og han kan forstå og handle i samsvar med omgivelsene ved hjelp av innspillene og kapittelet han ble tilsendt (Säljö, 2006, s. 26-27). Artefaktene kan ifølge teorien (Säljö, 2006: Vygotsky, 1978) ha bidratt til at Frank kunne forholde seg til undervisningen om porno gjennom de medierende artefaktene, og at de gjorde det enklere for han å ta valg basert på kunnskap mediert gjennom kapittelet han leste og de tre punktene med innspill. De medierende artefaktene kan tenkes å ha bidratt til hans handlingsteori knyttet til undervisningen, da de kan ha påvirket Franks styrende variabler og handlingsstrategier. Han fikk innspill og leste et kapittel som beskriver hvordan undervisning om pornografi kan foregå. Dette kan ha fått konsekvenser for hva Frank uttrykte var sine mål, verdier og antakelser, og hans beskrivelser av hva han gjorde. Dette må likevel ikke betraktes som en svakhet ved studien, fordi poenget med å bruke medierende artefakter var å gi Frank

støtte i å undervise om et sensitivt tema som kan være utfordrende å gripe tak i på egen hånd (Frøvik & Torstensen, 2021, s. 54).

Frank reflekterte rundt ulike forbedringspotensialer han så i undervisningsopplegget som han ønsket å ta med seg til neste gang han skulle undervise om porno (Kapittel 5.4.1). Han fortalte blant annet at han ønsket å legge til rette for at elevene selv fikk si sine egne meninger i større grad, og at ordene ikke ble lagt opp for elevene (S20). Han sa at han skulle ønske han hadde mulighet til å stille flere oppfølgingsspørsmål til elevene. Frank foreslo å ha med flere refleksjons- og gruppeoppgaver, og kanskje en kort fremføring (Tabell 5.6:3). Dette tyder på at Frank oppdaget at elevene ikke fikk reflektert selvstendig nok, og at pekte frem mot en endring i handlingsstrategi for å oppnå mer selvstendig elevaktivitet. Endring i handlingsstrategi uten å undersøke de styrende variablene tyder på enkelkretslæring (Argyris, 1997), som i dette tilfellet kan føre til et tilfredsstillende resultat hvis det likevel øker effektiviteten i elevenes læring uten at de styrende variablene behøver å endres.

Frank uttrykte at han ønsket å bruke mer tid på temaet neste gang, slik at det ble rom for å ta opp utfordringene med pornografi i større grad, i tillegg til å inkludere noe mer om norsk lovverk. Her tolker jeg at Frank uttrykte et behov for å bruke mer av den samfunnskritiske og den moralske strategien i undervisningen om porno (Frøvik et al., 2022). Frøvik og kolleger (2022, s. 116) foreslår at lærere kan benytte flere av de fire strategiene, og de hevder at dette kan bidra til å fange kompleksiteten i tematikken. Den moralske læreren synes det er vanskelig å ta opp porno i klasserommet, og fremstiller pornografi som noe umoralsk og farlig (Nordbø, 2019). Likevel kan Frank benytte en moralsk strategi for å belyse flere dimensjoner av temaet pornografi uten å trekke frem pornografi som truende. Det anbefales dessuten at man som lærer setter seg inn i det norske lovverket knyttet til porno, blant annet fordi lærere kan få spørsmål som berører lover og regler om porno fra elever (Svendsen & Strømme, 2023, s. 340). Frank foreslo å utvide økten til to timer, slik at utfordringene med pornoen og lovverket fikk større plass, noe jeg tolker som en endring i handlingsstrategi for å oppnå målet om å trekke frem kritiske perspektiver og lovverk i undervisningen (Argyris 1997). Også i dette tilfellet vil endringen i handlingsstrategi kunne være nok, fordi problemet ikke å ut til å dreie seg om uoverensstemmelser mellom Franks styrende variabler og konsekvensene av handlingene hans.

Resultatene viser at Frank poengterte utfordringer med å differensiere seksualitetsundervisningen (Tabell 5.6:4). Han beskrev opplevelser med elever som ikke har møtt i seksualitetsundervisningen på grunn av verdisyn. Lærere kan ifølge Støle-Nilsen (2022, s. 29) oppleve det som utfordrende å ta opp kulturelle forskjeller og seksualitet uten å dra frem diskriminerende fremstillinger av seksuelle normer og holdninger. Frank fortalte at lærere må forholde seg til læreplanen, og han hadde som vist i resultatene (Tabell 5.6:4) en antakelse om at elever kunne gå glipp av noe hvis han delte inn etter kjønn eller bakgrunn. Frank sa at han ikke delte inn elevene etter kjønn, på grunn av negative tilbakemeldinger fra elever på dette tidligere. Han påpekte også at han trodde han ikke hadde nok kunnskap om andre kulturer for å kunne dele opp seksualitetsundervisningen etter verdisyn. Han syntes dessuten det hadde vært rart å bestemme hva en elev skulle lære på bakgrunn av religion. Ifølge teorien kan det være en fordel å differensiere seksualitetsundervisningen etter kjønn, bakgrunn, legning, verdisyn, alder og erfaring for nettopp å inkludere mangfoldet av elever (Svendsen & Strømme, 2023, s. 333). Inkludering og differensiering kan knyttes til kjønn- og mangfoldstilnærmingen som er normkritisk til seksualitet, identitet, kjønn og kultur, og (Støle-Nilsen, 2022, s. 20). Resultatene viser at Frank etter hvert foreslo noen muligheter for hvordan han kunne differensiere seksualitetsundervisningen. Han sa at «man gjorde jo tilpasninger i andre fag», og at det kanskje kunne få elevene til å føle seg tryggere med en slik inndeling.

Undervisning om seksualitet skal tilpasses elevens alder, kunnskapsbehov og kulturbakgrunn (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017, s. 18). Frank påpekte at det kunne vært lurt at slike tilpasninger ved å differensiere undervisningen var valgfri (S21). Han nevnte også at en mulighet var at elevene kunne diskutere forskjellige spørsmål, og at de ikke trengte å dele det i plenum (Tabell 5.6:5). Frank påpekte likevel at han syntes det var viktig å høre stemmen til de elevene som syntes temaet kunne være vanskelig å forholde seg til. Franks uttalelser kan tolkes som at han hadde noen antakelser om at differensiering kan innebære flere negative sider, men at han samtidig så hvorfor det kunne være en fordel. Her beskrev Frank et dilemma som handler om å tilpasse og differensiere undervisningen, men samtidig forholde seg normkritisk og unngå å uttrykke fordommer som kan være skadelig for relasjonen med elevene. Spørsmålet er om Frank vil komme til å prøve seg på differensiering senere, og om han muligens forandrer antakelsen om at elever går glipp av noe ved å deles inn eller at han ikke kan nok om ulike syn på pornografi (Tabell 5.6:4). I så fall kan det sies å være et tilfelle av dobbelkretslæring, fordi han undersøker

de styrende variablene som ligger til grunn for handlingene (Argyris, 1997). Selv om elevgruppen var relativt homogen, vil Franks tanker om hvordan han kan arbeide med inkludering og differensiering i seksualitetsundervisningen i fremtiden være relevant for hvordan han utvikler seg som lærer. Dobbelkretslæring er knyttet til Modell 2-bruksteori som kjennetegnes ved å søke gyldig informasjon, gjennomførte frie valg og føle indre forpliktelse til valget man tar (Argyris & Schön, 1978). Frank reflekterte rundt de situasjonene der differensiering i seksualitetsundervisningen kunne fungert for seg og sine elever, og var åpen for å gjennomføre differensiering fordi det kunne gjøre elevene tryggere. Dette viser tegn på Modell 2-bruksteori som vil gi Frank muligheter for utvikling og læring.

Frank trakk frem samarbeid med kolleger og kollegaveiledning som muligheter for å forbedre seksualitetsundervisningen på sin skole (Kapittel 5.4.2, Tabell 5.6:6). Han pekte på hvordan lærerne kunne blitt flinkere til å bruke hverandre som ressurser, og at skolen kunne satset på kollegaveiledning i større grad. Her pekte Frank på en viktig del av menneskers læring og utvikling i samhandling med andre, som kan ses i lys av sosiokulturell læring. Ifølge teori om medierende redskaper vil mennesker kunne forstås som en grunnleggende mekanisme for mediering, det vil si at vi fungerer som ressurser for hverandre i læring og utvikling (Säljö, 2006, s. 36). Vygotsky (1978) mente at mennesker kan med utgangspunkt i sine forkunnskaper hjelpes i sine nærmeste utviklingssoner ved hjelp av mer «kompetente andre». Kollegaveiledning som et utviklingsprosjekt på skolen var noe Frank trakk frem som en mulighet for å forebygge at seksualitetsundervisningen ikke blir så ulik på tvers av klassene (S22). I dette tilfellet vil lærere fungere som mer «kompetente andre» for hverandre, og som mennesker som medierer kunnskap og erfaringer med hverandre. Å observere praksis som utgangspunkt for refleksjon fungerer godt og viser seg å være fruktbart for utvikling av undervisningspraksis (Postholm & Rokkones, 2012, s. 43). Frank sa at det lå en verdi i å observere hverandre slik som jeg gjorde for han i forbindelse med denne studien. I situasjoner der det oppstår misforhold mellom lærerens intensjoner og hva konsekvensene blir, oppstår det et behov for å reflektere over situasjonen med andre (Irgens, 2021, s. 145). Frank peker på at mange lærere har blitt «herre i eget klasserom», og da kan en slik tilnærming der lærerne observerer hverandres bruksteorier bidra til utvikling.

Frank har i forbindelse med denne studien tatt initiativ og forsøkt å utvikle egen seksualitetsundervisning ved å holde en undervisningsøkt om pornografi for første gang.

Forskning viser at det er mangel på kompetanse blant lærere som skal undervise om seksualitet, og at kompetansen de har blir ofte skaffet på egen hånd (Stubberud et al., 2017). Det viser seg også at seksualitetsundervisningen i skolen varierer mye, og det finnes forskjeller i forståelsen av hva seksualitetsundervisning er og bør være (Stubberud et al., 2017; Støle-Nilsen, 2022, s. 33). Lærere savner dessuten verktøy for å snakke om porno i skolen, og da kan Franks erfaringer med prosjektet med fordel deles i kollegiet slik at kanskje de også begir seg ut på pornopraten med sine elever. Lærere opplever slikt samarbeid og refleksjon med kolleger som meningsfylt arbeid for å endre og utvikle undervisning (Postholm & Rokkones, 2012, s. 43). Frank har fått kunnskap og erfaring som kan være verdifull for andre lærere som underviser om seksualitet og som ønsker å bidra til en mer helhetlig seksualitetsundervisning som tar opp tema som pornografi.

Drøftingen av det siste forskningsspørsmålet viser at de fleste styrende variablene og handlingsstrategiene fikk ønskede konsekvenser hos elevene, og at de medierende artefaktene var nyttige i planleggingen av undervisningsøkten. Frank identifiserte likevel flere områder der undervisningsøkten kunne forbedres. Resultatene viste eksempler på enkelkretslæring der det var tilstrekkelig, samtidig som hans refleksjon rundt inkludering og differensiering kan tyde på dobbelkretslæring hvis han senere velger å teste sine antakelser. Frank foreslo å styrke samarbeidet mellom kolleger for å forbedre seksualitetsundervisningen på sin skole, og at de kunne ha kollegaveiledning blant lærerne. Kollegaveiledning vil innebære observasjon av hverandres bruksteorier, som kan bidra til læring og utvikling. Frank har tilegnet seg kunnskaper og erfaringer som med fordel kan kommuniseres ut til kolleger og hjelpe dem i å oppnå en mer helhetlig seksualitetsundervisning.

6.5 Kritikk av studien

I dette delkapittelet vil jeg belyse studiens metodiske styrker og svakheter. Jeg har ikke testet intervjuguiden som ble brukt i denne studien, noe som kan være svakhet ved studien. Dersom jeg hadde gjort dette, hadde jeg fått muligheten til å justere spørsmålene ettersom hvordan de fungerte første gang. Som uerfaren forsker hadde dette vært en fordel ved at endringer i spørsmål kunne gitt meg empiri som i større grad bidro til å svare på forskningsspørsmålene. I etterkant ser jeg at jeg stilte noen ledende spørsmål, og at jeg kunne stilt flere oppfølgingsspørsmål for å klargjøre hva læreren og elevene mente i utsagnene sine. En annen svakhet var at gruppeintervjuene ble gjennomført noen dager etter undervisningsøkten, som medførte at

elevene hadde glemt noe av innholdet og hva de gjorde. Hvis jeg hadde gjennomført gruppeintervjuene rett etter timen, hadde undervisningsopplegget vært friskere i elevenes minne, og de hadde muligens kommet med flere utdypende svar.

En styrke med studien var at jeg fikk samlet inn mye data, og at datamaterialet er triangulert ved at det representerer både læreren og elevenes perspektiver. Jeg startet med å kartlegge hva elevene tenkte om undervisning om seksualitet og pornografi, slik at jeg fikk mulighet til å trekke ut interessante temaer som kunne diskuteres på gruppeintervjuene. Dersom studien hadde hatt løsere tidsrammer for innsamling av datamateriale, hadde jeg kunnet intervjuet læreren og elevene både før og etter undervisningsøkten. På denne måten kunne jeg fått tilgang til lærerens tanker i forkant av økten, i tillegg til erfaringer om hvordan det gikk. Dette hadde kunnet bidratt til et bedre utgangspunkt for å undersøke lærerens handlingsteori. Et større utvalg vil kunne gjøre oppgaven rikere og kunne medført større reliabilitet i resultatene, og samtidig nyansert forskjeller og ulikheter mellom lærere. Samtidig fikk jeg hentet inn tilstrekkelig informasjon fra de informantene jeg hadde, og studien kunne derfor gå mer i dybden på denne lærerens opplevelser, noe som jeg anser som en styrke.

Analysen i denne studien baserer seg på en induktiv, tematisk analysemetode av datamaterialet og deretter en deduktiv analyse ved hjelp av Argyris handlingsteori og lærertypologi i undervisning om pornografi. En styrke ved å bruke handlingsteori som analytisk rammeverk, er at Argyris og Schön er etablerte og velkjente innenfor handlingsteori på organisasjonsnivå og teorien bygger på mange års erfaring. Selv om handlingsteori kan brukes for å forstå organisasjoner (Fischer & Sortland, 2001), argumenterer Irgens (2001) for at man finner handlingsteorier hos individer, grupper og organisasjoner. Handlingsteori som verktøy i analysearbeidet i denne studien kan derfor egne seg til å forstå hva informanten ga uttrykk for hva han trodde resultatet ble (uttrykt teori), hvordan han forsøkte å oppnå resultatene (bruksteori) og hva resultatene faktisk ble (konsekvenser). Fischer og Sortland (2001) beskriver kritikk av Argyris handlingsteori, og poengterer at problemet med aksjonsvitenskap er hvor krevende det er å avlære atferd man har vedlikeholdt over lang tid (s. 63). De hevder at det kan være smertefullt å bli konfrontert med at det man gjør ikke samsvarer med de verdiene man uttrykker.

Typologien utviklet av Nordbø (2019) og som Frøvik og kolleger (2022) har forsket videre på, har noen begrensninger med tanke på at den er relativt ny og lite utforsket, og derfor i liten grad etablert. Nordbø (2019) utviklet typologien i sin masteroppgave, der hun kategoriserte ulike læreres undervisningsstrategier etter deres holdninger til pornografi og undervisning. Frøvik og kolleger (2022) argumenterer for at lærere kan innta en tilnærming som favner flere av strategiene heller enn at man befinner seg statistisk i en av lærertypene. Kategoriseringer vil dessuten alltid være forenklet, og det oppdaget jeg også ved bruk av typologien. Likevel vil det være en styrke for forskningsfeltet om denne masteroppgaven kan bidra til økt forståelse av typologien, og hvordan lærere kan bruke den for å utvikle god undervisning om porno.

En konsekvens av å bruke en deduktiv innfallsvinkel kan være at studien ikke presenterer alle funn som kan ha vært interessant å undersøke videre. Samtidig gjorde jeg en induktiv analyse først, og på denne måten kunne jeg peke ut de interessante delene før jeg analyserte datamaterialet deduktivt. Dette medførte at jeg dannet meg et helhetsinntrykk av empirien, som kan ha bidratt til at det analytiske rammeverket ikke begrenset funnene i for stor grad.

7. Konklusjon og implikasjoner

Problemstillingen i denne studien er følgende: *Hvordan utvikler en naturfaglærer sin undervisningspraksis innenfor seksualitetsundervisning for å møte elevenes behov?* Det første forskningsspørsmålet dreier seg om lærerens begrunnelser for didaktiske valg i en undervisningsøkt om pornografi. Bakgrunnen for de didaktiske valgene utgjør grunnlaget for hvordan undervisningen om pornografi kan videreføres og forbedres. Lærerens styrende variabler (mål, verdier og antakelser) kan brukes til å forklare bakgrunnen for didaktiske valg i planleggingen av undervisningsøkten om pornografi. En liberal og relasjonell tilnærming til temaet ble valgt på bakgrunn av målene om å skape åpenhet og unngå skam. En introduksjon til undervisningen om pornografi i form av en «ice breaker» ble gjennomført basert på målet og verdien om å skape trygghet. En samfunnskritisk strategi ble i noen grad tatt i bruk på bakgrunn av målet om at elevene skulle reflektere rundt utfordringene med pornografi.

Videre søkte studien å finne svar på kjennetegn ved lærerens og elevenes opplevelser med undervisningsøkten, som utgjorde konsekvensene av de didaktiske valgene. Konsekvensene av undervisningsstrategiene var relevant for hva læreren så som muligheter for å videreutvikle undervisningsopplegget og sin seksualitetsundervisning. Bruk av medierende artefakter og grundig research kom til nytte i planleggingen med tanke på lærerens opplevelse av kompetanse og trygghet i rollen som underviser i et sensitivt tema. Bruk av «ice breaker» i introduksjonen som en åpen tilnærming til temaet resulterte i at elevene opplevde trygghet og positivitet i diskusjonen om pornografi. Lærerens handlingsteori viste stort sett ønskede konsekvenser, men det oppstod et behov for å gi mer plass til norsk lovverk knyttet til pornografi i tillegg til et større fokus på den samfunnskritiske strategien for å fange kompleksiteten av temaet. Studien belyser viktigheten av gode relasjoner og bevissthet over egne styrende variabler og undervisningsstrategier med tanke på lærerens opplevelse av å imøtekomme elevens ulike behov og erfaringer med pornografi.

Studien viste enkelkretslæring hos læreren i flere tilfeller knyttet til mulighetene for videreutvikling av undervisningsopplegget. Enkelkretslæring så ut til å være tilstrekkelig da det viste seg å ikke være misforhold mellom de styrende variablene og konsekvensene av handlingsstrategiene. Det siste forskningsspørsmålet handler om hvilke muligheter for utvikling læreren oppga innenfor seksualitetsundervisningen. Det oppstod et behov for å bruke mer tid på

temaet, og et større fokus på temaer innenfor den moralske og samfunnskritiske strategien. Studien indikerte dobbelkretslæring med hensyn til lærerens bruk av inkludering og differensiering, og det kan være interessant for lærerens utvikling i hvilken grad han senere tester sine antakelser i nye elevgrupper. Dette bør videre studier forsøke å belyse. Styrking av samarbeidet med kolleger og kollegaveiledning ble foreslått for å forbedre seksualitetsundervisningen, og kollegaveiledning vil være fruktbart med tanke på å observere hverandres bruksteorier i seksualitetsundervisningen. Om kunnskapene og erfaringene læreren har tilegnet seg gjennom denne prosessen videreformidles i kollegiet, kan det bidra til at flere lærere tar opp pornografi som tema i sin undervisning. Senere studier kan belyse hvordan en slik erfaringsdeling i kollegiet kan bidra til en mer helhetlig seksualitetsundervisning i skolen.

Til tross for stor oppmerksomhet knyttet til seksualitetsundervisningen og hvorfor den bør styrkes, finnes lite litteratur om hvordan lærere kan legge opp til undervisning om pornografi. Pornografi viser seg å være en viktig del av elevers hverdagsliv og noe som elever ønsker og viser engasjement for å reflektere rundt. Ved at fagfornyelsen retter en større oppmerksomhet mot seksualitetsundervisning gjennom det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring, er det derfor nødvendig at lærere blir gjort oppmerksom på hvordan man kan introdusere pornografi som del av den helhetlige seksualitetsundervisningen. Dette kan bidra til å tilfredsstille elevers behov og ønske om at voksne tar initiativ til pornopraten, og det kan gi elever kunnskaper og ferdigheter til å håndtere pornoen med et kritisk blikk.

7.2 Implikasjoner

Den første implikasjonen knytter jeg til lærere som leser denne oppgaven og ønsker å gjennomføre undervisning om pornografi for første gang eller forbedre den. Bruk av medierende artefakter kan fungere som en støtte for lærere som skal begi seg ut på undervisning om pornografi, som kan oppleves som et sensitivt tema både for lærere og elever. Ved å være oppmerksom på og sette seg inn i ulik litteratur og ressurser som har blitt publisert eller kommer til å publiseres, vil man kunne oppnå bedre resultater med sin seksualitetsundervisning. Læreren som i denne studien fungerte som informant opplevde det som spennende og komfortabelt å undervise om porno, noe som kan ha gitt funn som ikke trenger å gjelde for alle lærere som underviser om seksualitet. Samtidig kan en implikasjon være at ved å bruke medierende redskaper som for eksempel oppdatert litteratur, rapporter eller typologien for ulike

undervisningsstrategier (Frøvik et al., 2022) kan det føles lettere å ta pornopraten med ungdommene. Typologien bør da gjøres til noe eget, og det er viktig at lærere tar eierskap til den slik at den tilpasses egen undervisningspraksis og sine elevers behov.

Den andre implikasjonen retter jeg mot lærerutdanningen og hvordan funnene fra denne studien kan bidra til å styrke nyutdannede læreres undervisning om seksualitet og pornografi i sine yrkespraksiser. Som rapporten om de ulike lærerutdanningenes mulighetsrom for helhetlig seksualitetsundervisning viser (Svendsen & Furunes, 2022), bør kunnskapsfeltet i rammeplanene for lærerutdanningene styrkes for å bøte på det manglende samsvaret mellom kompetansemål i skolen og lærerstudentenes utdanning i årene fremover. Videre pekes på kompetanseheving blant lærerutdannere. Den beste måten å ruste lærere til å kunne tilby god seksualitetsundervisning må være å inkludere seksualitetsundervisning i større grad, og om flere tema som for eksempel pornografi, som i denne studien har vist seg å være et tema elever har behov for å snakke med voksne om. Funnene fra denne studien kan derfor bidra med kompetanseheving for lærerutdannere og lærerstudenter innenfor seksualitetsundervisning som tar opp tema som pornografi.

Den siste implikasjonen rettes mot meg selv og min fremtidige karriere som lærer. Arbeidet med denne studien har gjort at jeg ikke minst kommer til å ta pornopraten med ungdommene, og jeg har fått gode innsikter og verktøy som kan hjelpe meg i å ta stilling til hvilke undervisningsstrategier jeg kan bruke. Denne studien har gjort meg mer bevisst på hvordan mine handlingsteorier påvirker hvilke konsekvenser elevene får av undervisningen, og hvordan man kan arbeide for å utvikle seg hvis man sitter fast og ikke forstår hvorfor det man gjør ikke fungerer. Ved å være mer bevisst på hvilke mål, verdier og antakelser jeg har, vil jeg lettere kunne undersøke om jeg oppnår det jeg ønsker å oppnå med min undervisning. Jeg har fått innsikt i et verktøy som jeg kan bruke i min egen fremtidige yrkespraksis, som vil hjelpe meg å utvikle min undervisningspraksis. Dette er noe jeg vil tjene på i min fremtidige yrkeskarriere. Dessuten har jeg ved skrive denne oppgaven blitt mer bevisst på hvordan jeg skal gjennomføre undervisning om pornografi som en del av en helhetlig seksualitetsundervisning. Undervisningsstrategiene i undervisning om pornografi er noe jeg ønsker å ta med meg videre. Jeg har fått innblikk i både en lærers erfaring med undervisningen, og hva elevene erfarte.

7.3 Videre studier

Gjennom det siste året har jeg samlet empiri som strekker seg utenfor det som fikk plass i denne oppgaven. Funnene fra studien omfatter mer enn det som ble presentert her, og kan være relevant for videre forskning. Datamaterialet kunne for eksempel resultere i en artikkel som beskriver lærerens og elevenes opplevelser av pornografi i undervisningen. Lærerens handlingsteori knyttet til seksualitetsundervisning burde blitt forsket videre på for å undersøke hvordan hans styrende variabler utvikler seg i fremtiden. Det ville vært interessant å undersøke om handlingsteorien endrer seg etter hvert som han underviser mer om pornografi i nye klasser, og om det skjer dobbelkretslæring. For eksempel hadde det vært interessant og undersøkt hvordan Franks ulike forslag for differensiering kunne fungert i en ny klasse, og om noen av hans antakelser om inkludering og differensiering vil endre seg. Det kunne også vært interessant å undersøke i hvilken grad han oppnår kontinuitet i elementene som fungerte bra i videre undervisning om pornografi, for eksempel bruk av «ice breaker». Videre forskning kunne også sikte seg inn på hvordan lærerens erfaring og kunnskap kan videreformidles i kollegiet, ved å for eksempel undersøke planlegging og gjennomføring av fremtidige prosjektur om seksualitet. Her kunne handlingsteori blitt anvendt på en gruppe lærere for å undersøke hvordan seksualitetsundervisningen kan videreutvikles på gruppe- og organisasjonsnivå.

7.4 Egne refleksjoner

Arbeidet med denne masteroppgaven har gjort meg bevisst på hvordan jeg skal innlede undervisning om pornografi som fremtidig biologilærer. Med biologi i fagkretsen, vil det tenkes at jeg kan havne i situasjoner med ansvar for tverrfaglig og helhetlig arbeid med seksualitetsundervisning i skolen, noe som jeg har blitt bedre rustet til gjennom arbeidet med denne oppgaven. Graden av kompleksitet i undervisning om seksualitet og pornografi har blitt tydeliggjort for meg gjennom denne prosessen, og hvor viktig innholdet i undervisningen om pornografi er for hvilke holdninger elevene danner seg. Bruk av de ulike strategiene for undervisning om porno er tydelig noe som bør reflekteres over når man skal begi seg ut på pornopraten med ungdommene. Lærere bør ta eierskap til de ulike handlingsstrategiene som foreslås i litteraturen, og det bør gjøres til noe eget for at de ulike strategiene skal fungere best mulig for den enkelte lærer og elevgruppe. Samtidig vil jeg fremheve refleksjon over egne styrende variabler i all undervisning som fruktbart for utvikling, både av

seksualitetsundervisningen som helt tydelig bør videreutvikles og styrkes, men også i annen undervisning og samarbeid med kolleger og ledelse.

Litteratur

- Argyris, C. (1976). Single-Loop and Double-Loop Models in Research on Decision Making. *Administrative Science Quarterly*, 21(3), 363–375. <https://doi.org/10.2307/2391848>
- Argyris, C. (1997). Learning and Teaching: A Theory of Action Perspective. *Journal of Management Education*, 21(1), 9–26. <https://doi.org/10.1177/105256299702100102>
- Argyris, C., & Schön, D. A. (1978). *Organizational learning: A theory of action perspective*. Addison-Wesley.
- Berggrav, S. (2020). *Et skada bilde på hvordan sex er*. Redd Barna. <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/et-skada-bilde-av-hvordan-sex-erungdoms-perspektiver-pa-porno/>
- Braun, V., & Clarke, V. (2022). *Thematic analysis: A practical guide*. SAGE.
- Fischer, G., & Sortland, N. (2001). *Innføring i organisasjonspsykologi* (3. utg.). Universitetsforlaget.
- Frøvik, J. K., & Torstensen, R. L. (2021). *Pornopratt: Slik tar du den viktige samtalen med barn og ungdom*. Spartacus.
- Frøvik, J. K., Torstensen, R. L., & Goldschmidt-Gjerløw, B. (2022). Pornografi og kritisk tenkning. I B. Goldschmidt-Gjerløw, K. G. Eriksen, & M. K. Jore, *Kontroversielle, emosjonelle og sensitive tema i skolen*. Universitetsforlaget.
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2017). *Snakk om det! Strategi for seksuell helse (2017-2022)*.
- Helsedirektoratet. (2021). *Sektorrapport om folkehelse 2021*. <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/sektorrapport-om-folkehelse>
- Hofstad, E. (2023, 24. februar). Krever seksualundervisning om grensesetting. *Sykepleien*. <https://sykepleien.no/2023/01/krever-seksualundervisning-om-grensesetting>
- Irgens, E. J. (2021). *Profesjon og organisasjon: En bok for profesjonsutøvere og de som skal lede dem* (2. utg.). Fagbokforlaget. [https://www.nb.no/search?q=oaiid:"oai:nb.bibsys.no:999920136302902202"&mediatype=bøker](https://www.nb.no/search?q=oaiid:)
- Kennair, L. E. O. (2020, 31. august). *Opplevelse*. Store Norske Leksikon. <https://snl.no/opplevelse>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del—Verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Fastsatt som forskrift ved kongelig resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.

- <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/verdier-og-prinsipper-for-grunnopplaringen/id2570003/>
- Kunnskapsdepartementet. (2019). *Læreplan i naturfag (NAT01-04)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/nat01-04>
- Medietilsynet. (2020, oktober). *Barn og medier 2020*.
- Midgley, G. (2000). *Systemic Intervention: Philosophy, Methodology, and Practice*. Springer New York.
- Nordby, K. A. (2023, 10. april). Fra pornoindustrien til klasserommet. *VG*. <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/XbaV1W/fra-pornoindustrien-til-klasserommet>
- Nordbø, Y. M. (2019). *Undervisning om seksualitet—Et spenningsfelt. Et kultursosiologisk blikk på læreres erfaringer*. <http://hdl.handle.net/10852/70607>
- Olsen, T.-H. (2023, 17. februar). Barn og ungdom skal lære om mangfold og toleranse. Også i forhold til kjønn og kjønnsidentitet. *Nettavisen*. <https://www.nettavisen.no/norsk-debatt/barn-og-ungdom-skal-lare-om-mangfold-og-toleranse-ogsaa-i-forhold-til-kjonn-og-kjonnidentitet/o/5-95-922652>
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode: En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier* (2. utg.). Universitetsforl. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2013091106155
- Postholm, M. B. (2012). *Læreres læring og ledelse av profesjonsutvikling*. Tapir akademisk forl. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2018072748119
- Postholm, M. B., & Jacobsen, D. I. (2018). *Forskningsmetode for masterstudenter i lærerutdanningen*. Cappelen Damm akademisk.
- Postholm, M. B., & Rokkones, K. (2012). Læreres profesjonelle utvikling: En review av forskning om hvordan lærere lærer. I *Lærers læring og ledelse av profesjonell utvikling*. Tapir akademisk forl.
- Robson, C., & McCartan, K. (2016). *Real world research: A resource for users of social research methods in applied settings* (4th ed.). Wiley.
- Røthing, Å. (2016). Normkritiske perspektiver og mangfoldskompetanse. *Fagartikkel. Bedre skole*. <https://www.utdanningsnytt.no/fagartikkel-pedagogikk/normkritiske-perspektiver-og-mangfoldskompetanse/172404>
- Sex og samfunn. (2017). *Seksualitetsundervisning i skolen: En kartlegging blant elever i 10*.

- Klassetrinn og 1 VGS*. <https://www.sexogsamfunn.no/wp-content/uploads/2019/05/Rapport-180817.pdf>
- Sex og samfunn. (2022a). *Hva inngår i dagens seksualitetsundervisning? Et dypdykk i innholdet i seksualitetsundervisningen i skolen*. <https://sexogsamfunn.no/wp-content/uploads/2022/04/Hva-inngar-i-dagens-seksualitetsundervisning-Et-dypdykk-i-innholdet-i-seksualitetsundervisningen-i-skolen.pdf>
- Sex og samfunn. (2022b). *Seksualitetsundervisningen i skolen: En kartlegging av elevers og læreres erfaringer og ønsker*. <https://sexogsamfunn.no/wp-content/uploads/2022/02/Rapport-seksualitetsundervisning-i-skolen.pdf>
- Sjøberg, S. (2020, 13. mars). *Store norske leksikon*. Didaktikk. <https://snl.no/didaktikk>
- Slinde, I. G., & Delaker, S. (2023, 6. mars). Ungdom vil lære seg å seie nei til sex. *NRK*. <https://www.nrk.no/vestland/ungdom-vil-laere-seg-a-seie-nei-til-sex-1.16317127>
- Språkrådet og Universitetet i Bergen. (u.å.). Pornografi. I *Bokmålsordboka*. Hentet 19. mai 2023, fra <https://ordbokene.no/bm/45634>
- Storesund, J. K. (2021, 7. november). Sex på timeplanen. *NRK*. <https://www.nrk.no/ytring/sex-pa-timeplanen-1.15703275>
- Stubberud, E., Aarbakke, M. H., Svendsen, S. H. B., Johannesen, N., & Hammeren, G. R. (2017). *Styrking av seksualitetsundervisning i skolen—En evalueringsrapport om bruken av seksualitetsundervisningsopplegget «Uke 6»*. Forlaget Nora. <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/2566652>
- Støle-Nilsen, M. (2022). *Helhetlig seksualitetsundervisning i skolen: En innføring for lærerstudenter* (1. utg.). Universitetsforlaget. [https://www.nb.no/search?q=oaiid:"oai:nb.bibsys.no:999920330278802202"](https://www.nb.no/search?q=oaiid:)
- Svendsen, B., & Strømme, A. (2023). Seksuell og reproduktiv helse. I B. Svendsen, L. A. Juel, & A. Strømme, *Naturfag for lærere 5-10*. Gyldendal.
- Svendsen, S. H. B., & Furunes, M. G. (2022). *Mulighetsrom for helhetlig seksualitetsundervisning i lærerutdanningene: En evaluering av kompetansebehov og mulige tiltak*. NTNU Institutt for lærerutdanning.
- Säljö, R. (2006). *Læring og kulturelle redskaper: Om læreprosesser og den kollektive hukommelsen*. Cappelen akademisk forl. https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2017030248126

- Tjora, A. H. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. utgave.). Gyldendal.
- UNESCO. (2018). *International technical guidance on sexuality education: An evidence-informed approach*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260770>
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind and Society: The Development of Higher Physiological Processes*. Harvard University Press.

Vedlegg

Vedlegg 1: Undervisningsopplegg

Tid: 08:30-09:30	Hva:
Introduksjon	
10 min	Introduksjon: (Lysbilde 1-3) <ul style="list-style-type: none">• «Ice breaker»• Mål og plan for timen
Videoer og tilhørende diskusjonsoppgaver og informasjon	
	(Lysbilde 4-10) Video A: «Hvor sexy er porno?» - NRK, «Trekant» <ul style="list-style-type: none">• Mentimeter med ordsky: Hva er porno? Hvorfor tror dere av 9 av 10 ungdommer i aldersgruppen 12-20 bruker porno?• Halvparten av norske 13-18-åringer har sett pornografi på nett, hele 57% av disse så pornografi for første gang før de fylte 13 år. Flere gutter enn jenter har sett pornografi på nett: 72% av guttene vs. 25% av jentene (Medietilsynet, 2020)• Definisjoner: Hva er pornografi?<ul style="list-style-type: none">○ Pornografi beskrives som «fremstilling i skrift eller bilder som har som formål å virke seksuelt opphissende» Video B: «Hva er forskjellen på sex og porno?» <ul style="list-style-type: none">• Spørsmål i fellesskap: Hvor lærer man om sex? Hvorfor har man sex?• Påstander: Enig eller uenig?<ul style="list-style-type: none">○ «Porno er skittent og sex er fint, rent og elskverdig»○ «Porno og sex er akkurat det samme»○ «Gutter skal ha kontroll når man har sex»○ «Penisstørrelse er viktig»○ «Man kan lære sin kropp å kjenne ved å onanere»• Definisjoner: Hva kan sex være? Video C: «Hva er bra, og hva er dårlig med porno?» <ul style="list-style-type: none">• Spørsmål i fellesskap: Hva er bra med porno? Hva er dårlig med porno? Video D: «Hvis virkeligheten var som porno» (Fra NRK: Unormal) <ul style="list-style-type: none">• Spørsmål i fellesskap: Hvilke holdninger eller misvisende informasjon kan porno bidra til? Hva er samtykke og grenser? Hvordan viser vi våre grenser og respekterer andre?

	<ul style="list-style-type: none"> • Fakta om pornografi (Ung.no)
Gruppediskusjoner	
	<p>Diskusjonsoppgaver innenfor ulike tema delt inn i farger. Elevene deles inn i grupper på x og får tildelt hver sin farge:</p> <p>Rosa: Pornografiens påvirkning</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvordan kan porno påvirke mennesker? • Hvilke normer om kropp og sex uttrykkes gjennom porno? • Hvordan påvirker porno unges syn på kropp og sex? <p>Grønn: Pornoindustrien</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hva er mange av de som lager porno mest opptatt av? • Finnes det «menneskehandel» innenfor pornoindustrien? I så fall; på hvilken måte? • Hvorfor tror dere at noen havner innenfor pornoindustrien? • Hva ville du sagt til en venn/venninne hvis du fikk vite at hen ville delta i en pornofilm? • Hvilke følger kan det få om en privat film med erotisk innhold kommer på avveie? <p>Blå: Å snakke om porno</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvem kan du snakke med om porno og/eller seksualitet dersom du har behov for det? • Hvorfor er det så få som snakker om sin egen bruk av porno når så mange ser på det? • Hva tror dere skal til for at det blir mindre tabubelagt å snakke om porno, og de fordeler og ulemper som er ved porno? <p>Oransje: Internett og sosiale medier</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvilken rolle tror dere sosiale medier og fellesskap på nettet kan spille i forhold til å kommunisere åpent om porno og gjøre porno mindre tabubelagt? • I hvilke forum deles tilgang til pornosider? • Hva menes med begrepet «Det mørke nettet»? • Hva er Onlyfans?
Oppsummering	
	<ul style="list-style-type: none"> • Hva har vi snakket om? • Hvordan har det vært å se på filmer og snakke om tematikken? • Hva har du lært? • Er det noe du ville fordypet deg mer i?

Vedlegg 2: Refleksjonsoppgaver

Hvordan kan porno påvirke mennesker?

Hvilke normer om kropp og sex uttrykkes gjennom porno?

Hvordan påvirker porno unges syn på kropp og sex?

Hva er mange av de som lager porno mest opptatt av?

Finnes det "menneskehandel" innenfor pornoindustrien? Isåfall; på hvilken måte?

Hvorfor tror dere at noen havner innenfor pornoindustrien?

Hva ville du sagt til en venn/venninne hvis du fikk vite at hen ville delta i en pornofilm?

Hvilke følger kan det få om en privat film med erotisk innhold kommer på avveie?

Hvem kan du snakke med om porno og/eller seksualitet dersom du har behov for det?

Hvorfor er det så få som snakker om sin egen bruk av porno når så mange ser på det?

Hva tror dere skal til for at det blir mindre tabubelagt å snakke om porno, og de fordeler og ulemper som er ved porno?

Hvilken rolle tror dere sosiale medier og fellesskap på nettet kan spille i forhold til å kommunisere åpent om porno og gjøre porno mindre tabubelagt?

I hvilke forumer deles tilgang til pornosider?

Hva menes med begrepet "DET MØRKE NETTET"?

Hva er ONLYFANS ?

Vedlegg 3: Spørreundersøkelse

Spørreskjema – Seksualitet og pornografi

Kjønn:

Jente Gutt Ikke-binær Trans Vet ikke Annet: _____

Kryss av for hvilket svaralternativ som passer best for deg. Kryss av kun én av alternativene.

	Svært uenig	Uenig	Nøytral	Enig	Svært enig
Seksualundervisningen har vært mangelfull.	☐	☐	☐	☐	☐
Det er viktig at vi diskuterer tema rundt seksualitet i skolen.	☐	☐	☐	☐	☐
Det er viktig at vi diskuterer tema rundt pornografi i skolen.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg synes det er kleint å snakke om pornografi i klasserommet.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg synes det går greit å snakke om pornografi i klasserommet.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg ønsker <u>ikke</u> å snakke om pornografi i klasserommet.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg ønsker å lære mer om pornoindustrien og hvordan pornografi påvirker oss.	☐	☐	☐	☐	☐
Undervisning om pornografi er <u>ikke</u> relevant for meg.	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdommer snakker om pornografi med hverandre.	☐	☐	☐	☐	☐
Tilgangen på pornografi påvirker ungdom negativt.	☐	☐	☐	☐	☐
Tilgangen på pornografi er positivt, fordi man kan lære om sex.	☐	☐	☐	☐	☐
Pornografi skaper urealistiske forventninger til sex.	☐	☐	☐	☐	☐

Pornografi skaper kroppspress.	☐	☐	☐	☐	☐
Pornografi er bra fordi man kan utforske egen seksualitet.	☐	☐	☐	☐	☐
Pornografi fremmer et negativt kvinnesyn.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg tror pornografi fører til mer seksuell vold og krenkelser blant ungdom.	☐	☐	☐	☐	☐
Pornografi er uproblematisk.	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdom snakker ikke om pornografi.	☐	☐	☐	☐	☐

Svar så utfyllende du kan på de neste spørsmålene.

Skriv tre ting du husker å ha lært fra tidligere undervisning om seksualitet.

Hvilke tema innenfor seksualitet synes du er viktig å lære om på skolen?

Hvorfor tror du at pornografi er et tema som tas opp i skolen i forbindelse med seksualitet?

Hva synes du ungdom trenger å lære mer om knyttet til pornografi som tema?

Kunne du ha tenkt deg å stille til et gruppeintervju der undervisning om pornografi er tema?

Ja

Nei

Vet ikke

Vedlegg 4: Intervjuguide 1 - lærer

Innledning

- Tusen takk for at du stiller opp til intervju!
- Formål med intervjuet: Kartlegge ulike læreres oppfatninger og synspunkter på undervisning om seksualitet og pornografi, og hvilke didaktiske valg lærere tar i undervisningen om et slikt tema. Jeg ønsker å få frem lærerens tanker og refleksjoner rundt elevenes oppfatninger og hva man ønsker å oppnå med undervisningen.
- Fortell hvordan data blir behandlet. Avklare tillatelse til å ta opp lyd.
- Informere om at det er mulig å trekke tilbake eller endre informasjon.
- Innhold: Kort gjennomgang av samtykkeskjema og intervju.
- Tid: Hvor lang tid kan informanten regne med at intervjuet tar?

Innledende spørsmål:

- Hvor lenge har du jobbet som lærer?
- Hvilke fag underviser du i?
- Hva slags lærerutdanning har du?
- Trives du i jobben?

Undervisning om seksualitet

- Hvilke erfaringer har du med undervisning om seksualitet fra tidligere?
- Hvordan foregår seksualundervisningen på din skole?
 - Årsplan
 - Har den nye læreplanen ført til endringer i dette?
- Kompetansemålet for seksualundervisningen lyder som følger: «Eleven skal kunne drøfte spørsmål knyttet til seksuell og reprodusert helse».
 - Hvilke muligheter tenker du at kompetansemålet gir?
 - Begrensninger?
- Fortell om hvordan dere som et lærerfellesskap planlegger undervisning om seksualitet.
 - Er det noen ting som kunne vært bedre?
- Hvilke verdier vektlegger du i din undervisning om seksualitet?
- Du nevner at du savner flere retningslinjer for lærere. Kan du fortelle mer om det?

Undervisning om pornografi:

- Hvilke erfaringer har du fra å undervise om pornografi fra tidligere?
- Hvorfor synes du det er viktig at elevene diskuterer tema rundt pornografi?
- Hva legger du vekt på i din undervisning om pornografi?
 - Er det noen tema du anser som essensielle?
 - Hvorfor?
- Hva tenker du er viktig at elevene sitter igjen med etter undervisningen om pornografi?
 - Hva tenker du at elevene satt igjen med etter timen?
- Hva kjennetegner klassemiljøet i naturfagsklassene og på hvilken måte tenker du at du kan ta hensyn til klassemiljøet når du underviser om pornografi?

Didaktiske valg:

- Hvilke didaktiske valg har du tatt underveis i planleggingen av timen?
 - Hva er begrunnelsen for disse?
 - Støtte du på noen utfordringer?
- Hvilke undervisningsstrategier brukte du i undervisningen om pornografi?
 - Hva er begrunnelsen for disse?
 - Hvordan responderte elevene?
- Hvilke ressurser brukte du når du skulle planlegge økta?
 - Hva la du vekt på når du skulle velge de ulike videoene?
- Hva anser du som det viktigste du ønsket å formidle til elevene gjennom økta?
- Dukket det opp noe uforventet i økta som du måtte håndtere?
 - Hvordan gikk det?
- Oppsto det situasjoner der du måtte tenke over hvordan du skulle ordlegge deg i løpet av timen?
 - Var dette noe du hadde tenkt over på forhånd?
- Er undervisningsopplegget noe du kunne tenkt deg å gjennomføre igjen?
 - Finnes det noe du hadde endret på?
- Lærerfellesskap: Uke 6
 - Hva ønsker du å gjøre? Er det noe vi kan jobbe med som del av prosjektet?

Avslutning

- Hvis du skulle trekke ut tre ting som du mener er det viktigste vi har snakket om, hva ville det vært?
- Er det noe mer du vil si eller legge til?
- Er det noe du vil ta bort fra dine svar?

Vedlegg 5: Intervjuguide 2 - lærer

Innledende spørsmål:

- Hva legger du i begrepet profesjonell utvikling?
 - o Kompetanseutvikling?
- Hvilke kilder til læring bruker du i din jobb som lærer?
- Hvordan arbeider du konkret med å utvikle din undervisningspraksis i naturfaget?
- Hvordan kan du knytte dette «prosjektet» med undervisning om pornografi til utviklingen din som lærer?

Hoveddel:

- På hvilken måte skiller seksualitet seg fra de andre naturfaglige temaene med tanke på din kompetanse og utvikling av denne?
- Hvordan opplever du undervisning om seksualitet nå, kontra de første årene du jobbet som lærer?
- På hvilken måte kan dere som et lærerfellesskap utvikle seksualitetsundervisningen sammen?
- Har det vært nyttig for deg å arbeide med å utvikle undervisning om pornografi for første gang?
- Hvilke fordeler og ulemper opplevde du med innspillene?
- Hvordan har erfaringene dine med lesing av kapittelet og innspillene utenfra eventuelt påvirket ditt syn på undervisning om seksualitet?
- Hvordan har erfaringene dine med hvordan elevene responderte på undervisningen eventuelt påvirket ditt syn på undervisning om pornografi?
- Hvordan tror du din opplevelse med å undervise om pornografi neste gang kommer til å være annerledes fra denne gangen?
- Etter gruppeintervjuene fikk jeg et generelt inntrykk av at elevene var svært opptatte av de negative sidene ved pornografi.
 - o Hvordan henger dette sammen med din opplevelse av elevenes holdninger til pornografi?
 - o Ville du gått inn for en annen tilnærming hvis du skulle gjort det en gang til?
- Noen elever uttrykte blant annet hvordan videoene fungerte bra fordi man kunne bruke det de sa i videoen til å diskutere spørsmålene. Elevene likte generelt videoene.
 - o Hvordan stemmer dette overens med din hensikt med disse?
- Noen likte introduksjonen godt, det ufarliggjorde temaet og gjorde det lettere å snakke om det. Andre syntes det var litt samme med eller uten.
 - o Hvordan stemmer dette overens med din opplevelse av å bruke introduksjonen?
- Var det noe elevene gjorde eller sa som du la merke til og som vil endre måten du gjennomfører undervisningen neste gang?
- I overordnet del av LK20 står det: «Skolen skal utvikle inkluderende fellesskap som fremmer helse, trivsel og læring for alle». Elever kan ha ulike kjønn, legninger, verdisyn (religion), erfaring og bakgrunn.

- Hva tenker du rundt muligheter for inkludering og differensiering i seksualitetsundervisningen? Hva med pornografi?
- Hvilke justeringer må du gjøre hvis du tenker deg at elevgruppen er annerledes neste gang?

Avslutning:

- Noe du ønsker å fortelle mer om?
- Noe du vil ta bort?
- Har du noen spørsmål til meg?

Vedlegg 6: Intervjuguide gruppeintervju – elever

Innledning:

- Takk for at du stiller opp til intervju!
- Formål med intervjuet: Kartlegge elevenes oppfatninger og synspunkter på undervisning om pornografi. Ønsker også elevenes tanker og refleksjoner rundt undervisningen om seksualitet generelt.
- Fortell hvordan data blir behandlet. Avklare tillatelse til å ta opp lyd.
- Informere om at det er mulig å trekke tilbake informasjon.
- Innhold: Kort gjennomgang av intervjuet og samtykkeskjema.
- Tid: Hvor lang tid kan informanten regne med at intervjuet tar?
 - Ca. 40-60 minutter

Spørsmål:

- Hvordan synes dere timen om pornografi var?
 - Hvorfor?
- Var det noe dere savnet i timen?
 - Noe som kunne vært bedre?
- Hva synes dere om innledningen til læreren da han fortalte litt om hva han forventet og ikke forventet av dere? (Dere skal ikke trenge å fortelle om egne erfaringer ...)
 - Hadde det vært en annerledes opplevelse for dere hvis det ikke ble gjort?
- Hvordan synes dere videoene fungerte for diskusjon?
- Hvordan fungerte diskusjonsoppgavene?

Påstander:

- Seksualundervisningen har vært mangelfull.
- Seksualundervisningen vi har hatt tidligere har vært bra
- Ungdommer snakker om pornografi med hverandre
- Pornografi kan være positivt, fordi man kan utforske egen seksualitet
- Pornografi og sex er det samme
- Tilgangen på pornografi er positivt, fordi man kan lære om sex
- Pornografi fremmer et negativt kvinnesyn
- Pornografi fører til mer seksuell vold og krenkelser blant unge
- Porno skaper urealistiske forventninger til sex og kropp
- Mange unge bruker porno for å lære om sex
- Pornografi trenger ikke nødvendigvis å være negativt

Avslutning:

- Hvis dere skulle trekke ut tre ting som dere mener er det viktigste vi har snakket om, hva ville det vært?
- Er det noe mer dere vil si eller legge til?
- Er det noe du vil ta bort fra dine svar? Da kan du kontakte meg i etterkant av intervjuet.
- Kan jeg kontakte dere igjen hvis det blir aktuelt?

- Tusen takk for at du stilte opp!

Vedlegg 7: Godkjenning fra NSD

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

02.05.2023, 12:20

[Meldeskjema](#) / [Seksualitet i naturfag](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer

453039

Vurderingstype

Standard

Dato

23.11.2022

Prosjektittel

Seksualitet i naturfag

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for lærerutdanning

Prosjektansvarlig

Alex. Strømme

Student

Tiril Eidem Øyum

Prosjektperiode

01.10.2022 - 01.06.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 01.06.2023.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

Vi viser til endring registrert i meldeskjemaet. Vi kan ikke se at det er gjort noen oppdateringer i meldeskjemaet eller vedlegg som har innvirkning på vår vurdering av hvordan personopplysninger behandles i prosjektet.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet i tråd med den behandlingen som er dokumentert.

Kontaktperson: Olav Rosness

Lykke til videre med prosjektet!

Vedlegg 8: Informasjonsskjema til elever

Vil du delta i forskningsprosjektet

” Undervisning om pornografi i naturfag ”?

Hei! Har du lyst å være med i et forskningsprosjekt? Vi ønsker å finne ut hvordan seksualundervisningen kan bli bedre, spesielt med tanke på pornografi i naturfagundervisningen.

Formål

I dette prosjektet vil jeg finne ut hvordan naturfaglærere kan utvikle sin seksualundervisning og spesielt undervisning om pornografi. Jeg ønsker å undersøke naturfaglæreres undervisning sett i sammenheng med elevenes tanker rundt temaet.

- Jeg vil snakke med deg sammen med to andre elever i et gruppeintervju. Vi håper du vil være med!

Jeg vil for eksempel stille dere spørsmål som:

- *Hvilke tema innenfor seksualitet synes du er viktig i undervisningssammenheng?*
- *Hva tror du kjennetegner ungdoms holdninger til pornografi?*

Dette prosjektet er et forskningsprosjekt fra NTNU Institutt for lærerutdanning.

Hvem leder forskningsprosjektet?

Forskeren for prosjektet er student ved NTNU og heter Tiril Eidem Øyum.

Det er også en forsker fra NTNU med i prosjektet. Han heter Alex. Strømme.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

- Vi spør deg om å være med, fordi du har svart på spørreundersøkelsen og vi ønsker å høre mer om dine tanker rundt temaet.
- Hvis du har lyst å være med i forskningsprosjektet, må du skrive under på siste ark i dette brevet, og da vil vi ta kontakt med deg.
- Hvis du ikke har lyst å være med, tar vi ikke kontakt med deg.

Hva betyr det for deg å delta?

- Hvis du har lyst å delta i forskningsprosjektet, vil vi ha et gruppeintervju med deg og to andre elever.
- Et gruppeintervju er en samtale der vi stiller dere forskjellige spørsmål.
- Spørsmålene vil handle om seksualundervisning og pornografi i naturfagundervisningen.

Tiril vil være med under intervjuet, og vi vil gjøre lydopptak av intervjuet. Intervjuet vil ta ca. 45 minutter.

Det er frivillig å delta

- Det er frivillig å delta i prosjektet. Det betyr at du kan velge selv om du har lyst å være med eller ikke. Ingen andre kan velge dette for deg. Det er bare du som kan samtykke. Samtykke betyr at du sier at du synes noe er greit.
- Hvis du vil delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn.
- Det betyr at det er lov å ombestemme seg, og det er helt i orden. All informasjon om deg vil da bli slettet.

Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller om du først sier «ja» og så «nei».

- Ingen vil bli sur eller lei seg, og det vil ikke ha noe å si for jobben din.
- Intervjuet vil ikke være en del av din vurdering i naturfag.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

- Vi vil bare bruke informasjonen om deg til å finne ut hvordan lærere kan utvikle seksualundervisningen i samsvar med elevenes tanker og ønsker rundt temaet pornografi.
- Vi vil ikke dele din informasjon med andre. Det er bare forsker Tiril Eidem Øyum og Alex. Strømme som har tilgang til informasjonen.
- Vi passer på at ingen kan få tak i informasjonen som vi samler inn om deg.
- Vi lagrer all informasjon på en sikker datamaskin.
- Vi sletter lydopptak fra intervjuet når vi har skrevet ned alt som vi har snakket om.
- Vi passer på at ingen kan kjenne deg igjen når vi skriver forskningsartikler. Vi vil for eksempel finne opp et annet navn når vi skriver om deg.
- Vi følger loven om personvern.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Vi er ferdig med forskningsprosjektet 01.06.2023.

Da vil vi passe på at all informasjon om deg er slettet.

Dine rettigheter

- Hvis det kommer frem opplysninger om deg i det som vi skriver, eller har i dokumentene våre, har du rett til å få se hvilken informasjon om deg som vi samler inn.
- Du kan også be om at informasjonen slettes slik at den ikke finnes lenger. Dersom det er noen opplysninger som er feil kan du si ifra og be forskeren rette dem.
- Du kan også spørre om å få en kopi av få informasjonen av oss.
- Du kan også klage til Datatilsynet dersom du synes at vi har behandlet opplysningene om deg på en uforsiktig måte eller på en måte som ikke er riktig.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler informasjon om deg bare hvis du sier at det er greit og du skriver under på samtykkeskjemaet.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål om studien, kan du ta kontakt med:

- Alex. Strømme ved NTNU, epost: alex.stromme@ntnu.no, telefon: 91 89 75 70
- Vårt personvernombud: Thomas Helgesen ved NTNU, epost: thomas.helgesen@ntnu.no, telefon: 93 07 90 38

NTNU har bedt NSD – Norsk senter for forskningsdata se om prosjektet følger loven om personvern. Personverntjenester har gjort dette, og mener at vi følger loven.

Hvis du lurer på hvorfor NSD mener dette, kan du ta kontakt med:

- NSD på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen Tiril Eidem Øyum og Alex Strømme

Dato: _____

Underskrift: _____

Vedlegg 9: Informasjonsskjema lærer

Vil du delta i forskningsprosjektet

” Undervisning om pornografi i naturfag ”?

Dette er et spørsmål til seg om å delta på et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan intervju kan si noe om oppfatninger av og tanker rundt seksualitet og pornografi som tema i naturfagundervisningen. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

- Formålet med prosjektet er å undersøke hvordan intervju som metode fungerer for å undersøke lærerens oppfatninger av seksualitetsundervisning i naturfag, og hvilke tanker naturfaglærere har rundt pornografi som tema i skolen. Prosjektet skal fungere som en innledning til en masteroppgave, som skal omhandle hvilke didaktiske valg naturfaglærere kan ta i planlegging og gjennomføring av undervisning om pornografi for å møte elevenes læringsbehov.
- En lærer skal intervjues. Prosjektet skal forsøke å besvare to forskningsspørsmål:
 - Hvilke oppfatninger har naturfaglæreren av pornografi i seksualitetsundervisningen og elevenes læringsbehov?
 - Hvilke didaktiske valg tar læreren når det skal undervises om pornografi i naturfag?
- Prosjektet inkluderer et forskningsprosjekt i forkant av en masteroppgave i biologididaktikk

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

NTNU (Institutt for lærerutdanning) er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Kriteriene for å bli trukket ut var lærere som underviser i naturfag og som var villig til å bidra med datainnsamling for vårt prosjekt. Du er en av to naturfaglærere i dette prosjektet som gjennomfører et slikt intervju. Jeg tok kontakt ved hjelp av informasjon fra min veileder.

Hva betyr det for deg å delta?

- Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du svare på noen spørsmål. Intervjuet vil ta 60 minutter. Intervjuet inneholder spørsmål om undervisning om seksualitet og pornografi. Jeg tar lydopptak og notater.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- I tillegg til meg, vil mine veiledere Alex Strømme og Bodil Svendsen ha tilgang til opplysningene.
- Navnet og personopplysningene dine vil erstattes med en kode som skilles fra resten av datamaterialet. Lydopptak krypteres.
- I oppgaven vil jeg ikke opplyse om navn på deg, skole eller bosted, og du vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet vil etter planen avsluttes 01.06.2023. Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger anonymiseres. Informanten får et fiktivt navn. Når oppgaven er godkjent, vil lydopptak slettes. Anonymiserte opplysninger vil ikke slettes i forbindelse med oppgaven, slik at de kan brukes i videre forskning.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet har du rett til:

- Innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- Å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- Å få slettet personopplysninger om deg
- Å sende klage til datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Tiril Eidem Øyum ved NTNU, e-post: tirileo@stud.ntnu.no, telefon: 45212824
- Alex Strømme ved NTNU Institutt for lærerutdanning, e-post: alex.stromme@ntnu.no, telefon: 91897570
- Vårt personvernombud ved NTNU: Thomas Helgesen, e-post: thomas.helgesen@ntnu.no, telefon: 93079083

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, e-post: personverntjenester@nsd.no, telefon: 55582117

Med vennlig hilsen

Alex Strømme
Veileder

Tiril Eidem Øyum
Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Undervisning om pornografi i naturfag, og har fått anledning til å still spørsmål. Jeg samtykker til:

- Å delta på intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 10: Tabell over alle empirinære koder sortert etter mål, verdier og antakelser

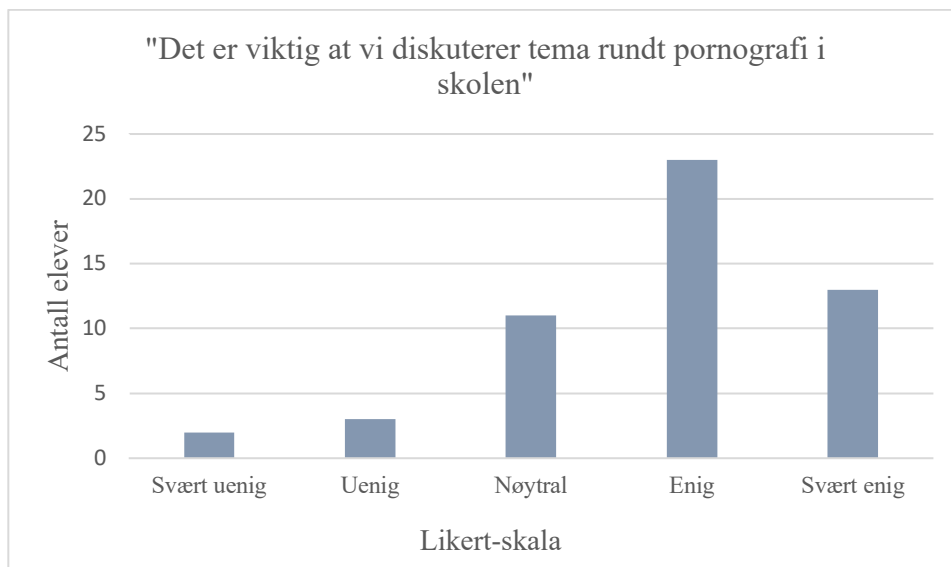
Mål	Verdier	Antakelser
Ville at elevene skulle bli nysgjerrige	Samtykke er veldig viktig	Porno har kommet for å bli
Viktig å kunne snakke om ting man synes er litt flaut	Likeverd, vi er forskjellige	Noen har et sunt forhold til pornografi
Alle elever skal bli hørt	Åpenhet er viktig	Elevene er reflekterte
Ønsker at elevene syntes det var interessant, spennende og artig	Elevaktivitet er viktig	Greit at det er noen elevene er trygge på
Ikke være fordømmende overfor elevene	Viktig at elevene ikke skal føle skam	Elevene er trygge på hverandre
Ville ha en blanding mellom elevene og læreren sin mening	Viktig å kjenne elevene og deres grenser	Elevene lurte på mye om porno
Elevene måtte begrunne sine meninger	Viktig at det er ingen skam å se på porno	Elevene snakker lite om onani i undervisning og med hverandre
Passe på at det ikke blir for positivt	Ingenting som blir sagt er dumt	Elevene synes pornografi er spennende
Passe på at det ikke blir for privat/utleverende	Passe på dette med intimitet og personlige interesser	Elevene synes seksualitet er spennende
Gruppemeningen kommer frem	Passe på å ikke bli for vidløftig/spekulativ	Ungdommer er opptatte av pornografi
Videoene skulle passe sammen med den røde tråden	Personlige ting skal ikke kunne brukes imot noen	Mange elever var muntlig aktive
Måtte skaffe nok stoff	Svarene trenger ikke være personlig mening	Elever som er utrygge får også med seg ting
Komme inn på kritiske sider etter hvert	Viktig å kunne snakke om ting man synes er litt flaut	Elevene mangler arena for å snakke om pornografi
Rom til å ta tak i ting som dukker opp underveis	Alle elever skal bli hørt	Noen har et avhengighetsforhold som ikke er sunt
Svarene trenger ikke være personlig mening	Ikke være fordømmende overfor elevene	Man kan identifisere seg med personene i videoene
Måtte passe på å ikke «vise» porno i videoene (?)	Passe på at det ikke blir for positivt	Liberal lærer som balanserer mellom positiv og negativ
	Elevene slipper å komme med sin egen mening	Lover og regler knyttet til pornografi viktig

<p>Ville ta opp positive sider med pornografi</p> <p>Inkludere pornoindustri som en del av kritisk tilnærming</p> <p>Bruke humor</p>	<p>Bruker andre ord og hverdagsspråk</p> <p>Kan bruke alle ord</p>	<p>Må bruke mer tid på samtykke</p> <p>Naturlig å undervise om sex i denne sammenhengen</p> <p>Noen har et avhengighetsforhold som ikke er sunt</p> <p>Onlyfans er i vinden</p> <p>Porno spiller en rolle i seksualitetsundervisningen</p> <p>Undervisning om porno viktig på grunn av kroppspress og psykisk helse</p> <p>Viktig tema på grunn av sosiale medier og databruk</p>
Mål	Verdier	Antakelser
<p>Vil se mer på forskning som finnes på emnet</p> <p>Sette seg inn i nye læreplaner</p> <p>Prøver å være kritisk til kilder</p> <p>Delta på fagkonferanser og melde seg på foredrag</p> <p>Elevene skal lære mest mulig og bli engasjerte</p> <p>Kollegaveiledning som satsningsområde for skolen for utvikling av lærerne</p> <p>Lage en plan og mål for seksualitetsundervisningen på denne skolen</p> <p>Må settes av tid til å utvikle seksualitetsundervisningen sammen</p> <p>Bli flinkere til å bytte timer med hverandre</p>	<p>Ikke tenke at jeg er den beste i alt</p> <p>Læreplanen gjelder for alle elever</p> <p>Bruke innspill fra lærere og elever</p> <p>Ligger en verdi i å observere hverandre og heve sin kompetanse (+ antakelse)</p> <p>Anerkjenne at man har ulike erfaringer og ulik tilnærming til emnet</p> <p>Deler ikke elevene inn i gutter og jenter lengre</p> <p>Hensyn til elever som ikke definerer seg med noen bestemt kjønn</p> <p>Viktig å høre stemmene til de som synes tematikken er vanskelig å forholde seg til (A?)</p> <p>Må høre på elevene sin stemme</p>	<p>Faglig oppdatering er en del av utvikling</p> <p>Utvikle kompetanse og praksis gjennom planlegging og research</p> <p>Kommer nye ting på emnet hele tiden</p> <p>Nyttig å utvikle undervisningsopplegget ved å bli mer faglig oppdatert</p> <p>Delta på fagkonferanser og melde seg på foredrag gir utvikling</p> <p>Hjelpe masterstudenter, ha studenter og å være med på forskning bidrar til utvikling</p> <p>Læreryrket er en bestemt type yrke med bestemte typer arbeidsoppgaver</p> <p>Læreryrket er et yrke der man aldri blir ferdig utdannet</p>

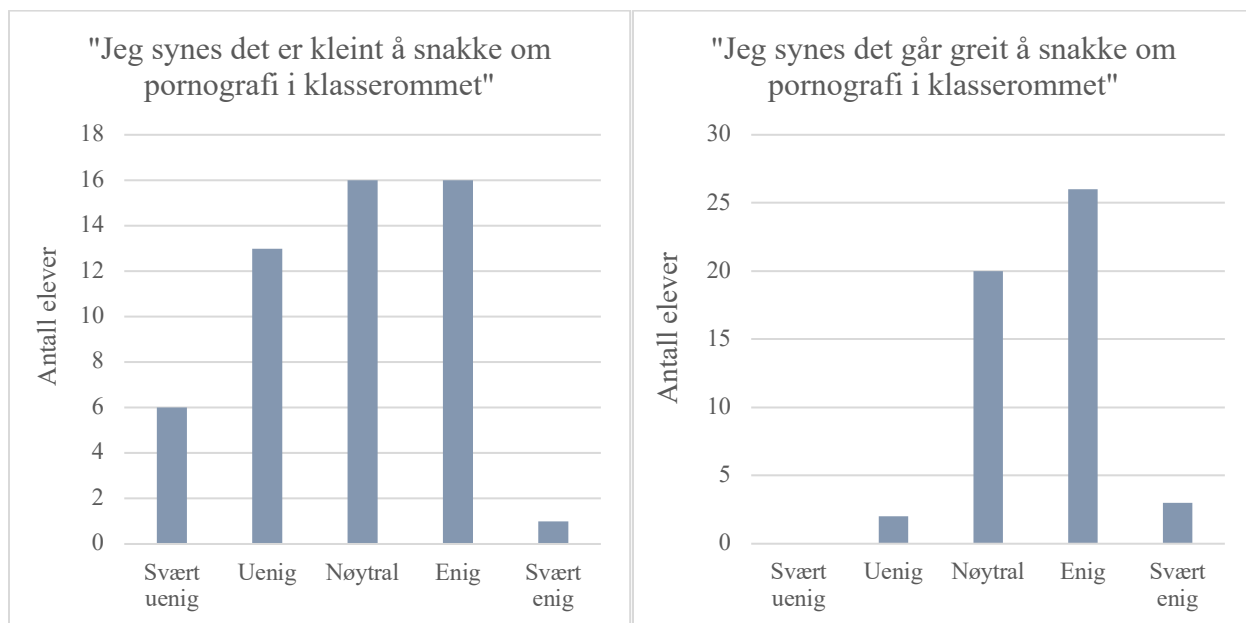
<p>Bruke hverandres styrker og svakheter</p> <p>Dele opplegg med andre lærere</p> <p>Kunne hatt kollegaveiledning</p> <p>Sette seg inn i sosiale medier og hva ungdommene er opptatte av</p> <p>Fikk ikke plass til alt det som var planlagt</p> <p>Mulighet for valgfri inndeling i oppgaver for elevene</p> <p>Elevene kunne hatt en kort fremføring</p> <p>Legge enda mer vekt på elevene sine meninger neste gang</p> <p>Ville brukt mer tid på utfordringene med porno neste gang</p> <p>Uforventede tema som oppstod kan tas opp neste år</p> <p>Refleksjonsspørsmål og mer gruppeoppgaver</p> <p>Unngå å tråkke over grenser ved å vise videoer</p>	<p>Ikke dømme elevene</p> <p>Mangfold basert på individuelle forskjeller</p> <p>Seksualitet må omtales med respekt og kunnskap (A?)</p>	<p>Må settes av tid til å utvikle seksualitetsundervisningen sammen</p> <p>Mer fokus på seksualitet med nytt tverrfaglig tema folkehelse og livsmestring</p> <p>Delt undervisningsansvar gir utvikling</p> <p>Elever kan gå glipp av noe hvis de deles inn</p> <p>Kjenner elevene godt nok til å vite hvem som passer best sammen</p> <p>Differensiering kan kanskje gjøre elevene mer trygge</p> <p>Diskusjonsoppgaver som ikke tas opp i plenum er en mulighet for differensiering</p> <p>Kan ikke nok om andre kulturer</p> <p>Ungdommene er mer opptatte av seksualitet enn tidligere</p> <p>Elevene kan ha negative erfaringer med nakenbilder og trakassering</p> <p>Elever som bruker mye tid på sosiale medier er mer oppdaterte</p> <p>Mange åpne, ærlige elever som ikke gjør seg noe av at man sier eller viser ting</p> <p>Stor forskjell på hvor muntlig aktiv en elev er og hvor trygg man er på temaet</p> <p>Svake elever blomstrer mer i dette temaet</p> <p>Man vet jo at ungdom bruker pornografi</p>
--	---	--

		<p>Elevene synes kanskje det er flaut å snakke med de hjemme</p> <p>Seksualitet utfordrende med elever med andre religiøse livssyn</p> <p>Det kan være lett å trække noen på tærne</p> <p>Må føle seg komfortabel med å undervise om temaet</p> <p>Personligheten til læreren</p> <p>Hvordan seksualitet omtales og fokuseres på har endret seg kraftig</p> <p>Seksualitet har tradisjonelt vært tabubelagt</p> <p>Mer fokus på følelser og ulikheter nå</p> <p>Elevene sin respons var en god tilbakemelding</p> <p>Videoene gjør stoffet mer tilgjengelig</p> <p>TV-folk som er engasjerte og gjør det på en ufarlig måte</p> <p>Mer sjenerte elever kunne slappe litt mer av etter introduksjonen</p> <p>Det blir ikke jeg som blir en diskusjon rundt middagsbordet, det blir videoen</p> <p>Introduksjonen gjør at man blir mer bevisst på hva som skal tas med</p>
--	--	--

Vedlegg 11: Resultater fra spørreundersøkelse

Hvor enige elevene er i påstanden "Det er viktig at vi diskuterer tema rundt pornografi i skolen".

Resultater fra spørreundersøkelsen som ble gjennomført med 52 elever. Elevene krysset av på en Likert-skala fra svært uenig til svært enig på påstandene.

